

UNIVERZITA KARLOVA
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

Obnova augustiniánského laického společenství v Čechách po roce 1989

Marie Šárová

Katedra: Ekumenický institut
Vedoucí práce: prof. Ivana Noble, Ph.D.
Studijní program: Teologie N6141
Studijní obor: Křesťanská krizová a pastorační práce – diakonika 6141T078

Praha 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem *Obnova augustiniánského laického společenství v Čechách po roce 1989* napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

V Praze dne 10. 4. 2021

.....
Marie Šárová

Anotace

Tématem práce *Obnova augustiniánského laického společenství v Čechách po roce 1989* je vývoj komunit augustiniánských laiků na území České republiky po obnově řeholního života koncem 20. století. Tento vývoj práce sleduje v kontextu událostí ve společnosti a církvi. Ve stručnosti je zde představen řád svatého Augustina, jeho historie, řehole a spiritualita včetně jeho laické komunity. K porozumění procesu obnovy je využito komparace situace v Čechách se situací na území Itálie, kde řeholní život probíhal kontinuálně.

Klíčová slova

Augustiniáni, laici, obnova, církev, společenství.

Summary

The thesis *Renewal of the Augustinian Lay Community in the Czech Republic after 1989* deals with the renewal of religious life in Augustinian laymen communities in the Czech Republic that started in the last decade of the 20th century. The development of this renewal is pursued against the backdrop of political and social changes in the Czech society, and in the Catholic Church in general. The Order of St. Augustine, its history, monastic rules, and spirituality, including its lay community, are introduced briefly too. A comparison of religious life both in the Czech Republic and in Italy, where it took place continuously for centuries, helps clarify the process of renewal.

Keywords

Augustinians, laity, renewal, the church, community.

Poděkování

Děkuji vedoucí diplomové práce prof. Ivaně Noble, Ph.D., za její trpělivost při počátečních konzultacích nad uchopením mé práce a její laskavý přístup. Také děkuji konzultantovi práce doc. Davidovi Vopřadovi, Dr., za jeho ochotu a vstřícnost. V neposlední řadě děkuji všem členům a členkám řádu svatého Augustina za poskytnuté studijní materiály i vstřícnost při sdílení informací.

Obsah

Úvod	7
1 Augustiniáni	12
1.1 Vznik řádu sv. Augustina.....	13
1.2 Dějiny řádu sv. Augustina	15
1.3 Augustiniánská řehole.....	17
1.4 Augustiniánská spiritualita	19
1.5 Sekulární augustiniáni.....	21
1.5.1 Základní prvky augustiniánské sekulární fraternity	24
1.5.2 Identita sekulární augustiniánské fraternity	25
1.5.3 Spiritualita sekulární augustiniánské fraternity.....	27
1.5.4 Organizační prvky sekulárních augustiniánských fraternit.....	32
1.5.5 Konkrétní model augustiniánské sekulární fraternity	36
2 Laické augustiniánské komunity v Itálii	40
2.1 Augustiniánské komunity registrované na území Itálie.....	41
2.2 Proměny života augustiniánských laiků	44
2.2.1 Období před II. vatikánským koncilem.....	45
2.2.2 Církev a italská společnost před podpisem Lateránských dohod.....	46
2.2.3 Lateránské dohody	50
2.2.4 Období krize a katolická církev	52
2.2.5 Druhá světová válka a Vatikán	54
2.2.6 Druhý vatikánský koncil – nová vize.....	57
2.2.7 Příprava koncilu – potřeba obnovy	58
2.2.8 Průběh a závěry koncilu.....	58
2.2.9 Laikové po II. vatikánském koncilu.....	62
3 Laické augustiniánské komunity v Čechách	73
3.1 Katolická církev a česká společnost ve 20. století	74
3.1.1 První republika a předválečné období.....	75
3.1.2 Katolická církev za druhé světové války	77
3.1.3 Poválečný vývoj.....	80
3.1.4 Církev na přelomu tisíciletí.....	83

3.1.5	Česká společnost a její religiozita.....	85
3.2	Augustiniáni v Čechách.....	86
3.2.1	Augustiniánský klášter sv. Tomáše na Malé Straně.....	89
3.2.2	Augustiniánské opatství v Brně.....	92
3.3	Sekulární augustiniánské společenství po roce 1989 v Čechách.....	93
3.3.1	Situace před rokem 1989.....	94
3.3.2	Situace po roce 1989.....	95
3.3.3	Augustiniánský třetí řád.....	96
3.3.4	Vznik augustiniánské fraternity P. Víta Marečka, OSA.....	98
3.3.5	Současnost augustiniánské fraternity P. Víta Marečka, OSA.....	99
3.3.6	Stanovy Sekulární augustiniánské fraternity P. Víta Marečka, OSA.....	101
3.3.7	Členové fraternity.....	104
3.3.8	Situace augustiniánských laiků v Brně.....	107
	Závěr.....	109
	Seznam literatury.....	116

Úvod

Tématem diplomové práce „Obnova augustiniánského laického společenství v Čechách po roce 1989“ je laické augustiniánské společenství, konkrétně náhled na jeho obnovu v České republice v druhé polovině 20. století a na počátku 21. století. Termín laik je používán ve smyslu označení osob, které žijí v sekulární společnosti běžným občanským životem.¹ Cílem práce je porozumět dynamice obnovy tohoto společenství. V práci jsou využívány poznatky a metody převzaté z hermeneutiky, které mi pomohly v porozumění textům, událostem, ale i prožívání spirituality členů společenství. Dle Tomáše Petráčka interpretace textů, událostí i prostředí před námi stojí jako „stálá výzva“ a „neexistuje žádná čistá forma“ křesťanské víry jako takové ani žádné z jejích konkrétních podob.² Laická augustiniánská společenství, která byla studována, jsou označována jako augustiniánské fraternity a jejich ustanovení podléhá statutům řádu z roku 1980. Každé společenství je pevně spojeno s konkrétní řeholní komunitou a odvozuje stejně jako řád způsob života a spiritualitu z učení sv. Augustina.

Motivací pro diplomovou práci bylo osobní setkání se členy řádu svatého Augustina. Za cíl práce jsem si stanovila porozumění dynamice obnovy laického augustiniánského společenství. Obnovu vnímám jako proces, který probíhá v kontextu církve a společnosti. Proces, v němž nově vznikající navazuje a nepopírá to dřívější. Pro lepší porozumění jsem využila sledování obnovy nejen na území České republiky, ale také na území Itálie. Důvodem byla skutečnost, že v Čechách byla tradice přerušena, ale v Itálii probíhal řeholní život kontinuálně.

¹ V církevní terminologii někdy nacházíme označení laik pro řeholníka bez kněžského svěcení. In Petráčková, Věra a kol., *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia 1997, 291.

² Petráček, Tomáš, *Církev, tradice, reforma: odkaz Druhého vatikánského koncilu*, Praha: Vyšehrad 2016, 15.

Na začátku práce byla moje představa, že obnova společenství v Čechách probíhala zcela odlišně než na území Itálie. Vedla mne k tomu skutečnost, že v 50. letech 20. století byl řeholní život na území Československa násilně přerušena státní mocí. Domnívala jsem se, že tím byla také přerušena činnost laiků v rámci augustiniánského řádu a k jejímu obnovení mohlo dojít až po roce 1989, kdy byl řeholní život obnoven. Zajímalo mne, co mělo vliv na obnovu, jak probíhala a co členství v tomto společenství znamená. Mým záměrem bylo zpracovat část práce pomocí nestrukturovaných rozhovorů, které budou uskutečněny se současnými členy komunity. Chtěla jsem takto zaznamenat nejen informace vztahující se k faktické obnově, ale i zpracovat spirituální prožívání laiků, vztah k řádu a osobnosti sv. Augustina. Druhým nástrojem pro sběr dat byla zúčastněná pozorování na setkáních komunity. Následně bylo mým záměrem všechny získané informace porovnat se situací v Itálii a posoudit tak rozdíly v jejich obnově.

Vzhledem k tomu, že jsem práci začala psát v prosinci 2019, poznamenala její směřování situace z března 2020, kdy byl na území České republiky vyhlášen nouzový stav z důvodů pandemie nemoci covid-19. Situace v Itálii byla v té době také vážná a byla hodnocena jako jedna z nejhorších na světě. V České republice ani v Itálii nebylo jasné, kdy dojde ke zlepšení. Z těchto důvodů jsem musela metody své práce upravit. Především jsem upustila od zamýšlené cesty do Itálie a kontaktování konkrétní sekulární augustiniánské komunity.

Další změnou bylo vedení rozhovorů s jednotlivými sekulárními augustiniány v Čechách. Do začátku doby omezení sociálních kontaktů se mi podařilo uskutečnit a zpracovat rozhovory, které se vztahují ke komunitě vedené P. Marečkem. Se současnými členy komunity byl uskutečněn pouze jeden osobní rozhovor. Zbytek rozhovorů s laiky, kteří projeví zájem účastnit se setkání, byl uskutečněn pouze písemně. Od vedení rozhovorů online jsem upustila, protože respondenti tuto možnost označovali za nekomfortní vzhledem

k jejich technickým možnostem. Pro zpracování v diplomové práci jsou jejich vyjádření uvedena pod jednotlivými písmeny abecedy a je uveden rod a věk. Pro zveřejnění těchto informací dali respondenti souhlasy. Výjimku tvoří osobní rozhovor, který se vztahuje k třetímu řádu. Respondentka souhlasila nejen s uvedením věku, ale i svého křestního jména. Získané informace jsem v práci využila pro porozumění dynamiky konkrétní sekulární augustiniánské komunity, tak jak ji prožívají její členové.

Dále jsem pro nové uchopení tématu práce využila studium pramenů, které seznamují se vznikem, spiritualitou i řeholí augustiniánského řádu obecně a uvádí tak do kontextu působení řádu v rámci církve a sekulární společnosti. Konkrétní situace laiků v Čechách a v Itálii je opět uvedena ilustrací dějinných událostí ve společnosti a církvi, tak jak je poskytly literární prameny, články, studie, tiskoviny vydané augustiniány a dopisy řádových představených. Pro dokreslení celkové situace české komunity bylo využito již výše zmíněných rozhovorů, korespondence se členy laické komunity a také poznatků, které jsem získala zúčastněným pozorováním na schůzkách společenství uskutečněných od listopadu 2019 do února 2020.

Diplomová práce je členěna do tří kapitol. V první kapitole je stručně představen řád svatého Augustina, jeho vznik, historie, spiritualita a řehole, následně pak sekulární augustiniánská společenství, jak jsou obecně vymezena augustiniánským řádem. Toto seznámení je důležité, protože poskytuje náhled nejen na to, jak řád vznikl a čím ve své historii procházel, ale především pomáhá porozumět, kdo jsou augustiniáni, co považují za podstatné pro svůj život a co znamenají laici a jejich komunity v rámci řádu. Tuto kapitolu lze označit jako předporozumění procesu obnovy laických augustiniánských komunit.

Následující dvě kapitoly jsou věnované italským a českým augustiniánským laikům. Itálie byla vybrána jako země, kde nebyl řádový život přerušen

rozhodnutím státní moci. Je to místo, kde řád vznikl a kde je i jeho sídlo. Pro spolupráci byl osloven konvent ve Viterbu. Představený kláštera poskytl seznamy laických komunit na území Itálie, jejich stanovy a publikace vydané řádem. Analýzou těchto materiálů a porovnáváním dat s jinými prameny byl vytvořen náhled na obnovu laiků v Itálii. Jsou stručně představena jednotlivá laická společenství, která řád na území Itálie registruje. Pozornost je také věnována vývoji v katolické církvi a italské společnosti v průběhu 20. století, neboť zde můžeme sledovat změny, které mají zásadní vliv na postavení laiků v církvi, ale také ilustrují, čím procházela sekulární společnost, která je místem občanského života laiků. Stručný nástin historie tak umožňuje porozumět změnám v postoji k laikům po II. vatikánském koncilu i praktickým dopadům na jejich formování v rámci církve a augustiniánského řádu.

V poslední části je sledována situace v Čechách, v zemi s přerušenu tradicí řeholního života, kde předpokládám odlišný proces obnovy. Pro pochopení kontextu obnovy se stručně věnuji dění v české společnosti a katolické církvi v průběhu 20. století a na počátku 21. století. Nejprve je představena česká společnost po vzniku samostatného státu po roce 1918 až do současnosti a následně ve stručnosti působení řádu sv. Augustina na českém území od příchodu augustiniánů do současnosti. Tato část mi poskytuje oporu v hledání odpovědí na samotnou obnovu laických komunit na českém území. Jedná se o pochopení toho, jaké postavení řád v rámci české historie měl a jakými vlivy nebo událostmi byl ovlivněn. Další kapitoly jsou pak věnované samotné obnově, jak ji lze sledovat z výpovědí respondentů a kusých písemných pramenů. V této části jsem byla nejvíce odkázána na osobní výpovědi respondentů, protože písemné záznamy jsou minimální nebo zcela chybějí. Závěr kapitoly tvoří vyjádření jednotlivých laiků, kterým nebyla položena žádná konkrétní otázka, aby bylo možné zaznamenat, co považují za podstatné říci ke svému členství. Tyto informace považuji za důležité, protože nabízejí pohled samotných

augustiniánských laiků na společenství, spiritualitu a vztah k osobnosti sv. Augustina. Sdělení pak mohou pomoci v porozumění, proč dochází k obnově, co znamená a proč je důležitá. Respondenti jsou uvedeni pod písmeny abecedy, dle toho, jak byly jejich odpovědi zaznamenány v čase. Dle jejich souhlasu je uveden rod a věk. Přepisy jejich svědectví nejsou v příloze diplomové práce uvedeny, protože by nemohla být zachována dohodnutá anonymita respondentů. Součástí závěru práce jsou výsledky analýzy získaných dat z Itálie a České republiky včetně jejich porovnání.

1 Augustiniáni

Pochopit dynamiku obnovy augustiniánských laiků není možné bez pochopení toho, kdo jsou augustiniáni, jaké jsou jejich základy a hodnoty. Z tohoto důvodu jsou následující kapitoly věnované nejen stručným dějinám řádu, jeho řeholi a spiritualitě, ale také pravidlům, které řád ustanovil pro sekulární augustiniánské laické komunity. Z primárních i sekundárních pramenů, které poskytli členové řádu, jsou zde popsány základní znaky, identita, spiritualita i organizační prvky laických komunit. Tento náhled je potřebný pro porozumění kontextu, ve kterém se obnova uskutečňuje, tedy z čeho vychází a kam směřuje.

Řád sv. Augustina (*Ordo Sancti Augustini*, dále také OSA) se skládá z jednotlivých provincií, v jejichž čele stojí provinciál³. Každá provincie se dělí na jednotlivé kláštery, v jejichž čele je převor. Hlavou řádu je generální převor,⁴ který má k dispozici radu. K projednávání činností řádu slouží kapituly. Heslo řádu je *Tolle, lege!* (Vezmi, čti!). Augustiniáni mají ve znaku planoucí srdce, které je probodené šípem a spočívá na knize.⁵ Jejich řeholní oděv je jednoduchý černý hábit s kapucí, který je přepásaný koženým řemenem.⁶ Řád nemá zvláštní poslání ani činnosti. Jejich apoštolátem je spíše snaha přenášet na ostatní a sdílet s nimi to, co dostali ze svého spojení s Bohem a v komunitě, a to podle svého nadání a potřeb církve.⁷ V současnosti má řád přibližně 2 800 mnichů, kteří působí v 47 zemích světa. Nejpočetnější skupinu tvoří evropští augustiniáni se

³ Volený provinciální kapitulou na funkční období 4 let.

⁴ Volený generální kapitulou na funkční období 6 let.

⁵ Kniha představuje slovo Boží, které proniklo srdcem a duší jako šíp.

⁶ V některých světadílech se používá i bílý hábit.

⁷ Milan Buben, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích III. díl II. svazek, Žebravé řády*, Praha: Libri, 2007, 11–15, srov. Mirjam Hrudníková ed., *Řeholní život v českých zemích: řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 1997, 47–51.

42 %, pak následuje Latinská Amerika s 28 %, Severní Amerika s 14 %, Asie s 9 % a Afrika s 7 %.⁸

1.1 Vznik řádu sv. Augustina

Řád augustiniánů považuje za svého zakladatele sv. Augustina⁹ a z jeho myšlenek odvozuje způsob života i spiritualitu. Bellini přímo uvádí: „My, synové a dcery svatého Augustina...“.¹⁰ Dále pak pokračuje úvahou o specifiku vztahu k zakladateli, protože vznik samotného řádu, tak jak jej vnímáme dnes, je kladen do období několik set let po Augustinově smrti. Předobrazy řádu vidíme již v poustevnických hnutích severní a střední Itálie ve 12.–13. století. Tato hnutí chtěl papež Innocenc IV. sjednotit, a proto pověřil kardinála Annibaldiho spojit toskánské eremity v řeholní komunitu. K tomuto účelu papež

⁸ *Ordine di Sant'Agostino: Provincia d'Italia*, Dostupné z: <http://www.agostiniani.it/comunita-agostiniane-provincia/convento-ss-ma-trinita/> (Staženo 2-5-2020).

⁹ Sv. Augustin (Aurelius Augustinus) se narodil roku 354 v Tagaste v Numídii (dnešní Alžírsko) jako dítě římského pohanského Afričana Patricia a křesťanky Moniky (sv.). Studoval v Madaure a v Kartágu, stal se učitelem rétoriky a po devět let i stoupencem manicheismu (učení považované za herezi, blízké gnosticizmu). V Miláně naslouchal myšlenkám sv. Ambrože a pod tímto vlivem se odebral do ústraní, aby hledal sebe samého a pravdu. Za obrat považoval moment, kdy v zahradě zaslechl dětský zpěv „*Tolle, lege!*“ (*Vezmi a čti*). Augustin otevřel Písmo, které leželo vedle něj, a přečetl 13. kapitolu listu Římanům sv. Pavla. Následně zanechal nevázaného života, opustil svoji družku (matku svého nemanželského syna) a odešel s matkou a přáteli do Cassiciaca (severně od Milána), aby se zde připravoval na křest. Ten přijal společně s přáteli a synem v roce 387 od sv. Ambrože. Po návratu do Afriky se Augustin stal respektovaným mužem a následně roku 395 přijal i biskupské svěcení. Ze svého domu vytvořil jakýsi předobraz kláštera, kde žil se svými přáteli. Okolo roku 397 Augustin sepsal pravidla společného života – „první řeholi“. Zemřel v 76 letech roku 430 v Hippo, v přítomnosti svých přátel a v těžké době, kdy město obléhali Vandalové. Jeho ostatky jsou nyní uloženy v Pavii v bazilice sv. Petra Ciel d' Oro. Sv. Augustin bývá označován za „učitele Západu“, je jedním z nejvýznamnějších křesťanských filosofů a teologů, představitel latinské platónsky orientované patristiky. Zanechal po sobě 113 spisů, 218 dopisů a více než 500 kázání. Mezi nejvýznamnější patří jeho Vyznání (*Confessiones*), O Trojici (*De Trinitate*), O obci Boží (*De Civitate dei*), O křesťanském učení a O Genesi (*De Genesi ad literam*). Zdroj: Milan Machovec, *Svatý Augustin*, Praha, 1967, 50–66, srov. Milan Buben, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích III.*, díl II., Praha 2007, 15–18) a Henri-Iréné Marrou, *Svatý Augustin: Augustin a augustiniáni v českých zemích*, Řím 1979, 7–71.

¹⁰ Bellini Pietro, *Il progetto Agostiniano di vita, La Familia Agostiniana tra utopia e realta*, CGA, Řím 1995, 6.

vydal roku 1243 dvě buly *Incumbit nobis*¹¹ a *Praesentium vobis*¹², které byly určené poustevnickým komunitám. Zakládající kapitula se konala v Římě v březnu roku 1244. Poustevníci si následně na papeži vyžádali řeholi sv. Augustina, protože touto žádostí chtěli vytyčit svůj hlavní cíl, tj. hledání Boha, které se uskutečňuje v bratrském společenství. Toto sjednocení je označováno jako Malá unie.¹³

O několik let později, v roce 1256, byl opět kardinál Annibaldi pověřen novým papežem Alexandrem IV. svoláním všech poustevnických komunit do Říma¹⁴ a toto setkání je označováno jako Velká unie – Magna Unio Augustiana. Papežovým záměrem bylo připojení severoitalských komunit poustevníků a vytvoření jediného řádu eremitů sv. Augustina. Tento záměr se papežskou bulou *Licet Ecclesiae catholicae* z roku 1256 podařilo uskutečnit.¹⁵ Prvním generálním převorem se stal Lanfranc Septale z Milána. Následně byly vytvořeny první čtyři řádové provincie¹⁶ a roku 1259 i první řádové generální studium. K samotné řeholi byly postupně přidávány další konstituce,¹⁷ aby byl ustanoven statut řádu kazatelů.¹⁸ Menší dílčí úpravy pak řád provedl v průběhu své existence,¹⁹ naposledy pak učinil úpravy v roce 1969.²⁰

¹¹ Tato bula představuje samotnou zakládající listinu budoucích řádů.

¹² Bula hovoří o tom, jak má ke sjednocení komunit dojít.

¹³ Buben, *Encyklopedie řádů*, 17 srov. Hrudníková, *Řeholní život v českých zemích*, 47–48.

¹⁴ Setkání se uskutečnilo v klášteře a kostele Santa Maria del Popolo, který byl v roce 1527 vypálen.

¹⁵ Buben, *Encyklopedie řádů*, 17.

¹⁶ Španělsko, Francie, Anglie a Německo.

¹⁷ 1287 ve Florenci, 1290 v Řezně.

¹⁸ Autory byli bl. Augustinus Novellus a bl. Clemens de Ossimo.

¹⁹ V letech 1551, 1581, 1686, 1895, 1926 a 1969.

²⁰ Buben, *Encyklopedie řádů*, 17–18.

1.2 Dějiny řádu sv. Augustina

Vznik řádu je fakticky dílem Apoštolského stolce, přesněji řečeno jeho kurie, a z tohoto důvodu se augustiniáni stali horlivými obhájci papežství.²¹ Řád se postupně dostával z Itálie i do ostatních zemí, ale jeho sídlo zůstávalo v Římě. Například v roce 1299 již bylo v německých zemích evidováno 80 klášterů, které byly rozděleny do čtyř provincií. V polovině 14. století přišla morová epidemie a v jejím důsledku ztratil augustiniánský řád více jak 5 000 členů, krize následně pokračovala také v důsledku papežského schismatu.²² Tato skutečnost se začala později projevovat snahou o prosazení reformy, které měly za následek slučování jednotlivých klášterů.²³

Za pontifikátu papeže Bonifáce VIII.²⁴ byla augustiniánům svěřena péče o papežskou sakristii. Tato funkce pak byla roku 1497 udělena papežem Alexandrem VI. jako neodvolatelné privilegium.²⁵

Období reformace je spojeno s augustiniány osobou Martina Luthera,²⁶ který si uvědomoval špatný morální stav církve a vystoupil proti tehdejšímu

²¹ Řád také měl výsostné postavení viz např. spis Aegidia Romana *De ecclesiastica potestate*.

²² Buben, *Encyklopedie řádů*, 18.

²³ Buben, *Encyklopedie řádů*, 19.

¹⁵ V letech 1294–1303.

²⁵ Augustiniáni se o papežskou sakristii starají i v současnosti.

²⁶ Martin Luther se narodil 10. 11. 1483 v Eislebenu a původně měl být právníkem, ale stal se magistrem svobodných umění. Vstoupil do reformovaného kláštera augustiniánů v Erfurtu a 3. 4. 1507 přijal kněžské svěcení. Po studiu teologie byl poslán jako profesor do Wittenbergu. Zde po promoci roku 1512 převzal biblistickou katedru na universitě. Při svém pobytu v Římě byl nejvíce pohoršen renesančním způsobem života a mravy duchovních. Zřejmě tento pobyt napomohl jeho úvaze, že církev potřebuje reformu. V roce 1517 rozeslal Luther 95 tezí, kterými reagoval na dosavadní praxi s odpustky, magdebursko-mohučskému arcibiskupovi, braniborskému biskupovi a jeho přátelům. O rok později byl Luther doma vyslýchán papežským legátem, ale odvolal se k papeži a následně ke koncilu a univerzitám. Po veřejné rozpravě s ingolstadským teologem Eckerem bylo jeho učení církví i univerzitami zavrženo. V roce 1520 bylo Lutherovo učení bulou *Exsurge Domine* odsouzeno a bylo mu pohroženo klatbou (jednalo se především o papežský primát, neomylnost koncilů a církevní tradice). V prosinci téhož roku pak Luther ve Wittenbergu (Elsterskou branou) veřejně spálil papežskou bulu i kanonické právo. V důsledku této události byl následujícího roku papežem Lvem X. exkomunikován. Na říšském sněmu svolaném Karlem V. se Luther dovolával svobody svědomí, ale byla na něj uvalena klatba a pod ochranou kurfiřta Friedricha Moudrého uprchl na jeho hrad Wartburg, kde se věnoval psaní

církevními praktikám ve svých 95 tezích. Zabýval se nejen odpustky, ale i hodnotou dobrých skutků. V důsledku Lutherova učení, kterým se dovolával svobody svědomí, začali vystupovat z augustiniánských řádů mniši a po roce 1522 došlo k rozpadu celé jedné provincie.²⁷ Reformace se následně začala šířit do Švýcarska, severního Německa, Dánska, a Skandinávie.²⁸ V Anglii z dynastických důvodů od církve odstoupil král Jindřich VIII.²⁹ a důsledkem bylo i zrušení 37 klášterů na jeho územích.³⁰

V 16. století začal skomírající řád plnit svou misijní činnost hlavně prostřednictvím španělských a portugalských augustiniánů. První provincie mimo Evropu byla založena roku 1568 v Mexiku a následovalo Peru, Ekvádor, Filipíny, Kolumbie a Chile. Koncem 16. století přišli první augustiniáni i na africký kontinent do Guinei, misie dále pokračovaly do Asie, především na území Indie. Začátkem nového století pak misie pokračovaly do Persie, Iráku a na Cejlon. Augustiniáni krátce působili i v Japonsku, Číně a arabských zemích. Častým následkem tohoto misijní úsilí však bylo úmrtí misionářů.³¹ Na svých cestách si mniši udržovali vzdělanost, kterou nadále šířili na nových územích. Například v Ekvádoru, Peru nebo Bogotě provozovali univerzity. K propagátorům vzdělanosti na „starém kontinentě“ patřil například Angelo Rocca (1545–1620), který v Římě otevřel první veřejnou knihovnu.³²

a překladům. V roce 1525 se Luther oženil a žil s manželkou a šesti dětmi. Zemřel v roce 1546. In Buben, *Encyklopedie řádů*, 20–22, viz Petráček, Tomáš, *Západ a jeho víra: 9,5 teze k dopadům Lutherovy reformace*, Praha: Vyšehrad, 2019.

²⁷ Řádová kapitula ve Výmaru v lednu 1522 povolila mnichům vystoupení z řádu.

²⁸ Více Wolfgang Beinert, *Malé dějiny křesťanského myšlení*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2012, 58–68 srov. Pavel Filipi, *Křesťanstvo: historie, statistika, charakteristika křesťanských církví*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury 2012, 113–164.

²⁹ Viz Maurois, André a Mohrt, Michel. *Dějiny Anglie: doplněné o novější období Michelem Mohrtem*, Praha 1993, 184–194.

³⁰ Buben, *Encyklopedie řádů*, 20–21.

³¹ Např. v roce 1631 zavraždění tří kněží v Mombasse v Keni.

³² *Bibliotheca Angelica*.

Významným učencem a znalcem Augustinova díla byl i kardinál Noris (1631 až 1704), který se stal správcem vatikánské knihovny.³³

Rozkvět augustiniánského řádu je spojen s 18. stoletím, kdy v komunitách žilo celkem přes 20 000 členů.³⁴ Ale již koncem tohoto století a začátkem 19. století začalo opět docházet k úpadku řeholních komunit v důsledku nových myšlenek osvícenství. V roce 1803 byly v Německu jen dva kláštery a na území rakouské provincie došlo k jejímu zániku. Pod vlivem změn například ve Španělsku vznikl nový úřad představeného, který nebyl podřízen řádu ale vládě.³⁵ Zasluhou Pacifika Nena, který se stal v letech 1881–1886 řádovým generálním komisařem a následně generálním převorem, začalo docházet k obnově řádu, nejprve v Itálii a následně ve Španělsku. Dále došlo k obnově řádu v Bavorsku³⁶ a byla obnovena i provincie v Nizozemí.³⁷ V 19. století byla založena i první provincie v USA (1874), která nese jméno sv. Tomáše z Villanovy, dále následovaly ještě dvě provincie Panny Marie Dobré rady (1941) a sv. Augustina (1968). V Kanadě je provincie sv. Josefa od roku 1967. Augustiniáni v roce 1837 připluli i na australský kontinent, ale provincie zde vznikla až roku 1952. Nejnovějšími provinciemi jsou anglická a skotská z roku 1977.³⁸

1.3 Augustiniánská řehole

Augustin sepsal řeholi přibližně okolo roku 397,³⁹ což ji řadí do počátečních fází církevního řádového života. Jedná se o velmi krátký text⁴⁰ co do počtu slov, ale

³³ Buben, *Encyklopedie řádů*, 22.

³⁴ Přibližně v 1500 kláštorech rozdělených do 43 provincií.

³⁵ Spravoval 11 provincií ve Španělsku a na americkém kontinentě.

³⁶ Zasluhou P. Pia Kellera (1825–1904), který 53 let působil jako generální komisař a následně jako německý provinciál, založil v Münnersstadtu řádový seminář a podařilo se mu vybudovat i některé řádové domy.

³⁷ Buben, *Encyklopedie řádů*, 23.

³⁸ Buben, *Encyklopedie řádů*, 23.

³⁹ Augustin, *Řehole pro komunitu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2004, 9.

⁴⁰ Augustin, *Řehole pro komunitu*, 89–97.

obsahově se jedná o velmi bohaté poučení o společném životě v komunitě. V samotném textu je zřetelná stopa Augustinových přednášek, které měl pro své mnichy. Z tohoto důvodu nejsou jednotlivé kapitoly řehole plně rozpracovány, protože byl předpoklad, že hlavní myšlenky jsou příjemcům známé. K hlubšímu porozumění řehole je tedy potřebné, aby se čtenář seznámil ostatními Augustinovými spisy. Jednotlivé články řehole jsou hojně protknuty odkazy z Písma, jedná se o tzv. biblický sloh. Základní ideály jsou orientovány na životní praxi prvotní církve, jak je popsána ve Skutcích apoštolů.⁴¹

V úvodu řehole se píše: „Především, nejmilejší bratři, milujte Boha a po něm bližního, protože tato dvě přikázání jsou nám dána přede všemi jinými.“ (1)⁴² Augustin více než jednotlivá pravidla pro každodenní život uvádí jejich jednotlivé zásady, které spočívají v hodnotách, jimiž jsou láska⁴³ a společenství. Cílem křesťanského a řeholního života je pro něj láska k Bohu a bližním, vše ostatní je jen prostředkem. Na začátku v první kapitole řehole Augustin ujasňuje cíl života v klášteře: „Buďte jedné mysli a jednoho srdce v Bohu, neboť proto jste se sešli.“ (3) Hledání Boha předpokládá hledající srdce, které je nepokojné, dokud nespočine v Bohu.⁴⁴ Řeholník tedy už žije v Bohu (in Deo) a směřuje k Němu (in Deum), dokud v Něm nespočine.⁴⁵

V dalších kapitolách se Augustin věnuje modlitbě (2), životosprávě a odříkání (3), zachovávání čistoty a bratrskému napomenutí (4), ale i časným věcem a starostem o ně (5). Šestá kapitola je věnována odprošení a odpuštění a v návaznosti na ni pokračuje kapitolou o autoritě a poslušnosti v sedmé kapitole. Poslední, osmá kapitola je zaměřena na samotné zachovávání řehole.

⁴¹ Augustin, *Řehole pro komunitu*, 11–13.

⁴² Srov. Mt 22, 37–39.

⁴³ „Láska je v souhrnu tajemství, silou a duší augustiniánské řehole.“ In *Provecho*, Juan. *Řehole sv. Augustina: Zrcadlo k lidské dokonalosti*. Praha 2008, 34.

⁴⁴ Augustin, *Vyznání*, Praha: Kalich 2012, 30.

⁴⁵ Provecho, *Řehole sv. Augustina*, 8.

V závěru Augustin nabádá řeholníky: „Abyste se však v této knížce viděli jako v zrcadle a na nic nezapomněli, každý týden ji předčítejte.“

Provecho ve svém komentáři⁴⁶ k řeholi zmiňuje tři hlavní závěry, které vyplývají z textu:⁴⁷

1. Spiritualita řádu může být definována zkušeností sv. Augustina, tj. hledáním Boha, vnitřním životem, pokorou, přátelstvím a službou církvi.
2. Řehole provází lidskou cestou k dokonalosti, na které se Bůh stává počátkem i cílem.
3. Tato cesta je nabídkou pro všechny, jedná se o společnou cestu, protože sám člověk může být zastižen slabostí a bude potřebovat pomoc od druhého, aby mohl pokračovat.

1.4 Augustiniánská spiritualita

Bellini ve svém *Augustiniánském projektu života*⁴⁸ uvádí, že základy augustiniánského života mají tři kořeny. První vyrůstá ze zkušenosti sv. Augustina, jeho svědectví o vnitřní a duchovní dramatické cestě k Bohu, kterou popsal ve svých *Vyznáních*.⁴⁹ Druhým kořenem je zkušenost eremiticko-kontemplativního života, která má počátky v komunitách 12. a 13. století. Tato společenství, která přijala řeholi sv. Augustina, měla poustevny blízko obydlených center. Jejich členové vedli život v modlitbách a pokání, ale přitom byli v úzkém kontaktu s lidmi, kterým sloužili pastorační

⁴⁶ Provecho, *Řehole sv. Augustina*, 33–34.

⁴⁷ Podobně. Bellini hovoří o třech kořenech augustiniánské spirituality.

⁴⁸ Bellini Pietro, *Il progetto Agostiniano di vita*, 6–9.

⁴⁹ Augustin, *Vyznání*, Praha 2012.

pěčí.⁵⁰ Posledním kořenem je kořen apoštolský, který odkazuje k sjednocení v roce 1256, kdy v Římě došlo na papežovo přání k sjednocení jednotlivých komunit a tím k vzniku řádu poustevníků sv. Augustina. Řád tak získal charakter nejen kontemplativního společenství, ale i apoštolského, které spočívá v předávání probádané a nalezené pravdy⁵¹ Božímu lidu. Bellini uvádí, že se jedná o podivuhodnou jednotu hledání pravdy a společného života, kontemplativní praxe a apoštolské činnosti, která odpovídá na potřeby církve. To je základní rys augustiniánského společenství a jeho spirituality.

V druhé polovině dvacátého století se vedení řádu vyjadřovalo k augustiniánské spiritualitě v několika dokumentech,⁵² které popisovaly a aktualizovaly hlavní charakteristiky augustiniánské spirituality z pohledu současnosti. Jedná se především o Ústavu z roku 1969, Dublinský dokument z roku 1974 a Augustiniánský plán formace z roku 1993, které reagují na nové výzvy, které před řádem stojí. Ryan⁵³ zmiňuje, že nejde o zcela nové pojetí, ale o navázání kontinuity v životě řádu od jeho počátků v 13. století. Augustiniánská spiritualita byla v průběhu století mnohokrát komentována a znovu interpretována, ale vždy se jednalo o svědectví Augustinových vizí a myšlenek v životě jednotlivce i komunity. Ryan se přímo vyjadřuje, že se jedná o krásu vždy novou, ale i vždy starou. Uvádí, že podle dokumentů můžeme relevantní prvky augustiniánské spirituality shrnout následovně:

⁵⁰ Hlavní eremitská společenství byli *Eremité svatého Augustina z Tuscia*, rozšíření především v Toskánsku a horním Laziu, dále pak *Eremité z Brettina*, kteří žili v provincii Marche a třetím společenstvím byli *Eremité Jana Bona (Johanbonité)*, ze střední a severní Itálie.

⁵¹ Pravda jako poznání Boha. Augustin píše ve svém Vyznání III,6: „*Pravda, pravda a ustavičně mně mluvili o pravdě, a přece pravdy v nich nebylo, nýbrž lhali nejen o Tobě, jenž jsi skutečná Pravda, ale i o živlech tohoto světa, Tebou stvořených, z lásky k Tobě, můj nejdobrotivější Otče, Kráso všech krás, musel jsem zavrhnout i to, co o nich pravdivého učili i jiní filosofové.*“ Též Vyznání IV,9: „*A zákon Tvůj je věčná pravda a Pravda jsi Ty.*“

⁵² Ryan, Raymond R., *Espiritualidad de la Orden de san Agustín. Elementos de una formación agustiniana: Pubblicazioni Agostiniane*. Roma 2001, 145–154.

⁵³ Ryan, *Espiritualidad de la Orden de san Agustín*, 151–152.

1. Řehole je základním dokumentem pro augustiniánskou spiritualitu.
2. Spiritualita je založena na evangeliu a je nedílnou součástí života církve. Je tedy evangelikální a církevní.
3. Komunita a vzájemné sdílení je jádrem řeholníka. Zahrnuje víru, zbožnost a touhu po ctnostech, které stojí proti sklonům k sobectví. Společenství je ústředním bodem v sjednocení s Kristem.
4. Hledání Boha je v osobním i společném životě konstantou. Toto hledání vychází z touhy hluboce zakořeněné a implantované do duše prostřednictvím Stvořitele a je zakoušené každým člověkem.
5. Apoštolát je nepostradatelnou součástí augustiniánského života.

V roce 1999, kdy se řád připravoval na příchod třetího tisíciletí, generální převor Miguel Angel Orcasitas, OSA, shrnul augustiniánskou spiritualitu do tří faktorů: hledání Boha, společenství a služba církvi. Správná integrace těchto prvků v životě příslušníků řádu bude podle Orcasitase záležet na kvalitě a autenticitě náboženského života a opravdovosti služby v církvi.⁵⁴

1.5 Sekulární augustiniáni

Augustiniánské společenství, někdy označované jako augustiniánská rodina, je společenství všech, kteří se inspirovali životem a dílem svatého Augustina. V historickém kontextu řádem eremitů sv. Augustina, který byl schválen církví roku 1256. Podobně jako rodina i toto společenství se dále dělí na další, která mají stejný ideál, ale různé aktivity. Jedná se o mužskou větev, kam patří řád svatého Augustina, též označovaný jako augustiniáni nebo bosí augustiniáni,⁵⁵

⁵⁴ Orcasitas, Miguel Angel. *The Augustinian Family and the Challenge of the Third Millennium. The Augustinian Family Prepares for the Third Millennium*. Roma 1999, 31.

⁵⁵ Jedná se o řád vzniklý reformním hnutím v 16. století z řádu svatého Augustina a je od roku 1931 nezávislým řádem v církvi.

augustiniáni *recolletti*⁵⁶ a kongregace apoštolského života.⁵⁷ Ženskou větev tvoří augustiniánské sestry kontemplativního života⁵⁸ a augustiniánské sestry apoštolského života.⁵⁹ Poslední, třetí větev tvoří laická sekulární společenství,⁶⁰ která jsou rozdělena na zasvěcené laiky a augustiniánská laická bratrství, tzv. *fraternity*.⁶¹ Zasvěcení laici jsou teprve nedávno ustanovenou skupinou. Jedná se o muže i ženy žijící v duchu augustiniánské spirituality, kteří skládají slib čistoty, chudoby a poslušnosti. Poslední skupinou, kterou Bellini⁶² zmiňuje, jsou augustiniánská laická bratrství, jež jsou otevřena mužům i ženám, kteří chtějí v učení a zkušenosti sv. Augustina najít vodítko pro svůj život ve víře, ve své osobní situaci i konkrétním prostředí. Sdílené ideály a apoštolská spolupráce s jinými větvemi augustiniánského společenství mohou dát laikům účast na dědictví sv. Augustina.⁶³

Zasvěcení laici se v rámci augustiniánského řádu zasvěcují skrze evangelické rady sliby chudoby, čistoty a poslušnosti. Jedná se o flexibilní skupinu řádu, jejíž organizační struktura je zjednodušena, ale která stejně jako jiné větve augustiniánské rodiny zdůrazňuje augustiniánskou spiritualitu. K řádu jsou tato společenství přidružena Stanovami řádu sv. Augustina (art. 48), ale i vlastními stanovami a strukturou (dekret generálního převora OSA ze dne 31. července 1991, Prot. 261/91). Jsou označena jako *comunio*, tj. spojení, jednota, přijímání. Tento termín má vyjádřit základní cíl, být prostředkem

⁵⁶ Řád též vzniklý z reformního proudu v 16. století a osamostatněn byl v roce 1912. Působí převážně ve španělsky mluvících zemích.

⁵⁷ Toto společenství je duchovně přidružené k řádu sv. Augustina, ale má vlastní konstituce. Někdy je tento řád označován jako *assunzionisté*, kteří jsou francouzského původu.

⁵⁸ Sestry žijící převážně v Itálii a Španělsku, které důrazně uplatňují kontemplativní způsob řeholního života.

⁵⁹ Sestry působí po celém světě a věnují se různým formám služby např. ve školách, misiích nebo nemocnicích.

⁶⁰ Jedná se o muže i ženy, kteří žijí ve společenství, ale mají vlastní aktivity.

⁶¹ Bellini, *Il progetto Agostiniano di vita*, 10–11.

⁶² Bellini, *Il progetto Agostiniano di vita*, 14–18.

⁶³ Tato společenství jsou nyní nejčastěji označována jako augustiniánské *fraternity*.

jednoty, bratrství a solidarity uvnitř společnosti podle Augustinova vzoru „... jedno srdce a jedna duše v Bohu“ (srov. Řehole sv. Augustina, 3).⁶⁴ Zasnivení laici tedy následují Krista a průvodcem jim je sv. Augustin. V osobním životě žijí podle svého sekulárního stavu ve vlastním společenském a církevním společenství.

Řád rozlišuje tři skupiny těchto členů: zasnivené muže a ženy, augustiniánské rodiny⁶⁵ a mládež⁶⁶. Všechna tato společenství vznikají vedle řeholních augustiniánských komunit, mají svého vedoucího s radou a duchovního asistenta, kterého jmenuje generální převor. Cesta k zasnivení⁶⁷ má své etapy, formulace obřadů, ustanovuje se periodicita setkání, společné modlitby i duchovní cvičení. Jednotlivá společenství mohou také mít „sdružené“ členy. Jedná se o muže a ženy, kteří z různých důvodů nemohou složit věčné sliby, ale chtějí žít v duchu společenství, podílet se jeho životě a aktivitách. Tito členové jsou tedy také členy augustiniánské rodiny, jsou svědci hodnot, které vytváří augustiniánské vidění člověka a světa. Jejich místo je ve světě, rodině i na pracovišti.⁶⁸

Augustiniánská sekulární bratrství neboli fraternity jsou společenství laiků, kteří žijí svá světská povolání, jsou svobodní, ovdovělí nebo žijí v manželství.⁶⁹ Po období formace skládají sliby a jsou tak přidruženi k augustiniánskému řádu. Jedná se o společenství, která jsou ustanovena podle statutu řádu z roku 1980 „Životní pravidlo a všeobecné statuty sekulárních augustiniánů“. Vzhledem k tomu, že prostřednictvím těchto komunit je dále sledována obnova

⁶⁴ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities, spirituality and organization: On the Way with St. Augustine*. Roma 2001, 81.

⁶⁵ Členy jsou oba manželé.

⁶⁶ Mladí ve věku 18–25 let, kteří se připravují na budoucí životní závazky.

⁶⁷ Je ustanovena i kanonická forma pro případné opuštění komunity.

⁶⁸ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 82–84.

⁶⁹ Členem fraternity nemusí být oba manželé.

augustiniánských laiků,⁷⁰ je jistě namístě nejdříve popsat jejich fungování a organizační prvky.

1.5.1 Základní prvky augustiniánské sekulární fraternity

Mezi základní prvky augustiniánských sekulárních fraternit patří povolání ke křesťanství, povolání do společenství a povolání k misi.

Povoláním ke křesťanství je vyjádřeno to nejpodstatnější pro jednotlivce. Není jen augustinián, ale je v první řadě křesťan. Bůh ho povolal v konkrétní době a na konkrétním místě, aby plnil své poslání, tj. evangelizaci. Pro křesťana jde o povolání k tvorbě Boží obce v důsledku křestního zasvěcení.⁷¹ Křesťanský život vede do společenství nejen v církvi, ale i ve světských komunitách se mají laici angažovat ve prospěch Božího království. V praxi to znamená zaujmout svoje místo ve světě, používat pedagogiku milosrdenství, protože nikdo se nemůže změnit, cítí-li se odsuzován, ale bude-li se cítit milován, může dojít ke změně.⁷²

Označení společenství už není vnímáno pouze jako uskupení lidí, ale dostává nový smysl a ukazuje odlišné fungování lidských vztahů. Společenství odpovídá na přirozenou lidskou potřebu, je to cesta, dialog a účast. Jedná se o dynamický proces i kreativní učení, které nekončí. Jednotlivci tvořící společenství pak přispívají svým jedinečným způsobem k společnému dílu. Pro augustiniánské komunity je nejpodstatnější, když neopomineme organizační a strukturní aspekty, nezapomenout na podstatu vnímání vzájemných vztahů „mít jednu duši a jedno srdce obrácené k Bohu“ (Řehole 1, 3). K pevnosti a udržení těchto pout je pak nezbytné vzájemné úsilí všech. V průvodci sekulárních augustiniánských fraternit se uvádí, že laici nehledají pouze

⁷⁰ Jsou to v současnosti jediná prokazatelně fungující laická augustiniánská společenství na území České republiky.

⁷¹ Kol. 2, 6–7.

⁷² Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 61–63.

přátelství a netvoří skupinu podle svých představ, ale komunitu vytvářejí proto, aby v ní mohli konkrétním způsobem prožívat spiritualitu sv. Augustina, která se stává prostředkem k poznání a vyjadřování křesťanského povolání. Nejde však o vytváření uzavřených skupin vzdálených od reality, ale o skupiny v přímém spojení s celou církví, o pronikání do sociokulturního prostředí, kde mají být protagonisty proměn ve společnosti ve světle evangelia a učení církve.⁷³

Augustiniánské společenství, stejně jako celá církev, klade důraz na misionářskou činnost, která prostupuje i Augustinovým dílem. V kázání (Kázání 260 E, 2) Augustin říká: „Hlásejte tedy Krista, kde můžete, všem, kterým můžete, a kdykoli můžete. Žádá se od vás víra a ne výřečnost, ať z vás mluví víra a bude to Kristus, který mluví. [...] Slyšeli jste žalm: Uvěřil jsem, a proto jsem mluvil. Nemohu věřit a mlčet. Kdo nedává, je nevděčný vůči tomu, kdo naplňuje, všichni mají dávat z toho, čím byli naplněni.“⁷⁴

1.5.2 Identita sekulární augustiniánské fraternity

Hlavními zdroji, které inspirují laické augustiniánské fraternity, jsou augustiniánská spiritualita a skutky apoštolů. Sv. Augustin, když rozvažoval o ideálu společenství, byl nejvíce inspirován právě Skutky apoštolů (Sk 4, 32 až 35), kde se popisuje způsob života prvotních křesťanů: „Všichni, kdo uvěřili, byli jedné mysli a jednoho srdce a nikdo neříkal o ničem, co měl, že je to jeho vlastní, nýbrž měli všechno společné. Boží moc provázela svědectví apoštolů o vzkříšení Pána Ježíše a na všech spočívala veliká milost. Nikdo mezi nimi netrpěl nouzi, neboť ti, kteří měli pole nebo domy, prodávali je a peníze, které utržili, skládali apoštolům k nohám. Z toho se rozdávalo každému, jak potřeboval.“ V publikaci *On the way with St. Augustine* se přímo uvádí, že Bible

⁷³ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 63–66.

⁷⁴ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 66–68.

a sv. Augustin jsou společně s augustiniánskou spiritualitou vodítka, na která je třeba vždy myslet, aby augustiniánská fraternita neztrácela svoji identitu.⁷⁵

Augustiniánské fraternity jsou společenství, kde se intenzivně studuje Bible jako zdroj skutečného poselství Božího slova. Jedná se o základní zdroj augustiniánské spirituality, ale současně i o souznění s Augustinovým pojetím křesťanského života. Augustin sám pokládá znalost a porozumění Písmu za základní úkol křesťana.⁷⁶ Vzdělání se stává zdrojem spirituality, vede k životu podle Ducha a současně uschopňuje k povolání.

Pro identitu společenství je důležitý čas vyhrazený modlitbě a slavení liturgie. Modlitba tvoří součást života, vzniká z každodenní potřeby a odpovídá na konkrétní situace. V *On the way with St. Augustine* je také zmiňován možný rozpor, kdy se zmiňuje modlitba-rozjímání na jedné straně a na straně druhé hovoříme o modlitbě jako o jednání-závazku. Bez rozjímání se všechny činnosti stávají pouhými lidskými aktivitami postavenými na historické praxi. Modlitba se se má stát srdcem i duší společenství. Je to prostor pro Boží přítomnost, rovnost, vděčnost, odpuštění, ale hlavně upevňuje vzájemné vztahy mezi lidmi. Augustiniánská modlitba upřednostňuje potřeby druhého před osobními potřebami.⁷⁷ Fraternita není pouze seskupení lidí, ale jedná se o liturgické shromáždění. Liturgie svolává k žití evangelia, je středem i pastorační církve, je znamením jednoty.⁷⁸ V publikaci *On the way with St. Augustine*⁷⁹ autoři také hovoří o nebezpečí, pokud se skupina uzavírá a je otevřena pouze malému okruhu lidí. Fraternita znamená přátelská pouta, dobrou komunikaci

⁷⁵ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 67.

⁷⁶ Dopis 120, 3, 13 „Snaž se správně porozumět, ani samotná svatá Písma, která doporučují víru k pochopení tajemství, ti nejsou k užítku, když je správně nechápeš.“ In Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 70.

⁷⁷ Dopis 20,2 „Bohu je milejší prosba za ostatní než prosba za sebe samého, protože v takové modlitbě se nabízí oběť lásky k bližnímu.“ In Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 71.

⁷⁸ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 72.

⁷⁹ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 73–74.

a přítomnost Ježíše Krista. Tímto není skupina pouze společenství lidí, kteří se dohodli na společných setkáních, ale je Božím darem, který je nad lidským konáním. Fraternita se začleňuje do augustiniánské rodiny a buduje a udržuje blízké vztahy s nejbližším augustiniánským společenstvím (řádem).

Po II. vatikánském koncilu⁸⁰ došlo k otevírání nových cest pro laiky v církvi, došlo k objevení laického povolání, jež vede k následování Ježíše Krista prostřednictvím různých spiritualit, které jsou vlastnictvím celé církve, nejen určité skupiny lidí. V augustiniánském společenství se jedná o nový vztah mezi laiky a duchovními. Jde o společenství a spoluzodpovědnost, které musí být živé. U příležitosti Letnic v roce 2000 napsal generální převor řádu P. Miguel Angel Orcasitas dopis s názvem „Jsme společenství bratří, které žije s Obcí Boží“ (Řím, 11. července 2000, Prot. N. 211/2000), kde uvádí: Všichni, duchovní i laici, se musíme otevřít procesu změny, která se pozvolna objevuje v církvi. Augustiniánská spiritualita vytváří atmosféru společenství, vzájemné účasti a svobody.“ Dále pak pokračuje: „U žádného společenství by se začlenění laiků do jeho díla nemělo řídit potřebou... [...] Obraz církve jako ‚Obce boží‘, který nám předkládá II. vatikánský koncil, mění způsob chápání hierarchie a zve laiky, aby se účastnili trojí Kristovy úlohy: prorocké, kněžské a královské.“⁸¹

1.5.3 Spiritualita sekulární augustiniánské fraternity

Společným základem spirituality je pro všechny křesťany život podle Ježíše Krista. Jedinečnost některých mužů a žen dala vzniknout škále spiritualit tak, že se k adjektivu křesťanská přidává adjektivum františkánská, dominikánská,

⁸⁰ II. vatikánský koncil se uskutečnil v letech 1962–1965, byl svolán Janem XXIII. (1881–1963) a dokončen Pavlem IV. (1897–1963). Jeho hlavním cílem bylo reagovat na potřeby doby. Koncil nedefinoval žádnou novou nauku ani dogma, ale zásadně přispěl k proměně katolické liturgie, ekumenismu, postavení laiků v církvi a mnoha dalším oblastem života katolické církve. Více in: Morin, Dominique. *Učení II. vatikánského koncilu*. Praha: Paulínky 1999, 63.

⁸¹ In Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 77.

augustiniánská atd.⁸² Neznamená to vytyčení jednoho typu spirituality před druhý, ale jedná se o kontext ekzeziologie společenství v rámci poslání, které je sdílené všemi pokřtěnými. Z tohoto důvodu hovoříme o různých úlohách, které jsou společné a nejsou jen úkoly jednotlivce.⁸³ Augustin ve svém Kázání (96, 7, 9)⁸⁴ říká, že se nejedná jen o některé pokřtěné, ale jde o všechny, celou církev, celé tělo se všemi údy, které mají rozdílné funkce, ale vše má následovat Krista jako celek. Spirituality nelze omezit pouze na vztah s Bohem, jedná se o všechno, co člověka spojuje se vším lidským.

Stěžejními hodnotami augustiniánské antropologie a spirituality je niternost a společenství. Rozptýlenost vnějším brání vstoupit do vlastního nitra, což je předpokladem k poznání sebe sama i poznání ostatních. Augustin říká (Vyznání 10, 8),⁸⁵ že bez niternosti ignorujeme sami sebe. Niternost je místem otázek a jistot. Otázka: Kdo jsem já? a Kdo je Bůh? vycházejí z našeho nitra. Sebepoznání nás identifikuje a zbožnost nám ukazuje, jak překročit vlastní hranice. V Augustinově Kázání (311, 14, 13) čteme: „Navrať se do svého srdce a z něho vystup k Bohu. Když se vrátíš do srdce, vrátíš se k Bohu z blízkého místa.“⁸⁶ Návrat do nitra není útekem, ale zdrojem skutečného života, místo k rozpoznání pravdy a naslouchání Bohu. Bůh podněcuje naše otázky, stvořil nás pro sebe a zasel do našeho nitra neklid, který bude trvat až do setkání s ním.⁸⁷ Ve Vyznání (1, 1, 1)⁸⁸ čteme: „Stvořil jsi nás pro Sebe a naše srdce je netrpělivé, dokud nespočine v tobě.“

⁸² Srov. O Boží obci 18, 54, 1 „My, kteří jsme křesťany, nevěříme v Petra, ale v toho, kdo stvořil Petra... Sám Kristus, Petrův mistr, je také naším učitelem v nauce, která nás vede k věčnému životu.“ Augustin. *O boží obci knih XXII*. Praha 2007.

⁸³ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 26–27.

⁸⁴ In Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 27.

⁸⁵ Augustin, *Vyznání*, 256.

⁸⁶ In Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 33–34.

⁸⁷ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 34.

⁸⁸ Augustin, *Vyznání*, 30.

Nitro a společenství se doplňují. Augustin nalézá v nitru dialog s Bohem a lásku, která je prvním povoláním křesťana a také voláním po obrácení. Lásky je motorem života a to, co milujeme nás definuje. Augustin neprožívá lásku pouze vertikálně, ale svěřuje se, bez přátel se nemůže cítit šťastný.⁸⁹ Ve Výkladu žalmů (33, 2, 10) nacházíme odkaz na dvojí přikázání lásky: „Tvé nohy jsou tvá láska. Musíš mít dvě nohy, abys nebyl chromý. Co jsou tyto dvě nohy? Dvě přikázání lásky: láska k Bohu a k bližnímu. Běž na těchto nohách k Bohu.“⁹⁰

Niternost je důležitá pro naši modlitbu, kterou Augustin označuje jako rozhovor s Bohem. Bůh nás učí v tichu, promlouvá k nám, naše nitro má pokorně naslouchat.⁹¹ Ve Vyznání (10, 37, 60) nás Augustin učí modlitbě, kterou se má vyznačovat náš neustálý rozhovor s Bohem: „Dej nám, co přikazuješ, a přikazuj, co chceš.“⁹² Na základě dialogu s Bohem máme hledat jeho stopy, vnímat je v každodenním životě, máme se dívat jako ti, kteří věří, doufají a milují. Vnitřní život a modlitba jsou neoddělitelné. Modlitba není možná bez niternosti a niternost není bez usebrání.⁹³ V modlitbě je prostor pro obrácení, v jehož jádru je osobní setkání s Bohem, který nás volá a my svobodně odpovídáme. Potvrzení se nám pak dostává v přímém spojení života a víry. Obojí se začleňuje do kontextu hledání. Naše obrácení předpokládá spolupráci s vírou. Naše ano a víra jsou cestou, stáváme se poutníky, kteří jsou protagonisty změny.⁹⁴

Povolání jednotlivce ke společenství dosahuje vrcholu ve spojení s Ježíšem Kristem. Augustin hovoří o celku, o obraze lidského těla jako o společenství hlavy a údů, které jsou ve vzájemném propojení.⁹⁵ Ježíš Kristus, který se zrodil

⁸⁹ Augustin, *Vyznání*, 161–162.

⁹⁰ In Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 36.

⁹¹ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 38–39.

⁹² Augustin. *Vyznání*, 292.

⁹³ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 39.

⁹⁴ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 36–37.

⁹⁵ Srov. 1 Kor 12, 12–27.

z Panny je hlavou, tělo je církev, která zahrnuje všechny, kteří se narodili v Kristu od počátku do konce časů. Církev je celistvá a náleží do jediného města, kterým je Kristovo tělo, jehož je i sám hlavou. Augustiniánská vize Krista jako celku nás vede k tomu, abychom sloužili Bohu v každé lidské bytosti. Nabádá nás ke skutečné lidské vzájemnosti.⁹⁶

Pro augustiniány není možné pochopit Krista bez církve a církev bez Krista. Vírou v Ježíše Krista se skutečnost církve stává srozumitelná, vztahuje se k hlavě i údům. Přesvědčení víry není možné udržet bez minimálních institucí, ale jednotlivé aspekty musí být ožívovány mocí Ducha. Jedná se o vzájemný vztah. Historická církev je poutnická a zviditelňuje se ve společenství. V augustiniánské spiritualitě jde o společenství, které sdílí jedno srdce a jednu duši.⁹⁷ Jedná se o inspiraci Skutky apoštolů, kde všichni přispívají podle darů, které každý z nich dostal.⁹⁸ Augustiniánská společenství se stávají, tak jak jsou vidět navenek, viditelnou tváří církve. Jsou to komunity otevřených dveří, které mají svůj střed v Ježíši Kristu.⁹⁹ Cesta augustiniánské spirituality je totožná s cestou komunity bratří a konečným cílem je Bůh. Do společného setkání je nutné spolupracovat s ostatními a pro ostatní na tomto světě.¹⁰⁰ Solidarita je základním rozměrem křesťanské lásky. Absence vztahů s druhými je překážkou v lásce ke Kristu. Tato motivace je základem k augustiniánské představě o sdílení majetku, od něhož není osvobozen ani ten nejchudší člověk. Podle Augustina je krádeží, když to, co nám přebývá, nedáme potřebnému. Cílem půstu nemá být trýznění, ale podpora chudáka, který nic nemá.¹⁰¹

⁹⁶ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 41–42.

⁹⁷ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 42–44.

⁹⁸ 1 Kor 1,26.

⁹⁹ Srov. „neboť kde jsou dva nebo tři shromáždění ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich.“ Matouš 18,20.

¹⁰⁰ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 45.

¹⁰¹ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 51–53.

Augustiniánská spiritualita zdůrazňuje dialog se stvořením. Nejde jen o pasivní rozjímání, ale o výzvy pro člověka. Velkolepé stvoření vypovídá o Bohu a člověk s ním nemůže svévolně zacházet jako se svým majetkem. Jedná se o dialog přírody a lidské práce. Existují věci, ze kterých se máme radovat, a věci, které máme užívat. Svět vytvořený Bohem je nám ponechaný, abychom ho přetvářeli a těšili se z něj, není však naším majetkem a nemůžeme ho svévolně ničit.¹⁰²

Výše uvedený obsah augustiniánské spirituality můžeme shrnout do těchto několika bodů:

- **Primát v augustiniánské spiritualitě patří Ježíši Kristu.** Pro augustiniánské fraternity to znamená jediný cíl, a to jít společně cestou následování Krista podle Písma.
- **Duší augustiniánské spirituality je láska k bližním.** Augustin říká: „Jednou provždy ti dávám jedno stručné přikázání: miluj a dělej, co chceš [...] ... z lásky může vzejít jen dobro.“¹⁰³
- **Výsadní místo v augustiniánské spiritualitě má modlitba.** Život s bohem vyžaduje prostor a čas. Pro Augustina jde o ztotožnění modlitby a přání. Modlitba je řečí srdce, které ztotožňujeme s přáním nebo láskou.¹⁰⁴
- **Augustiniánská spiritualita slouží evangelizaci.** Evangelizace je povinností Boží obce a je augustiniánským imperativem. „Měl bys být pramenem, a ne nádrží, pramenem, odkud je možné něco dávat, a ne nádrží, kde se jen něco hromadí.“ (Kázání 101, 6)¹⁰⁵

¹⁰² Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 53–54.

¹⁰³ In Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 55.

¹⁰⁴ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 58.

¹⁰⁵ In Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 60.

- **Augustiniánská spiritualita má ekleziální význam.** Hlavním rysem augustiniánské spirituality je být církví, vnímat s církví a sloužit církvi.¹⁰⁶

1.5.4 **Organizační prvky sekulárních augustiniánských fraternit**

Jednotlivé augustiniánské sekulární fraternity se řídí vlastními stanovami, které jsou v souladu s kulturními okolnostmi daného území a skupiny. Statuty schvaluje generální představený řádu svatého Augustina.¹⁰⁷

- **První kroky, svolání.** Iniciovat vznik nové fraternity může řeholní komunita nebo skupina laiků. V obou případech je důležité pamatovat, že je nutné od začátku jasně definovat charakter skupiny, připojit ji ke konkrétnímu řeholnímu společenství augustiniánských mnichů a jednoho z nich pověřit doprovázením nového laického společenství. Z laiků se dále vybere několik zralých a odpovědných osob, které zahájí fungování skupiny a pomůžou určit strukturu, která umožní její činnost.¹⁰⁸
- **Identita.** Každá fraternita má být spojena s augustiniánskou řeholní komunitou, jedná se o viditelné spojení s řádem a augustiniánskou rodinou. V případě, že toto není technicky možné, bude nová skupina připojena k nejbližšímu řeholnímu společenství. Fraternita je tvořena křesťany a křesťankami. Ti mají jednu mysl a jedno srdce zaměřené na Boha a chtějí sdílet své křesťanství na základě spirituality sv. Augustina a ve spojení s řádem svatého Augustina.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 60.

¹⁰⁷ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 84.

¹⁰⁸ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 84.

¹⁰⁹ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 85.

- **Založení bratrstva sekulárních augustiniánů.** Založení fraternity se provádí dekretem, který vydává generální představený řádu svatého Augustina. Předem je nutné splnit kanonické náležitosti, kterými jsou:
 - písemná žádost vyššího představeného, superiora¹¹⁰ řádu
 - souhlas místního ordináře¹¹¹ nebo místní řeholní augustiniánské komunity
 - souhlas generálního představeného řádu, který schválí stanovy fraternity
 - každá fraternita může mít právní sekulární charakter v souladu se státem, kde je zřízena¹¹²
- **Cíl, účely.** Jedná se o odpověď jednotlivce na povolání křesťanské víry. Jde o evangelizující poslání, společné hledání Boha, v bratrském duchu, s vazbou na řád sv. Augustina a prostotou života.¹¹³ Nedílnou součástí je prorocký postoj v obraně lidských práv, angažovanost za mír, spravedlnost a solidaritu. Jedná se o stálou formaci s důrazem na Boží slovo, sociální učení církve a myšlenky sv. Augustina.¹¹⁴
- **Prostředky.** Prostředky neboli metodami jsou pravidelná setkání¹¹⁵ dle konkrétních stanov dané fraternity, program výchovy, liturgické modlitby a oslavy (včetně účasti na augustiniánských řeholních oslavách). Neopominutelná je misijní a sociální činnost a účast na životě místního církevního společenství. V neposlední řadě pak stálá spolupráce s řádem sv. Augustina.¹¹⁶

¹¹⁰ Superior je označení představeného řeholního společenství, v augustiniánském řádu se využívá termín provinciál. Toto označení má kanonicko-právní charakter.

¹¹¹ Ordinář v západní církvi je nositelem církevního úřadu na určitém území na úrovni biskupa.

¹¹² Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 85–86.

¹¹³ Prostota, která je chápána v duchu blahoslavenství.

¹¹⁴ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 86.

¹¹⁵ Jedná se nejčastěji o setkání 1x za 14 dní, 1x měsíčně.

¹¹⁶ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 87.

- **Struktura řízení.** Augustiniánské fraternity si mohou dle vlastních stanov určit strukturu řízení, která nejlépe odpovídá jejich potřebám. Nejčastěji se setkáváme se čtyřmi hlavními funkcemi: koordinátor (předseda), který fraternitu zastupuje, sekretář,¹¹⁷ správce (ekonom) a duchovní asistent, kterým bývá augustiniánský řeholník. Součástí stanov je i způsob voleb do jednotlivých funkcí, včetně stanovení časových termínů mezi jednotlivými volbami. V kompetenci každé fraternity je i ustanovení jiných úřadů (komisí), které jsou potřebné pro její fungování.¹¹⁸
- **Přijetí, začlenění.** Každá skupina je otevřená přijetí nových členů. Za nevhodnější se pokládá, když nové členy představí stálý člen fraternity, který může působit i jako duchovní doprovod nově příchozího. Před samotným představením zájemce požádá o přijetí, které odsouhlasí samotná fraternita s duchovním asistentem. Konkrétní stanovy určují věk pro přijetí, po době formace a vzájemného poznávání i možné důvody, pro které může být člen z fraternity vyloučen.¹¹⁹
- **Formace.** Požadavkem pro vstup do fraternity jsou informace a formace. Na počátku se jedná především o studium křesťanské víry a učení sv. Augustina. Pro nově příchozího i stálé členy fraternity jde o nekončící úkol sebevzdělávání, které je potřebné k věrnosti i k hledání pravdy. Je prostředkem k získávání odpovědí na současné náboženské a morální otázky, k tzv. podpoře dospělosti křesťanského života.¹²⁰
- **Slib.** Obřad přijetí je významným krokem v životě jednotlivce i celé fraternity. Doporučuje se dodržení důstojnosti duchovního obřadu po

¹¹⁷ Osoba, která zapisuje při společných setkáních a vyřizuje korespondenci fraternity.

¹¹⁸ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 87.

¹¹⁹ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 87–88.

¹²⁰ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 88.

ukončení zkušební doby kandidáta a obřadu obnovení křestních slibů i veřejného vyjádření touhy po plnosti křesťanského života podle učení a řehole sv. Augustina. Hlavní celebrant, který zastupuje generálního představeného, připojí nového člena do augustiniánské rodiny a potvrdí jeho účast na duchovních dobrech. Samotný rituál přijetí je řádem nabízen jako obřad slibů pro členy augustiniánských fraternit, ale každé společenství má možnost upřesnit (přidat) individuální závazky a požadavky, které odpovídají jejich potřebám a zaměření.¹²¹

- **Fungování a činnost.** Hlavní činností je studium augustiniánské spirituality, prohloubení její znalosti, která se stává pokrmem a podporou k osobnímu růstu jednotlivce i růstu celé komunity. Základním rozměrem udržení společenství je dialog a komunikace. Skupina si sama stanovuje kalendář setkání, společných akcí a jiné organizační podrobnosti. Doporučuje se, aby fraternita byla duchovně spojena s nějakým augustiniánským světcem, místem nebo osobností.¹²² Potřeby skupiny jsou určující pro její vnitřní strukturu a doporučuje se stanovení organizačního rámce (viz struktura řízení).¹²³
- **Duchovní asistent.** Duchovního asistenta jmenuje vyšší představený řádu, se kterým je fraternita spojena. Může tak být učiněno na návrh dotyčné fraternity. Úkolem duchovního asistenta je předsedat jednotlivým setkáním fraternity, být nápomocný při liturgických obřadech a vést jednotlivce i skupinu k vnitřnímu růstu v augustiniánském duchu.¹²⁴

¹²¹ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 88–89.

¹²² Jedná se například o jméno augustiniánského světce v názvu fraternity.

¹²³ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 89–90.

¹²⁴ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 90.

- **Vztahy s jinými augustiniánskými fraternitami.** Na jednom území mohou existovat různé fraternity, které mají mít mezi sebou spojení. Doporučuje se ustanovení koordinačního plánu, který bude podporovat vzájemné vztahy. Jedná se především o spoluúčast na aktivitách, vytváření sounáležitosti a vzájemné vazby. Členové koordinačního orgánu se mohou účastnit setkání na mezinárodní úrovni, kde jsou zastupovány všechny augustiniánské fraternity.¹²⁵

1.5.5 Konkrétní model augustiniánské sekulární fraternity

Augustiniánská fraternita stojí na těchto třech sloupech: studium, vnitřní život a misie.¹²⁶ Ve studiu se jedná především o hledání pravdy. Člověk analyzuje realitu pohledem věřícího. Studium získává znalosti, poznává obsah vlastní víry, studuje Písmo, učení sv. Augustina a poznává křesťanský svět.¹²⁷

Modlitba je dialog s Bohem ve vlastním nitru. Společná modlitba vyjadřuje víru, poznává a slaví liturgii. Člen fraternity se účastní liturgického slavení nejen s vlastní rodinou, ale i s řeholním společenstvím.¹²⁸

Augustiniánští laici slouží ostatním skrze evangelizaci, která má misijně-sociální rozměr budování Božího království. Ve společenství laiků má panovat atmosféra přijetí, porozumění a přátelství. V osobním životě mají laici svědčit o Bohu ve všech oblastech svého konání.¹²⁹

Cesta do augustiniánské fraternity

Počáteční období na cestě do augustiniánské rodiny označujeme jako první etapu, která trvá přibližně dva roky a je naplněna poznáváním konkrétní

¹²⁵ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 90–91.

¹²⁶ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 91, srov. Bellini Pietro, *Il progetto Agostiniano di vita*, 6–9.

¹²⁷ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 91.

¹²⁸ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 91–92.

¹²⁹ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 92.

fraternity a augustiniánské spirituality. Jedná se o augustiniánskou cestu k Ježíši, vyjádřenou v augustiniánské spiritualitě těmito body:

- život jako nespokojenost a hledání
- prvním povoláním člověka je láska
- milovat svět¹³⁰ a budovat Boží město
- vnitřní život jako místo největšího setkání¹³¹

Na konci tohoto období kandidát¹³² obdrží augustiniánský symbol¹³³, který je znamením přináležitosti ke společenství.¹³⁴

Druhá etapa znamená začlenění do augustiniánské rodiny a trvá také přibližně dva roky. V jejím závěru se kandidát stává skrze liturgický obřad členem řádu. Tato cesta k Ježíši se v augustiniánské spiritualitě vyjadřuje body:

- říci „ano“ Božímu záměru obrácení
- uskutečnit křesťanský život v modlitbě
- členství jednoho těla, celého Krista
- cesta spravedlnosti, míru a solidarity
- milovat církev prostřednictvím augustiniánské rodiny¹³⁵

Osnova setkání

Osnova setkání se může u různých komunit odlišovat, ale na jejím začátku vždy stojí modlitba. Může se jednat o jednoduché modlitby, četbu Písma, rozjímání,

¹³⁰ Jako Stvořitelovo dílo.

¹³¹ Setkání s Bohem.

¹³² Kandidát, který vyzná víru a má iniciační svátosti – křest a biřmování.

¹³³ Jedná se o augustiniánský znak hořícího srdce, které je probodeno šípem a spočívá na otevřené knize.

¹³⁴ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 92.

¹³⁵ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 93.

breviář a jiné. Také je možné zařadit komentář textu nebo úvahu sv. Augustina.¹³⁶

Po modlitbě většinou následuje studium, které je někdy označováno jako formace. Jedná se o různá témata, která může navrhnout jedinec nebo jsou představeny více členy. Doporučuje se nejprve, aby se každý s tématem seznámil předem a určený člen jej pak přednášel podle vlastního hlediska. Následně se otvírá dialog. K některým tématům je možné přizvat i odborníka, ale je důležité udržet dialog k danému. Na druhé straně je potřebná i určitá flexibilita, pokud to situace vyžaduje.¹³⁷

Setkání mají mít svá vyústění, mají vést ke konkrétním závazkům. Jedná se například o upřesnění příštího setkání, jeho tématu, lze projednat konkrétní úkoly například ve farním společenství nebo ve vztahu k řádové komunitě. Doporučuje se také vytvoření symbolického finančního závazku, kterým lze přispívat do společného fondu. Je to společné sdílení majetku, který lze využít nejen na činnosti fraternity, ale například jako příspěvky na charitativní nebo misijní projekty.¹³⁸

Předporozumění pro téma obnovy

V předešlých kapitolách byl představen augustiniánský řád a charakterizována jeho laická společenství. Toto poznání může být předporozuměním pro téma obnovy augustiniánských laických komunit v Itálii a České republice po roce 1989, kterému se věnuje tato práce. Připomeňme ještě, že označení laik je užíváno jako označení osoby, která žije v sekulární společnosti běžným občanským životem.¹³⁹ Zjištěná data získaná z primárních a sekundárních zdrojů ukazují, co je pro naplnění augustiniánského modelu života podstatné. Vytváří

¹³⁶ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 93.

¹³⁷ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 94.

¹³⁸ Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities*, 94–95.

¹³⁹ V církevní terminologii někdy nacházíme označení laik pro řeholníka bez kněžského svěcení. In Petráčková Věra a kol. *Akademický slovník cizích slov*, 291.

se tak předporozumění pro další sledování obnovy, hledání konkrétních stop a událostí, které tuto obnovu přímo či nepřímo ovlivňují. Ze zpracovaných pramenů vyplývá, že hlavním rysem komunit je naplňování jeruzalémského ideálu společenství, přátelství, služba Bohu skrze službu lidem, vnitřní život a hledání Boha. Můžeme také vidět úzké sepětí s církví a službu pro církev. Současně augustiniáni nestojí mimo sekulární společnost, ale jejich úkolem je hledat potřeby i sekulární společnosti v místě svého působiště a odpovídat na ně.

2 Laické augustiniánské komunity v Itálii

Itálie je zemí, kde probíhal řeholní život kontinuálně a augustiniánský řád nebyl nikdy politickým rozhodnutím zrušen. Lze předpokládat, že právě zde, kde má řád své počátky,¹⁴⁰ bude možné nahlédnout, jak se laické augustiniánské komunity vyvíjely v čase. Za účelem získání informací byl osloven konvent ve Viterbu¹⁴¹, města ležícího přibližně 80 km severně od Říma. Představený kláštera Nejsvětější Trojice ve Viterbu¹⁴² P. Juraj Pigula, OSA, již při prvním kontaktu zdůraznil, že augustiniánských laických komunit je v Itálii velice mnoho a jejich vznik i činnost odráží nejen tradici, ale i současné potřeby místního společenství. Pro lepší představu jsou v následující podkapitole jednotlivé komunity představeny, ale největší pozornost je dále věnována augustiniánským fraternitám, které jsou nejlépe srovnatelné s komunitou v Čechách.

P. Pigula poskytl bohatý materiál ke studiu těchto laických komunit v podobě seznamů a statutů jednotlivých komunit, dokumentů a dopisů sepsaných představenými řádu. Studium a analýzou těchto materiálů byl získán náhled na vývoj komunit augustiniánských laiků v minulosti i současnosti. Nedílnou součástí této kapitoly je i stručný dějinný náhled na události v italské společnosti a katolické církvi ve 20. století a na přelomu tisíciletí. Tyto informace slouží k porozumění tomu, jak byly jednotlivé události ve společnosti a církvi vzájemně ovlivněny, a především k objasnění vývoje vedoucího

¹⁴⁰ Viz kapitola 1.

¹⁴¹ Viterbo leží v oblasti Lazio. Jedná se o univerzitní město s etruskými kořeny, které si zachovalo svůj středověký ráz. Nyní má přibližně 60 tis. obyvatel a nepatří mezi turisticky nejnavštěvovanější toskánská města.

¹⁴² První mniši se zde usídlili již kolem roku 1250. V té době se jednalo o místo za městem na kopci Svaté Trojice, kde mniši začali budovat kostel a konvent. Zmíněné období je dobou sjednocování poustevnických komunit v Toskánsku, které si na papeži Alexandru IV. vyžádaly řeholi sv. Augustina a daly tak vzniknout řádu sv. Augustina. Více na *Ordine di Sant'Agostino: Provincia d'Italia*, <http://www.agostiniani.it/comunita-agostiniane-provincia/convento-ss-martinita/> (Staženo 2-5-2020).

k svolání II. vatikánského koncilu a jeho vlivu na změnu postoje k laikům v rámci katolické církve. Můžeme tak sledovat události, které následně ovlivňují i rozhodování představených řádu sv. Augustina a jejich revizi pravidel pro život augustiniánských laiků.

2.1 Augustiniánské komunity registrované na území Itálie

V této části jsou stručně představeny jednotlivé augustiniánské komunity, tak jak jsou uvedeny v přehledu z roku 2018,¹⁴³ který poskytl P. Pigula, OSA. Nalezneme zde komunity, které vznikly v dávné historii,¹⁴⁴ ale nejpočetnější skupinu tvoří ty, které vznikaly od 90. let 20. století. V rámci studia obnovy a při pohledu na zveřejněné informace zůstává otázkou, zda jsou všechna společenství v současnosti aktivní. Důvodem je fakt, že v přehledu nejsou uvedeny žádné kontakty nebo je pouze zmíněno jméno komunity.

- **Bratrská komunita** (*Fraternità „Communio“*). Tato bratrství byla založena generálním představeným řádu v roce 1992 jako sekulární instituty. Vyznačují se vlastními statuty a jsou rozdělena na jednotlivá místní bratrství. V současnosti jsou na šesti místech v Itálii.¹⁴⁵
- **Třetí augustiniánský řád** (*Terz'Ordine Agostiniano*). Jedná se o skupiny, které existovaly před rokem 1980. U některých není uveden rok vzniku, pouze poznámka „ab immemorabili – od nepaměti“. Těchto skupin je uvedeno v Itálii celkem sedm, ale vzhledem k tomu, že u mnohých nejsou uvedeny ani kontakty, nemůžeme doložit jejich současnou aktivní existenci.

¹⁴³ Tento přehled čerpá z výzkumu z roku 2006.

¹⁴⁴ Jedná se o komunity, které mají vznik například v 15. stol. a 16. stol. nebo je místo data vzniku uvedeno „ab immemorabili – od nepaměti“.

¹⁴⁵ Roma, Forlì, Loano, Milano, Latina a Palermo.

- **Sekulární augustiniánská fraternita** (*Fraternità Secolari Agostiniane*). Tyto komunity jsou ustanoveny podle nejnovějšího statutu augustiniánského řádu z roku 1980, kterým řád reagoval na potřeby doby. Generální představený Theodore V. Tack, OSA, ve svém listě z 25. října 1980 píše o potřebě revize padesát let staré příručky pro sekulární augustiniány. Hovoří o nutnosti reagovat na dokumenty II. vatikánského koncilu, kde byla zdůrazněna specifická úloha laiků v církvi: „Generální kapitula řádu v roce 1977 položila základy pro současnou diskuzi o tom, co má řád dělat, aby podpořil augustiniánská laická sdružení a zvláště to, které bylo obecně známo jako augustiniánský třetí řád.“ Nově vytvořené životní pravidlo a všeobecné statuty sekulárních augustiniánů byly podrobeny řádové diskuzi, zrevidovány na kapitule v Mexico City v červenci a srpnu 1980 a 24. října téhož roku obdržely schválení generálního koncilu řádu. Životní pravidlo chce nabídnout solidní a pevný základ pro všechna sekulární bratrstva, ale nezachází do praktických detailů, protože ty se budou nutně lišit v jednotlivých oblastech nebo zemích.¹⁴⁶ V Itálii je nyní 13 fraternit, které byly nově zakládány od roku 1993.¹⁴⁷
- **Confraternity** (*Confraternite*). Tyto komunity jsou schvalovány stejně jako fraternity představeným řádu, ale kromě aspektu formace zdůrazňují aspekt služby (liturgický, sociální...). Jsou vázány ke konkrétnímu kostelu nebo svatyni. V Itálii je doloženo šest confraternit, ale podle nejasného data vzniku¹⁴⁸ a časté neexistence kontaktu nelze doložit jejich aktivní existenci.

¹⁴⁶ Životní pravidlo a všeobecné statuty sekulárních augustiniánů z roku 1980 byly aktualizovány v roce 2001 pod označením „Na cestě se svatým Augustinem“ (*On the way with St. Augustine*).

¹⁴⁷ Administrativně je součástí italské provincie i augustiniánská fraternita (zal. 27.8.2005) v Košicích na Slovensku.

¹⁴⁸ Sorrento 15. stol. nebo Amandola s uvedením vzniku *ab immemorabili – od nepaměti*.

- **Zbožné sbory** (*Pie Unioni*). Jedná se o modlitební společenství, která jsou spojena s určitou oddaností. V Itálii působí zbožné společenství blahoslavené Panny Marie Dobré rady v Genazzanu, které má mnoho dalších organizovaných skupin a zbožné společenství svaté Rity z Cascie, jehož skupiny mají další podnázvy, ale vždy jsou vázány úctou a oddaností k sv. Ritě.
- **Augustiniánské skupiny** (*Altri gruppi agostiniani*). Tyto skupiny působí podle augustiniánské spirituality a spolupracují s řádem. Jedná se například o Přátele sv. Augustina nebo misijní sdružení Apurimac.
- **Přidružení k řádu** (*Gli affiliati*). Nejedná se o komunitu, ale o jednotlivce, kteří byli pro své zásluhy ve prospěch řádu generálním představeným „přidružení“ k řádu sv. Augustina. V Itálii to bylo v roce 2006 přibližně 100 osob.

Inspirací pro zasvěcený život byla pro sv. Augustina prvotní komunita křesťanů, která žila v Jeruzalémě (Sk, kap. 2 a 4). Toto společenství je nejvyšším historickým vyjádřením Ježíšova učednictví, neboť víra ve vzkříšeného Krista žije v komunitě na základě čtyř pilířů: naslouchání Božímu slovu, eucharistie, bratrská láska a společné modlitby. S postupným rozšířením počtu Kristových učedníků již nemohli všichni křesťané trvale realizovat způsob života jeruzalémského společenství, a proto Duch vychovává v církvi muže a ženy, kteří podle zvláštního povolání žijí model jeruzalémské komunity a jsou součástí širšího křesťanského společenství. Pietro Bellini¹⁴⁹ v Národní koordinaci augustiniánských laiků v Itálii¹⁵⁰ píše: „Náboženská komunita se proto stává historickou pamětí, vzorem života a příkladem, ke kterému jsou všichni pokřtění nějak inspirováni, aby byly učedníky a posli Kristova učení.“ Dále pak

¹⁴⁹ Generální představený řádu v roce 2005.

¹⁵⁰ Bellini, Pietro. *I laici agostiniani Italiani verso un coordinamento nazionale per una identità e un cammino in comunione*. Riano, 2005.

zdůrazňuje Augustinovo nové pojetí mnišství, podle něhož jsou kláštery zřizovány ve městech a mnich je zároveň knězem i služebníkem křesťanské komunity. Zasvěcené osoby se již neoddělují od občanské společnosti, nestaví Boží město vzdálené od města lidí, ale chtějí postavit Boží město ve městě lidí, aby bylo pro všechny pamětí i podnětem. I před II. vatikánským koncilem se hovořilo o duchovních a laicích, ale byla vytvořena hierarchie, která odrážela chronologii vzniku jednotlivých augustiniánských skupin. Jednalo se o první řád, který tvořily mužské větve řádu, o druhý řád, který tvořily zasvěcené ženy (ženská větev), a třetí řád tvořený laiky. První a druhý řád využíval pro svůj život „konstituce“ a třetí řád měl pouze jednoduchá „pravidla“ nebo „stanovy“.¹⁵¹

2.2 Proměny života augustiniánských laiků

Pro porozumění obnově laických augustiniánských komunit v Itálii je nutné vzít v úvahu celou italskou společnost, která je i dnes vnímána jako ta, kde se silně odráží vliv církve. Statistiky uvádějí, že přibližně 90 % obyvatel Itálie je pokřtěno v katolické církvi,¹⁵² hlásí se k římskokatolickému vyznání¹⁵³ a i nadále uznává tradiční křesťanské hodnoty, což se projevuje například v postoji k manželství, rodině a v mnoha dalších oblastech života.¹⁵⁴ Ve 20. století prošla italská společnost i katolická církev bouřlivým obdobím, které se výrazně odrazilo nejen v sekularizovaném světě, ale přineslo i změny a obnovu v katolické církvi.

Při pohledu na obnovu laického společenství se nám ukazují dva milníky, které souvisejí nejen s augustiniánským řádem, ale s vývojem v celé katolické

¹⁵¹ Bellini, *I laici agostiniani Italiani*, s. 2–6.

¹⁵² www.cirkev.cz, <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/180710statistika-svetove-katolicke-cirkve-za-rok-2016> (Staženo 26-12-2020).

¹⁵³ Meleod, Hugh. *Náboženství a lidé západní Evropy (1789–1989)*, Brno: CDK 2007, 211.

¹⁵⁴ Daniele, Vignoli a Salvini Silana. Religion and union formation in Italy: Catholic precepts, social pressure, and tradition. *Demographic Research*, 2014.

církvi. Hlavním hybatelem obnovy života laiků byl II. vatikánský koncil,¹⁵⁵ který přinesl nový pohled na místo laiků¹⁵⁶ v církvi a tím vytvořil i předpoklady pro vznik nových statutů augustiniánských laických komunit. Druhým momentem byl vstup do nového tisíciletí, který ukázal nové výzvy společnosti i řádu.

2.2.1 Období před II. vatikánským koncilem

V západní a střední Evropě můžeme již od 19. století vidět úpadek náboženského života, který má svůj původ nejen v myšlenkách Velké francouzské revoluce, která nahradila ideu křesťanské Evropy ideou národnostní,¹⁵⁷ ale dochází také k průmyslové revoluci, demografickým změnám¹⁵⁸ i změně v celkovém myšlení lidí, kteří kriticky nahlíželi na chování kněží a církve.¹⁵⁹ Politické elity se snažily omezit vliv církve a náboženství na společenský život a vytěsnit katolickou církev ze státních struktur. Postupně začaly konflikty mezi státem a církví, která nechtěla přijmout omezení moci.¹⁶⁰ Po zániku papežského státu v roce 1870 docházelo opakovaně ke střetům mezi církví a představiteli italského státu. Papež Lev XIII. (256. pontifik v letech 1878–1903), který svým postojem pronásledovaného a vězněného muže posiloval svou moc uvnitř církve, dokonce zvažoval přestěhování svého sídla mimo Itálii.¹⁶¹ Na počátku 20. století, ještě před uzavřením Lateránských dohod, církev na změny reagovala svými encyklikami, které se zabývají sociálními, politickými a kulturními otázkami. Papež Pius X. (257. pontifik v letech 1903–1914) prosadil v katolické církvi

¹⁵⁵ V letech 1962–1965, svolaný papežem Janem XXIII.

¹⁵⁶ Dokument z roku 1965 *Apostolicam actuositatem*, kde se laikům přisuzuje úkol apoštolátu ve světě na základě křtu a biřmování. Laici mají hledat Boha ve svém sekulárním životě a svým křesťanským postojem a činy svědčit o Bohu. Nehovoří se zde již o církevní hierarchii, ale o celé církvi jako Božím lidu.

¹⁵⁷ Šmíd, Marek. *Vatikán a italský fašismus 1922–1945*, Praha: Triton 2018, 15.

¹⁵⁸ Petráček, Tomáš, *Církev, tradice, reforma: odkaz Druhého vatikánského koncilu*, 44–45.

¹⁵⁹ Meleod, *Náboženství a lidé západní Evropy (1789–1989)*, 112.

¹⁶⁰ Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 16.

¹⁶¹ Petráček, *Církev, tradice, reforma*, 42–43.

jedny z největších změn od tridentského koncilu v 16. století. Jednalo se například o reformu římské kurie, snížení počtu kongregací, reformu breviáře a liturgického kalendáře, změny v pastorační praxi a iniciování kodifikace Kodexu kanonického práva.¹⁶² Tyto změny však směřovaly spíše směrem do církve než k celé společnosti. Na jedné straně můžeme 19. století označit za století sekularizace, ale na straně druhé i jako století náboženské obnovy, kdy si lidé poté, co náboženství přestalo být jednotícím prvkem, začali uvědomovat, co ke své církvi cítí.¹⁶³

2.2.2 Církev a italská společnost před podpisem Lateránských dohod

Na počátku 20. století byla katolická církev vedena Piem X., který je vnímán jako konzervativní a pragmatický papež.¹⁶⁴ Sám se vymezil jako pastýř, nikoli jako úředník nebo diplomat. Vystupoval proti katolickému modernismu, který se snažil prolomit uzavíráním církve do ghetta.¹⁶⁵ Tento směr měl snahu zahrnout do katolické víry filosofické a vědecké názory (Kant, Hegel), kladl důraz na vnitřní prožívání jedince a stavěl se kriticky k doslovnému výkladu Bible i neměnnému chápání dogmat.¹⁶⁶ Za Piova pontifikátu došlo v Evropě k zhoršení mezinárodních vztahů a ochlazení vztahů k zemím, kde se uskutečnila odluka církve od státu.¹⁶⁷

Po jeho smrti nový papež Benedikt XV. (258. pontifik v letech 1914 až 1922)¹⁶⁸ významně otupil antimodernistické výstupy církevních hodnostářů

¹⁶² Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 16.

¹⁶³ Mcleod, *Náboženství a lidé západní Evropy*, 5.

¹⁶⁴ Pius X. (1835–1914), vlastním jménem Giuseppe Melchiorre Sarto byl zvolen 257. papežem 4.8.1903, v roce 1954 byl svatořečen.

¹⁶⁵ Gelmi, Josef. *Papežové: od svatého Petra po Jana Pavla II.*, Praha: Mladá fronta 1994, 253.

¹⁶⁶ Bílek, František et al. *Korespondence Katolické moderny: dopisy Františka Bílka a Karla Dostála-Lutinova z let 1896–1923*, Rosice: Gloria, 2007, 12–13.

¹⁶⁷ Na přelomu let 1904–1905 došlo k odluce církve a státu ve Francii, která následně inspirovala Španělsko a Portugalsko.

¹⁶⁸ Gelmi, *Papežové*, 254.

a pokračoval ve vnitrocírkevních reformách, snažil se o znovuzískání církevní prestiže v aktuálním politickém dění. Tvrdě odsuzoval válečný konflikt první světové války, který označil jako „sebevraždu civilizované Evropy“. Papež uskutečnil mnoho humanitárních a charitativních akcí, které lze označit za významné vatikánské aktivity v období první světové války.¹⁶⁹ Na poválečném uspořádání Evropy se Svatý stolec již neúčastnil¹⁷⁰ a nepřímo tak uznal přechod k nové éře.¹⁷¹ Z pohledu církevních dějin byla první světová válka hlubokým otřesem myšlení lidí, institucí i kultury. Dosud uznávané hodnoty a jistoty byly překonané. Církev a její představitelé se jeví jako překonaní, jako přežitek, který již nemá ve světě své místo. V této době se objevilo místo pro obnovu například v osobě švýcarského teologa Karla Bartha, který srozumitelně zformoval výklad evangelia, spočívající v návratu původní biblické víry. Tento návrat ke kořenům byl inspirací pro mnoho dalších teologů.¹⁷²

Po Benediktově smrti v roce 1922 nastoupil do vedení katolické církve konzervativní a protidemokratický papež Pius XI. (259. pontifik v letech 1922 až 1939), kterého historici označují za věcného, inteligentního a důkladného, ale i za temperamentního, cílevědomého a houževnatého. Jeho vedení bylo spíše autokratické a postoj k liberalismu vlašný.¹⁷³ Za jeho pontifikátu se v Itálii začal rozmáhat italský fašismus, který měl své počátky v Miláně v roce 1919, kdy Benito Mussolini (1883–1945) založil Svaz italských spolubojovníků.¹⁷⁴ Fašismus byl charakterizován nacionalismem, rasismem, korporativismem a iracionalismem. Někteří autoři ještě přidávají římský imperialismus. Mussolini

¹⁶⁹ Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 19–21.

¹⁷⁰ Benedikt XV. připravil vlastní mírový plán k 1. srpnu 1917, který spočíval v návratu situace před válkou, nezohledňoval však mnoho aspektů, které bylo nutné zohlednit pro ukončení konfliktu.

¹⁷¹ Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 21.

¹⁷² Petráček, *Církev, tradice, reforma*, 52–53.

¹⁷³ Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 22–23.

¹⁷⁴ Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 24.

sám hnutí vymezil velice široce a duchovně, nejspíše ve snaze získat katolické prostředí.¹⁷⁵ Tolerantní postoj k fašistické straně zaujal i papež Pius XI.¹⁷⁶

V říjnu 1922 po pochodu fašistů na Řím,¹⁷⁷ nabídl italský král Viktor Emanuel III., který se bál krveprolití, Mussolinimu místo předsedy vlády a ten je přijal. Jako reakci na tuto skutečnost papež zaslal biskupům list, kde žádal o zklidnění situace a upozadění osobních zájmů věřících. Pius XI. tedy přímo tuto volbu nepodpořil, ale ani neodsoudil.¹⁷⁸ Po hospodářské krizi, která usnadnila nástup fašismu, přišlo období konjunktury evropského hospodářství, které ulehčilo proces konsolidace trvající přibližně do roku 1929.¹⁷⁹ V dubnu 1924 proběhly v Itálii volby, jež provázelo zastrašování soupeřů, ale které nesplnily Mussoliniho očekávání. Většinu ve volbách Mussolinimu přesto zabezpečily změny ve volebním zákoně, které přijal o rok dříve, aby zajistil systém většinového zastoupení. Jeho sebevědomí také umocňovala podpora krále a neutralita Vatikánu. Poté, co parlament Mussoliniho neobvinil z podílu na vraždě jeho kritika, socialistického poslance Matteottiho, přestal prakticky existovat liberální italský stát a nastal čas fašizace a zavádění nových výnosů a zákonů.¹⁸⁰

První jednání mezi katolickou církví a fašistickou vládou se uskutečnila v prosinci 1922. V letech 1923–1924 se vládě podařila prosadit školská reforma, která byla žádoucí i pro církev,¹⁸¹ a volební reforma, která přinesla změnu volebního systému, podle níž vítěz voleb získává dvě třetiny křesel, pokud jeho

¹⁷⁵ Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 27.

¹⁷⁶ Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 33.

¹⁷⁷ Po fašistickém kongresu v Neapoli 24.–25. října 1922 se jeho účastníci rozhodli, že se vydají na ozbrojený pochod do hlavního města.

¹⁷⁸ Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 35.

¹⁷⁹ Procacci, Giuliano. *Dějiny Itálie*, Praha: Lidové noviny, 2010, 338.

¹⁸⁰ Procacci, *Dějiny Itálie*, 339–340.

¹⁸¹ Školská reforma zavedla povinnou výuku náboženství na základních školách, která vychází z *Katechizmu katolické církve* z roku 1917 a státní kontrolu nad všemi vzdělávacími institucemi v Itálii.

strana obdrží ve volbách nejméně jednu čtvrtinu z odevzdaných hlasů.¹⁸² V dubnu 1924, kdy se podle nového volebního zákona konaly parlamentní volby, Svatý stolec vyzval své hodnostáře, aby se neúčastnili jakéhokoli volebního boje a zůstali neutrální.¹⁸³ Systém upřednostňoval fašistickou stranu a diskriminoval malé strany. Z tohoto důvodu se setkal s kritikou například Italské lidové strany, která byla již v roce 1926 rozpuštěna. Mussolini byl s výsledkem voleb spokojen¹⁸⁴ a bezprostředně po volbách došlo k zavedení cenzury tisku. Někteří církevní představitelé sice vyjádřili svůj nesouhlas s nastalou situací, ale na druhou stranu například arcibiskup Giacomo Ghio sloužil *Te Deum* na počest vítězství fašistů.¹⁸⁵

Pro Svatý stolec představoval autoritativní fašistický režim snahu o nastolení stability, míru a řádu, znamenal menší zlo než jiné politické strany, nejvíce pak strana socialistická. Pius XI. sám odsuzoval spolupráci s levicí a vměšování se do politiky kněžími. Podle Vatikánu byla důležitou společenskou aktivitou církve tzv. Katolická akce,¹⁸⁶ která představovala zapojení laiků pod vedením kněží a řeholníků do života církve.¹⁸⁷ Postupem času se v letech 1925–1926 i Katolická akce a mládežnické katolické organizace staly cílem útoků fašistické strany, která se snažila upevnit svoji moc ve státě. V lednu 1925 byla uskutečněna diplomatická jednání mezi Svatým stolicem a italskou vládou. Jednání často narážela na rozdíly mezi církevním a civilním právem, výsledkem byly dva kompromisní návrhy. Jeden návrh se týkal reformy církevní legislativy a druhý návrh řešil finanční zajištění kněží ve stáří nebo nemoci.

¹⁸² Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 45–46.

¹⁸³ Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 47.

¹⁸⁴ Italská fašistická strana ve spojení s liberály a umírněnou pravicí získala 65 % hlasů.

¹⁸⁵ Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 47–48.

¹⁸⁶ Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 49–50.

¹⁸⁷ Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 36–37.

Papež ale odmítl jakoukoli regulaci ze strany státu.¹⁸⁸ Podle Pia XI. měla katolická církev čelit sekularismu ve všech oblastech života vytvářením spravedlivého uspořádání společnosti a tím také nepřímo podporovat Katolickou akci. Domníval se, že dojde na tajná jednání s vládou, která mohou přinést lepší manévrovací prostor pro dohodu. V únoru 1926 také napsal státnímu sekretáři Gasparrimu, v němž kritizoval absenci řešení římské otázky a nepoměr při hlasování. Mussolini posléze návrh stáhl a nedošlo ani k jeho prezentaci ve sněmovně.¹⁸⁹

Ve stejné době vláda připravovala zákon o zárukách, jenž také souvisel s katolickou církví a měl doplnit návrhy církevní reformy, kterou papež odmítl. Tento návrh se setkal s podporou fašistické vlády a Mussolini jej již sám v roce 1926 odprezentoval. Návrh představoval přiznání majetku Apoštolského paláce a poskytnutí území pro vytvoření nezávislého státu, který bude mezinárodně uznán. Po změně sekretáře fašistické strany, jímž se stal smířlivější August Turatim, se uskutečnila schůzka s papežovým právním poradcem Pacellim a vysokým úředníkem ministerstva spravedlnosti Baronem. Jednalo se o tajnou schůzku, která je považována za začátek jednání o římské otázce a řešení vztahů mezi církví a státem.¹⁹⁰

2.2.3 Lateránské dohody

Průběžně v letech 1926 a 1927 probíhala náročná a přerušovaná jednání, na něž byl přizván i král Viktor Emanuel III., který měl proticírkevní postoj, a panovaly obavy, že nebude souhlasit s územními změnami pro vznik nového státu. Dalším problematickým tématem jednání byl pohled Mussoliniho a papeže na členství mládeže ve spolicích a její vzdělávání. Rozpory vedly až k přerušení jednání,

¹⁸⁸ Pius XI. v roce 1925 vydal encykliku *O Kristu králi*, která představovala podobu ideálního křesťanského státu v čele s Kristem.

¹⁸⁹ Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 56–58.

¹⁹⁰ Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 58–59.

kteřá se se podařilo následně obnovit, a přešlo se ke konkrétním jednáním o podobě papežského státu. Dne 28. srpna 1928 byly předloženy první návrhy o novém státě, který se měl rozkládat na asi sto arech v okolí Vatikánu. Stát měl církvi vyplatit 750 milionů lir v hotovosti a 1 miliardu v dluhopisech. Mimo jiné se vláda zavázala, že bude financovat technické práce na obnově území budoucího vatikánského státu.¹⁹¹

Konečný text Lateránských dohod byl podepsán v Lateránském paláci 11. února 1929,¹⁹² text tvořily mezinárodní, konkordátní a finanční smlouvy. Vatikán se stal samostatným státem, jeho území bylo prohlášeno za neutrální a neporušitelné, byla mu přiznána všechna práva v diplomatickém zastoupení. Katolické náboženství se stalo státním náboženstvím Itálie, církevní sňatek měl občanskou platnost, církve získala pravomoc nad katolickým vzděláváním na základních a středních školách a ve všech školách byl umístěn kříž. Jako vstřícné gesto brala církve to, že zakázala svým hodnostářům, aby se angažovali politicky, a souhlasila, že státem uznaná Katolická akce bude politicky nestranná a vždy pod kontrolou církve. Papež Pius XI. uznal vládu savojské dynastie nad italským státem, jehož hlavním městem byl Řím.¹⁹³

Přijetí dohod bylo většinou hodnoceno kladně jak z fašistické strany, tak i ze strany církve a věřících. Mussolini, který byl spokojený s úspěchem, dal v březnu 1929 vypsat volby. Vzhledem k jednotné kandidátce se z pohledu demokratických zásad staly pouze fraškou. Fašistická vláda obnovila pořádek a řád v zemi, na mezinárodním poli se jevila jako blokáda komunismu a v zahraničí převládal názor, že pro Itálii je fašismus přínosem.¹⁹⁴

¹⁹¹ Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 60.

¹⁹² Lateránské dohody jsou i dnes součástí italské ústavy, a to bez zásadních změn.

¹⁹³ Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 61–62.

¹⁹⁴ Procacci, *Dějiny Itálie*, 342.

2.2.4 Období krize a katolická církev

Od roku 1930 se v Itálii začaly projevovat symptomy hospodářské krize z předešlého roku. Mezi lidmi panoval pocit zmaru, v roce 1933 bylo již přes milion nezaměstnaných a hlad se stal běžnou součástí života. Fašistická vláda se ujala podpory a pomoci průmyslníkům, prosadila se politika omezení osobní spotřeby a vlasteneckou povinností se stalo upřednostňování domácích výrobků. Za zvládnutí krize italská společnost zaplatila upevněním autoritářského a totalitního režimu. Stalo se běžnou praxí, že k získání výhodného místa byla potřeba stranická legitimace fašistické strany.¹⁹⁵ Začátkem třicátých let panovaly i napjaté vztahy mezi vládou a církví, které byly nejprve před veřejností skryté. V lednu 1931 fašisté obvinili Vatikán, že se snaží zasahovat do záležitostí státu. Kromě pronikání katolíků do politiky byly problémem mládežnické organizace Katolické akce.¹⁹⁶ Roztržky se staly součástí veřejného tisku a vyústily vydáním encykliky Čtyřicátého roku (Quadragesimo Anno)¹⁹⁷ 15. května 1931, kdy si církev připomínala 40. výročí vyhlášení první sociální encykliky O nových věcech (Rerum Novarum).¹⁹⁸

Papež se v encyklice zabýval uspořádáním společnosti a její obnovou, interpretoval nové skutečnosti a potřeby měnící se společnosti, aniž by se snažil předložit jediný a konečný model společnosti. Zdůraznil, že je nutné, aby „... církev vychovávala lidi, zejména křesťany, aby byli dobrými občany, aby vytvářela novou kolektivní mentalitu a aby podněcovala k osvobozující a obnovující činnosti, a to i změnou situací a sociálních struktur objektivně nespravedlivých.“¹⁹⁹ Hlavní ideou dokumentu byla představa nového

¹⁹⁵ Procacci, *Dějiny Itálie*, 344–346.

¹⁹⁶ Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 67–69.

¹⁹⁷ Quadragesimo Anno. *Www.vatican.va*, http://www.vatican.va/content/pius-xi/en/encyclicals/documents/hf_p-xi_enc_19310515_quadragesimo-anno.html, (Staženo 20-2-2021).

¹⁹⁸ Šmíd *Vatikán a italský fašismus*, 69–70.

¹⁹⁹ Spiazzi, Raimondo. *Sociální kodex Církve*, Tišnov: Sursum, 1993, 52–53.

společenského řádu, který se nachází mezi individualistickým liberalismem a kolektivistickým socialismem, není v něm třídní boj, ale třídy jsou nahrazeny stavy.²⁰⁰ Papež současně představil princip subsidiarity, který umožňuje autonomii jednotlivců nebo skupin, bere na zřetel prospěch celku, ctí lidskou důstojnost a potřeby ostatních a kterému se člověk dobrovolně podřídí. Společnost má být budována zdola. V pozadí nezůstala ani otázka nezištné pomoci těm, kteří to potřebují. Svatý stolec tak ukázal rozdílnou představu katolické církve a italského fašismu.²⁰¹

Během let 1930–1931 byly vydány ještě další tři encykliky, které poukazovaly na rozdílnost mezi oběma stranami. K usmíření přispěl sám papež, který učinil první krok a v červenci 1931 k Mussolinimu vyslal svého důvěrníka P. Tacchiho Venturiho, jenž měl dohodnout kompromis ohledně výchovy mládeže a Katolické akce. Díky ústupku Pia XI. a státního sekretáře Pacelliho byla také dohoda uskutečněna. Na první pohled se jednalo o vítězství vládní strany, ale na straně druhé došlo k velkému nárůstu mládeže v katolických organizacích. I nadále ale přetrvávalo napětí mezi stranami, které se obě považovaly za vítěze sporů.²⁰² K manifestaci dobrých vztahů měla přispět schůzka Mussoliniho a Pia XI., která se konala 11. února 1932 v den výročí Lateránských dohod ve Vatikánu.²⁰³ Pius XI. na počátku považoval Mussoliniho režim za příjemce katolické obnovy Evropy, ale v budoucnosti si udržoval odstup od fašistického režimu, který se snažil využít církev k prosazení vlastních zájmů.²⁰⁴

²⁰⁰ Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 70.

²⁰¹ Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 71–73.

²⁰² Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 75.

²⁰³ Před schůzkou udělil papež Mussolinimu rytířský řád zlaté ostruhy, který byl udělován za zásluhu o slávu církve.

²⁰⁴ Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 78.

2.2.5 Druhá světová válka a Vatikán

Fašistická vláda prosazovala agresivní zahraniční politiku, která spočívala v dobyvačných válkách. V roce 1936 Mussolini vyhlásil poraženou Etiopii, Eritreu a Somálsko za Italskou východní Afriku.²⁰⁵ V průběhu těchto válek také pochopil, že své mocenské ambice bude moci realizovat za pomoci nacistického Německa, a ne západoevropských demokratických států. Sblížení probíhalo obezřetně, nehovořilo se přímo o spojenectví, ale postupně došlo k politickoideologickému spojenectví.²⁰⁶ Toto spojenectví bylo potvrzeno v roce 1936 společnou intervencí ve Španělsku, kde probíhala občanská válka, a podporou generála Franka. O rok později uzavřela Itálie, Německo a Japonsko pakt proti Kominterně a další rok byly v zemi zavedeny německé rasové zákony.²⁰⁷ Po předchozí okupaci Albánie, v předvečer vypuknutí druhé světové války, podepsalo Německo a Itálie pakt, který počítal se spoluprací obou zemí. Mussolini, který si byl vědom nepřipravenosti k válce, nejprve vyhlásil neutralitu země, ale po pádu Francie, kdy předpokládal, že o výsledku války je rozhodnuto, již vstup neodkládal. Došlo k tomu 10. června 1940.²⁰⁸

V pátek 10. února 1939 po vleklých zdravotních problémech zemřel papež Pius XI., který se snažil až do konce života nerezignovat na těžkou dobu. Za nového představitele církve byl zvolen Říman Eugenio Pacelli, který byl vybrán zřejmě také proto, že znal problémy střední Evropy a těšil se respektu představitelů evropských států. S jeho volbou byl srozuměn i Mussolini, který v něm spatřoval méně konfliktního papeže, než byl jeho předchůdce. Pacelli si na projev úcty ke svým předchůdcům zvolil jméno Pius XII.²⁰⁹ Byl to muž, který se od svého předchůdce odlišoval, nenarodil se jako bojovník, neměl radost ze

²⁰⁵ Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 85.

²⁰⁶ Procacci, *Dějiny Itálie*, 347.

²⁰⁷ Na rozdíl od Německa v Itálii nedošlo k výstavbě koncentračních táborů ani deportacím Židů.

²⁰⁸ Procacci, *Dějiny Itálie*, 348–349.

²⁰⁹ Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 108–109.

střetů, ale spíše jimi trpěl.²¹⁰ Jeho prvním počinem na postu pontifika byl mírový apel na urovnání mezinárodní situace. Věřil, že rozumnou diplomacií lze ochránit církve i Evropu před nacismem a komunismem. Z těchto důvodů také fašistická vláda předpokládala, že papežův zájem bude spíše obrácen k pastoraci než k politice.²¹¹

Po vstupu Itálie do války se vztahy s Vatikánem značně ochladily. Pius XII. pochopil, že Mussolini není schopen prosadit katolickou obnovu ani církevní zájmy ve světě. Na začátku roku 1941 zaujala Itálie postoj podřízené země. Vítězný vpád do Řecka a Jugoslávie znemožnil uskutečnit italský sen o nadvládě na Balkánském poloostrově. Další projevem naprosté podřízenosti vůči německé říši bylo nasazení vlastního sboru do války proti SSSR. Po vstupu USA do válečného konfliktu v prosinci 1941 se začala situace měnit a za rok převládł všeobecný pocit porážky.²¹² Nespokojenost narůstala a měnila se v hněv, který vedl k organizování opozice. V prosinci 1942 se v Turíně ustanovil Antifašistický výbor.²¹³ Turín se stal městem odporu, a když v roce 1943 vstoupili dělníci firmy Fiat do stávký, vláda došla k závěru, že je lepší prohraná válka než revoluce.²¹⁴

Od konce roku 1941 sice papež neopustil rétoriku neutrality, ale bylo zřejmé, že stojí na straně spojenců. Pius XII. si vytvořil přátelský vztah s prezidentem USA Rooseveltem, který byl výhodný pro Vatikán i Itálii²¹⁵ a zúročil tak své diplomatické zkušenosti z meziválečného období.²¹⁶ Fašistická vláda byla již neudržitelná, 24. července zasedala Velká rada, která vyzvala

²¹⁰ Knopp, Guido. *Vatikán: moc papežů*, Praha: Ikar, 2003, 21.

²¹¹ Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 113–114.

²¹² Procacci, *Dějiny Itálie*, 354.

²¹³ Kromě socialistů, liberálů a komunistů bylo zastoupeno hnutí Spravedlnost a svoboda i Křesťanská demokracie.

²¹⁴ Procacci, *Dějiny Itálie*, 355.

²¹⁵ Například na papežovu žádost odpověděl Roosevelt v červnu 1943 ve vstřícném duchu a slíbil, že omezí vzdušné boje proti civilistům nad Římem a Vatikánem.

²¹⁶ Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 139–140.

krále, aby převzal velení v armádě a uplatnil tak svou ústavní moc. O den později byl Mussolini odvolán a uvězněn. Prakticky se jednalo o zrušení režimu a lidé doufali v ukončení války.²¹⁷ Byla obnovena konstituční monarchie a parlamentní život. Novým předsedou vlády se stal P. Badoglio, ale vzhledem k převládajícímu chaosu se největší autoritou v zemi stal papež Pius XII. V září 1943 byl Mussolini za přispění německého přepadového oddílu osvobozen a byl dopraven do Hitlerova hlavního stanu v Prusku. Ten ho učinil hlavou Italské sociální republiky s centrem v Saló. Němci následně obsadili Řím, Janov, Bolognu, Veronu, Milán a Terst. Obsazení Říma mělo pro Vatikán nechtěné důsledky v podobě zabavování majetku všeho druhu. V této době také papež sepsal abdikací list pro případ svého uvěznění. Nacisté by tak věznili Pacelliho a ne představitele katolické církve.²¹⁸

V květnu 1944 britsko-americká armáda prorazila německou obranu ve středu Itálie a začala postupovat k severu. Na začátku července osvobodili Spojenci Řím a obsadili střední Itálii. Fašistické hnutí na severu se postupně rozpadalo. Piov XII. se podařilo dojednat pro Řím statut otevřeného města, čímž zabránil jeho zkáze. Nekrutějším obdobím v novodobých dějinách Itálie se stal přelom let 1944 a 1945. Stalo se tak po zastavení Spojenců na tzv. gótské linii.²¹⁹ V tomto období Němci prováděli razie vůči civilistům, probíhalo i masakrování obyvatel s cílem získat kontrolu nad územím. Začátkem dubna 1945 zahájili Spojenci ofenzivu, překročili řeku Pád a osvobodili severní část země. Válka pro Itálii skončila 2. května 1945 kapitulací německého vojska. Mussolini byl při pokusu o útěk do Švýcarska na konci dubna 1945 zatčen a popraven.²²⁰

²¹⁷ Procacci *Dějiny Itálie*, 356.

²¹⁸ Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 150.

²¹⁹ Opevnění, které kopírovalo horský masiv Apenin, pobřeží Tyrhénského moře a na severu od Florencie směřovalo k Rimini u Jaderského moře.

²²⁰ Procacci *Dějiny Itálie*, 359–362.

Ve válečném období vstoupil do podvědomí papežův projev z Vánoc 1944 na téma mír a demokracie. Pius XII. pochopil, že liberalismus ani demokracie nejsou největší nepřátelé katolické církve. Ve svém projevu označil demokracii za nejlepší uspořádání lidské společnosti, vyzdvihl její mravní a humanistickou hodnotu, která je v souladu s principem přirozeného zákona i duchem evangelia. Jeho projev vstoupil do dějin jako přelomový, aniž by popřel učení papeže Lva XII.²²¹ Papežova diplomatická jednání a politické zásahy v období války úspěšné nebyly, stejně tak nebyl neutrální jeho postoj. Významnější byly jeho humanitární akce.²²² Šmíd konstatuje, že „fašismus toužil spoutat katolickou církev a využít ji k propagaci vlastních mocenských ambicí, katolicismus usiloval o pokřesťanstění italské politické ideologie a prosazení svého vlivu v sekularizujícím se světě“.²²³ Druhá světová válka také znamenala změnu vatikánské politiky, otevřela církev demokratickým hodnotám a Svatý stolec se přestal negativně vymezovat vůči modernímu světu.²²⁴

2.2.6 Druhý vatikánský koncil – nová vize

Druhý vatikánský koncil v letech 1963–68 zdůraznil vizi církve jako křesťanského společenství. Církev má být především společenstvím, kde všichni pokřtění mají stejnou důstojnost, protože jsou příjemci stejného spasení, stejných nástrojů spasení (svátostí) a jsou povoláni k misii, tj. k aktivní účasti na poslání církve podle osobního poslání. To v důsledku znamená, že koncepce prvního, druhého a třetího řádu ztrácí na významu, protože mnich nebo mniška nejsou sami o sobě více než laici, ale všichni jsou povoláni k životu podle augustiniánské spirituality. „Augustiniánství“ je Boží dar, člověk je proniknut

²²¹ Petráček, *Církev, tradice, reforma*, 119.

²²² Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 169–170.

²²³ Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 171.

²²⁴ Šmíd, *Vatikán a italský fašismus*, 173.

charismatem sv. Augustina jako jedinečným zdrojem spirituality, který je totožný pro všechny, kteří jsou součástí augustiniánské rodiny.²²⁵

2.2.7 Příprava koncilu – potřeba obnovy

Začátkem 60. let probíhaly velké změny v církvích, katolickou církev nevyjímaje. Pro řadu křesťanů to byla doba zpochybnění ortodoxie a hierarchie, do popředí se dostávaly myšlenky neformálnosti, otevřenosti a svobody.²²⁶ Bellini hovoří o „kulturní revoluci“, která měla dopad také na církevní oblast života.²²⁷ Začalo se ukazovat, že dosavadní uspořádání církve, tj. vztahy Svatého stolce a místních církví, vztahy mezi biskupy a kněžími, klérem a laiky, autoritativní a klerikální styl vedení, je neudržitelné nejen vzhledem k proměně světa, ale také z pohledu hodnot evangelijního poselství.²²⁸

Myšlenka svolání koncilu se objevovala již dříve, ale k realizaci došlo až za pontifikátu Jana XXIII. (1958–1963), kterého k ní přivedla, jak sám uvádí, spontánní myšlenka.²²⁹ „Celá jeho životní zkušenost ho vedla k přesvědčení, že církev potřebuje a je schopná hluboké vnitřní obnovy, že celá církev touží po nových Letnicích, což vyjádřil již v dopise napsaném ještě v konkláve svému příteli.“ V následujících měsících našel papež i způsob, jak svoji myšlenku uskutečnit.²³⁰

2.2.8 Průběh a závěry koncilu

Úvodní zasedání II. vatikánského koncilu se uskutečnilo v bazilice sv. Petra v Římě 11. října 1962. Na rozdíl od předcházejících koncilů byli na zasedání

²²⁵ Bellini, *I laici agostiniani Italiani*, 6–7.

²²⁶ Meleod, *Náboženství a lidé západní Evropy*, 178.

²²⁷ Bellini, *I laici agostiniani Italiani*, 7–8.

²²⁸ Petráček, *Církev, tradice, reforma*, 125.

²²⁹ Pesch, Otto Hermann. *Druhý vatikánský koncil: 1962–1965: příprava, průběh, odkaz*, Praha: Vyšehrad, 2014, 30.

²³⁰ Petráček, *Církev, tradice, reforma*, 128.

pozvání i zástupci jiných křesťanských církví včetně zástupců laiků.²³¹ V papežově slovníku se v promluvách také stále častěji objevoval termín *aggiornamento*, který vyjadřuje vnitřní obnovu – reformu církve.²³² Během koncilu 3. června 1963 Jan XXIII. zemřel a jeho nástupcem byl zvolen kardinál Montini, který přijal jméno Pavel VI. (1963–1978). V jeho osobě církev získala papeže, který měl podporu křesťanskodemokratického hnutí v Itálii, muže se znalostí moderní francouzské teologie i myšlení. Na podzim roku 1963 bylo zahájeno druhé zasedání koncilu.²³³

V lednu 1964 se Pavel VI. vydal na cestu do Svaté země,²³⁴ která byla vnímána jako návrat k počátkům křesťanství, a neopomenutelné je i jeho ekumenické gesto,²³⁵ kterým byla schůzka s cařihradským ortodoxním patriarchou Athénagorasem. Od podzimu 1964 pokračovalo třetí a čtvrté zasedání a vyvrcholením bylo slavnostní odhlasování a vyhlášení všech textů II. vatikánského koncilu v prosinci 1965. Koncil přijal celkem čtyři konstituce:²³⁶ *Lumen gentium* (Věroučná konstituce o církvi), *Sacrosanctum Concilium* (Konstituce o posvátné liturgii), *Gaudium et spes* (Pastorální konstituce o církvi v dnešní světě) a *Dei verbum* (Věroučná konstituce o Božím zjevení). Dále bylo přijato devět dekretů²³⁷ (o misijní činnosti církve, o službě a životě kněží, o přízpůsobení obnovy řeholního života, o hromadných sdělovacích prostředcích, o pastýřské službě biskupů v církvi, o výchově ke kněžství, o apoštolátu laiků, o katolických východních církvích a o ekumenismu)

²³¹ Morin, *Učení II. vatikánského koncilu*, Praha: Paulínky, 6–7.

²³² Petráček, *Církev, tradice, reforma*, 129.

²³³ Petráček, *Církev, tradice, reforma*, 133–134.

²³⁴ Od roku 1870 do roku 1962 neopustil papež území Vatikánu, období vatikánského vězně, označení z úst Pia IX., bylo ukončeno.

²³⁵ Při ukončení koncilu byla vzájemně odvolána exkomunikace z roku 1054, vyhlášená mezi Římem a Cařihradem.

²³⁶ Dokument, který má trvalou teologickou nebo doktrinní hodnotu.

²³⁷ Rozhodnutí, které má normativní praktický nebo disciplinární dosah.

a tři prohlášení²³⁸ (o náboženské svobodě, o křesťanské výchově a o poměru církve k nekřesťanským náboženstvím).²³⁹

Nejviditelnější po koncilní změny byly liturgické. Od doby Pia V. v roce 1570 měla liturgie přesná pravidla, bohoslužebným jazykem byla latina a některé modlitby kněz pronášel jen tiše, takže je účastníci bohoslužby neslyšeli. V průběhu mše lid zpíval mešní písně nebo se modlil.²⁴⁰ Na přelomu 19. a 20. století se Pius X. zasadil o liturgické hnutí, které přineslo dvojjazyčné lidové misály. Lid se ale do liturgie začal zapojovat až před II. vatikánským koncilem zpíváním krátkých odpovědí na kněžské modlitby. V některých případech se také lid účastnil střídavým zpěvem s chrámovým sborem při zpěvu Credo. Jindy se také objevovalo čtení překladu latinského textu před jeho samotným čtením.²⁴¹ Až II. vatikánský koncil přinesl změnu v podobě možnosti používat při liturgii národní jazyk, ale také jej umožnil využít při modlitbě řeholníků.

V roce 1968 byl přijat nový římský misál²⁴² a s ním byly zavedeny tři nové eucharistické modlitby, které vyházejí ze starokřesťanských formulí, a také v něm byl povolen mešní kánon v národním jazyce.²⁴³ Ke změně došlo i při využití chrámového zpěvu, nešlo už jen o zpěv sboru, ale lid byl aktivně zapojen do zpěvu modliteb i mešních písní.²⁴⁴ Zároveň bylo umožněno slavení mše více kněžími, tzv. koncelebrace, liturgická čtení byla rozdělena do tříletých opakujících se cyklů a bylo umožněno předčítání textů od ambonu, čímž se upustilo od využívání kazatelny. Celkově lze konstatovat, že došlo k umenšení

²³⁸ Dokument, který je ve stavu bádání a nemá ještě vyjádřenou jasnou formulaci.

²³⁹ Morin, *Učení II. vatikánského koncilu*, 12–13.

²⁴⁰ Pesch, *Druhý vatikánský koncil*, 113.

²⁴¹ Pesch, *Druhý vatikánský koncil*, 112–116.

²⁴² Liturgická reforma se považuje za uzavřenou od roku 1974, kdy byl vydán nový misál.

²⁴³ Pesch, *Druhý vatikánský koncil*, 122–126.

²⁴⁴ Pesch, *Druhý vatikánský koncil*, 108–110.

obřadnosti a byly odstraněny různé nánosy, které vznikaly v průběhu času.²⁴⁵ Liturgie se tak stala projevem Boží lásky a příklonu k člověku a z tohoto důvodu mu byla také přizpůsobena. Pavel IV. přímo říká: „Liturgie je určena pro člověka, nikoliv obráceně.“²⁴⁶

Důsledkem koncilu, který je vnímán jako nejpodstatnější, se stalo sebezpochopení církve. Ještě před „konstantinovským obratem“²⁴⁷ byla církev vnímána jako mysterium ve smyslu zjevené Boží spásy a popisována jako lid Boží, dům Boží, nevěsta Kristova apod. Charakterizuje se jako vnitřní tajemství, ale nehovoří o hierarchii. Takto uvažuje ještě i Augustin a jiní církevní otcové. V době, kdy se křesťanství stalo oficiálním státním náboženstvím,²⁴⁸ začala být církev vnímána jako impérium a církevní úřady se začaly utvářet podle římského císařství. V některých případech tyto úřady převzaly i funkce státních úřadů.²⁴⁹ Toto vnímání má za následek i pohled na laiky v církvi, kteří jsou poddanými hierarchie.²⁵⁰ Tento pohled byl často podporován i psychologicky, duchovním a zasvěceným osobám náležela honosná roucha nebo nepraktické řeholní oděvy, které často překážely plnění vlastního poslání, ale především zdůrazňovaly odlišnost.²⁵¹

Tuto skutečnost kritizuje i indický biskup Eugen D'Souza, který vystoupil v koncilních rozpravách: „Nezapomínejte, že lid Boží není totalitní stát, v němž je vše řízeno shora.“ Ve stejném duchu se proti klerikalismu v rozpravě, která se týkala dekretu o laicích, vyjádřil kardinál Ritter, když přirovnal jednání ke

²⁴⁵ Po koncilu došlo také k obrácení oltáře směrem k lidem, i když v jeho dokumentech není tato změna výslovně uvedena.

²⁴⁶ Petráček, *Církev, tradice, reforma*, 209.

²⁴⁷ Roku 313 n.l. císař Konstantin povolil svobodu vyznání, sám se přiklonil ke křesťanství, což znamenalo změnu pohledu na císaře a jeho zbožštění.

²⁴⁸ Roku 380 n.l. za císaře Theodosia I.

²⁴⁹ Morin, *Učení II. vatikánského koncilu*, 134–135.

²⁵⁰ Proti tomuto pohledu se ostavil například Luther, který sepsal pojednání „*Proti stavu papeže a biskupů, falešně nazývanému duchovní*“.

²⁵¹ Petráček, *Církev, tradice, reforma*, 151.

způsobu „jako když šafář jedná o svých nádenících“. Dřívější představa církve jako pyramidy, kde jsou dole laici a na jejím vrcholu stojí papež, kterému vše podléhá, byla tedy podrobena kritice, a i když se ne vždy setkala s přijetím, byl koncilem učiněn obrat směrem k evangelijní podobě církve.²⁵² Motto tohoto obratu formuloval již Romano Guardini roku 1922 v knize *O smyslu církve (Vom Sinn der Kirche)*: „Církev se probouzí v duších.“ Takto formuloval podobu církve jako těla Kristova a na tuto myšlenku, církve jako živého organismu, navazuje církev v pokoncilní obnově.²⁵³

Myšlenka, která vedla k svolání koncilu, měla za cíl reagovat na potřeby doby. Druhý vatikánský koncil sice nepřinesl žádnou novou nauku ani dogma, ale měl zásadní vliv na způsob sebepochopení a sebevnímání církve a také zahájil proměnu liturgie v katolické církvi. V obou případech se nejedná o uzavřenou skutečnost, ale o proces.²⁵⁴ Od ukončení koncilu až do dnešní doby stále probíhá diskuze o jeho interpretaci a tím i o podobu současné a budoucí církve.²⁵⁵

2.2.9 Laikové po II. vatikánském koncilu

Koncil zdůraznil že všichni křesťané jsou odpovědní za svěřený svět i církev. Upustil od hierarchického úřadu a pojal církev jako putující Boží lid, mystické Kristovo tělo a společenství, které se ujímá svého hlavního poslání, jímž je hlásání evangelia.²⁵⁶ Každý křesťan je plnoprávným a rovnoprávným členem církve. Všichni laici jsou pozváni na účasti života církve a jsou povoláni k misii. „Povinnost a právo apoštolátu pro laiky se odvozuje přímo z jejich spojení

²⁵² Skalický, Karel. Druhý vatikánský koncil půl století po svém zahájení v perspektivě revolucí druhého tisíciletí. *Teologické texty: Časopis pro teoretické a praktické otázky teologie*, 2013/1, 4.

²⁵³ Morin, *Učení II. vatikánského koncilu*, 137.

²⁵⁴ Morin, *Učení II. vatikánského koncilu*, 334.

²⁵⁵ Petráček, *Církev, tradice, reforma*, 223.

²⁵⁶ Petráček, *Církev, tradice, reforma*, 184.

s Kristem jako hlavou.“ (Dekret o apoštolátu laiků, 3)²⁵⁷ I když má každý člen církve různé schopnosti a nadání (1 Kor 12, 11), má je využívat pro dobro všech. Oživujícím a obnovujícím principem je Duch svatý (1 Kor 12, 11).²⁵⁸ Laik²⁵⁹ je sice vymezen „negativně“ jako ten, kdo není příslušníkem stavu pověřeného v církvi svěcením a udělováním svátostí (*Lumen Gentium*, 31), ale není tím vůbec míněno to, že laik je pouze objekt nebo příslušník okolního světa. Nemůže tomu tak být také z důvodu toho, co čteme v Písmu: všichni jsou bratři v Ježíši Kristu povoláni k synovskému dědictví, utvářejí dům Boží a jeho lid (1 Petr 2, 5–9, 1 Kor 3, 16, Ef 2, 19–22).

Pozitivně vyjádřeno, laik je posvěcen a omilostněn křtem. Není tedy objektem, ale samotným údem církve, má aktivní funkci, odpovědnost a důstojnost (1 Kor 12, 12–20). Laik má bezprostřední Boží poslání, je nositelem charizmat, kterými se začleňuje do života církve i světa.²⁶⁰ Druhý vatikánský koncil se ve své konstituci *Lumen Gentium*²⁶¹ v kapitole 4 vyjadřuje jasně o povolání a účasti všech členů církve na trojím úřadu Krista²⁶² a tato skutečnost má přednost před rozlišením na laiky a klér. Všichni jsou na sebe vzájemně odkázáni a v rozmanitosti vydávají svědectví o jednotě Kristova těla. V tomto smyslu se vyjádřil již sv. Augustin, když napsal: „Když mě naplňuje obavou, že jsem pro vás, utěšuje mě, že jsem s vámi. Pro vás jsem totiž biskup, s vámi jsem křesťan. První vyjadřuje úřad, druhé milost, první připomíná nebezpečí, druhé spásu.“ (Serm. 340, 1: Pl 38,1483).

²⁵⁷ Morin, *Učení II. vatikánského koncilu*, 24–25.

²⁵⁸ Morin, *Učení II. vatikánského koncilu*, 173.

²⁵⁹ Řec. *laikos* je ten, kdo přísluší k lidu.

²⁶⁰ Rahner, Karl a Vorgrimler, Herbert. *Teologický slovník*. Praha: Vyšehrad, 2009, 192–193.

²⁶¹ *Lumen Gentium*. *Www.vatican.va*, http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19641121_lumen-gentium_cs.html, (Staženo 10-1-2021)

²⁶² Kristus jako prorok, kněz a král.

Změny v životě augustiniánských laických komunit

V době, kdy se začaly realizovat závěry II. vatikánského koncilu, se v západní Evropě prosazoval konzumní styl života. Společnost se již zotavila z druhé světové války a žila v materiálním dostatku. Přichází období absolutní svobody, individualismu, rozpadu rodiny a odporu k institucím. Jedná se o snahu maximální emancipace od všech autorit.²⁶³ Toto období se odráží i v životě církve, stará ortodoxie a ustálená hierarchie jsou podrobeny kritice. Důležitost třídní příslušnosti klesla a došlo i k náboženskému odcizení ve všech vrstvách společnosti.²⁶⁴ V tomto období dochází i k úbytku kněží, řeholníků a řeholnic, také se přidává nespokojenost s rychlostí, jak jsou zaváděny do praxe myšlenky koncilu.²⁶⁵ Jedná se o dobu poznamenanou reakcí na encykliku z roku 1968 *Humanae vitae*,²⁶⁶ vydanou papežem Pavlem VI., která zakazovala antikoncepci, vyjadřovala se k lidské sexualitě a manželství z pozice učitelského úřadu církve. Důsledkem byl její střet se svědomím některých katolíků nebo její ignorování, které někdy vedlo až k vystoupení z církve.²⁶⁷

Po roce 1968 začal i pozvolný rozpad některých laických sdružení a nevyhnul se ani augustiniánskému řádu. Před tímto obdobím téměř v každé augustiniánské farnosti působilo nějaké laické společenství, ale v průběhu přibližně 20 let došlo k jejich „přirozené smrti“.²⁶⁸ Po období zmatků, reflexe a zkoumání učinil augustiniánský řád v roce 1980 rozhodnutí o nutnosti obnovy v podobě přepracování základních stanov třetího augustiniánského řádu, čímž chtěl aktuálně reagovat na vývoj v katolické církvi a potřeby současných věřících. V revizi zahrnul základní principy augustiniánské cesty společné pro

²⁶³ Petráček, *Církev, tradice, reforma*, 188.

²⁶⁴ Meleod, *Náboženství a lidé západní Evropy*, 178.

²⁶⁵ Petráček, *Církev, tradice, reforma*, 188–189.

²⁶⁶ *Humanae vitae*. [www.vatican.va. //www.vatican.va/content/paul-vi/en/encyclicals/documents/hf_p-vi_enc_25071968_humanae-vitae.html](http://www.vatican.va/content/paul-vi/en/encyclicals/documents/hf_p-vi_enc_25071968_humanae-vitae.html) (Staženo 16-1-2021).

²⁶⁷ Petráček, *Církev, tradice, reforma*, 192–193 srov. Pesch, *Druhý vatikánský koncil*, 348.

²⁶⁸ Bellini, *I laici agostiniani Italiani*, 7–8.

všechny laiky, které jsou založeny na svobodě, spolupráci, spoluzodpovědnosti a společenství. Řád stanovil novým *Pravidlem života a Obecnými stanovami sekulárních augustiniánů* novou vizi laiků. Došlo i ke změně terminologie z třetího augustiniánského řádu (TOA) na sekulární augustiniánskou fraternitu (FAS). Touto možná na první pohled formální změnou řád vyjádřil setření rozdílů mezi příslušníky prvního, druhého a třetího řádu a přihlásil se tak i k novému pojetí laiků v církvi, jak je deklaroval koncil.

Bellini tuto obnovu vidí jako reakci na dřívější nedůvěru laiků ve stávající komunity, evoluci na základě svobody jednotlivce, spolupráce i spoluzodpovědnosti společenství. Tímto byl ustanoven základní princip pro augustiniánskou cestu víry, která je společná pro všechny laiky, ale současně byla ponechána naprostá svoboda jednotlivým komunitám a tím i možnost, aby svým ustanovením odpovídaly na potřeby místních společenství i jednotlivců.²⁶⁹ Takto vzniká pestrost, která v sobě obsahuje jak možnost existence dřívějších komunit, tak nabízí i širokou možnost ke vzniku nových, které vznikají jako odpověď na potřeby lidí žijících sekulárním životem v daném regionu nebo zemi. Tímto je i naplněna myšlenka II. vatikánského koncilu, který ve své Konstituci o církvi (čl. 23) vyhlásil, že katolická církev žije v každém místní společenství a skládá se z nich.²⁷⁰

Přelom tisíciletí a potřeba nové revize

Dvacet let po koncilu, v roce 1985, svolal papež Jan Pavel II. biskupskou synodu, aby zhodnotila uplynulé po koncilní období. Na synodě bylo upozorněno na možné zkratkovité myšlení „post concilium, propter concilium“ ve smyslu „ne všechno, co se událo po koncilu, se stalo kvůli koncilu“.²⁷¹ Synoda ale také ukázala, že po koncilní vývoj má velkou podporu ve třetím světě, který

²⁶⁹ Bellini, *I laici agostiniani Italiani*, 9–10.

²⁷⁰ Pesch, *Druhý vatikánský koncil*, 184.

²⁷¹ Petráček, *Církev, tradice, reforma*, 192–193 srov. Pesch, *Druhý vatikánský koncil*, 348.

jej vnímal podobně přelomovým jako nicejský koncil v roce 325, který zformuloval společnou podstatu Syna a Otce.²⁷² Jednalo se o důležitou inkulturaci křesťanství v rozvojových zemích. Vzhledem k tomu, že augustiniáni působí i v těchto zemích, znamenalo to i posílení a rozvoj komunit na jejich území.

Na přelomu milénia vyvstala nová potřeba revize stávajících pravidel, která budou zohledňovat složitý a rozmanitý svět augustiniánských laiků i nové dokumenty církve a řádu. V roce 2001 řád vydal upravený původní dokument pod názvem „Na cestě se svatým Augustinem: Sekulární augustiniánské fraternity, spiritualita a organizace“.²⁷³ Úpravy zohledňovaly uplynulých dvacet let, která přinesla nové církevní dokumenty hovořící o laicích v církvi. Jednalo se o závěry biskupské synody z roku 1987 o povolání a poslání laiků v církvi, apoštolskou exhortaci *Christifideles Laici*²⁷⁴ ze dne 30. prosince 1988, kterou vydal papež Jan Pavel II., a závěry Mezinárodního kongresu augustiniánských laiků, konaného v Římě v červenci 1999. Tento kongres navrhl vytvoření Průvodce pro augustiniánské laické komunity a vytvoření mezinárodního sekretariátu OSA pro laiky. Nový průvodce z roku 2001, na rozdíl od dokumentu z roku 1980, rozšiřuje obzory směrem k celému laickému augustiniánskému společenství. Jedná se o dokument, který tvoří základ pro každou církevní skupinu, která chce být uznána jako augustiniánská, tj. podle spirituality, řehole a sv. Augustina, v návaznosti na dědictví předchozích komunit. Nejedná se o přísně právní text, i když přináší normativní údaje.

Jeho klíčovými pojmy jsou:

²⁷² Petráček, *Církev, tradice, reforma*, 193.

²⁷³ *Augustinian Secular Fraternities, spirituality and organizacion: On the Way with St. Augustine*. Řím 2001.

²⁷⁴ *Christifideles laici*. *Wwww.vatican.va*, http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_30121988_christifideles-laici.html. (staženo 16-1-2021).

- Definování, orientace a propagace spirituality a základních organizačních prvků augustiniánských laiků.
- Nabízí společnou teoretickou platformu, která předpokládá různé modely a možnosti agregace.
- Text nahrazuje *Pravidlo života a obecné stanovy sekulárních augustiniánů* z roku 1980.²⁷⁵
- Stanovuje minimální podmínky pro skupiny laiků tak, aby se mohly definovat jako „sekulární augustiniáni“ a byly uznány jako „sekulární augustiniánská fraternita“, která má stejnou spiritualitu, proces formování a právní strukturu.
- Objasňuje význam termínu „sekulární augustiniáni“. Jedná se o širší pojem zahrnující všechny, kterým je blízká spiritualita, činnosti a struktury řádu, a sekulární augustiniánskou fraternitu jako formu integrace v augustiniánské rodině, ve které sdílí stejné poslání a spiritualitu.
- Vymezuje tři formy integrace v augustiniánské rodině, tj. náboženský život bratrů (kněží i nekněží) a jeptišek, laický zasvěcený život a laiky spojené s řádem právním aktem (fraternity). Ostatní skupiny a společenství sekulárních augustiniánů tvoří součást augustiniánské rodiny, byť jiným způsobem.

Na rozdíl od dokumentu z roku 1980 nový text výslovně uvádí základní strukturu komunit, i když v typu skupiny ponechává svobodu. Revizi dokumentu navrhl Mezinárodní kongres augustiniánských laiků, který se konal v Římě v červenci 1999. Tento fakt také souvisí s novým kodexem kanonického práva

²⁷⁵ Curia Generalizia Agostiniana. *Regola di Vita e Statuti Generali: Agostiniani Secolari*. Roma: Pubblicazioni Agostiniane, 1980.

z roku 1983 a apoštolskou exhortací *Christifideles laici*²⁷⁶ z prosince 1988, jež byla uveřejněna jako výstup synody biskupů z roku 1987 na téma studia povolání a misie laiků v církvi i ve světě. Z výše uvedeného vyplývá, že sekulární augustiniánské fraternity musí splňovat tyto podmínky:

- Mají odkaz na místní augustiniánské společenství (konvent).
- Jsou kanonicky schváleny generálním představeným řádu.
- Musí akceptovat pokyny a statuty sekulárních augustiniánských fraternit (*On the way with St. Augustine*) z roku 2001.
- Mají své odsouhlasené stanovy.
- Mají vytvořenou strukturu správy, tj. duchovního asistenta, předsedu, sekretáře a správce (pokladníka).
- Duchovní asistent je jmenovaný generálním představeným řádu na základě návrhu místní komunity.
- Řídící orgány jsou volitelné na určité období.
- Je vytvořen přijímací rituál a text slibu.
- Předpokládá se spolupráce s ostatními komunitami nebo skupinami.
- Komunita má vytvořený způsob formace.

Bellini k novým pravidlům uvádí, že se společnost za posledních 20 let hodně změnila a s ní i katolický svět, vyvstaly nové problémy i perspektivy. Jsou znovu objevovány staré zvyky, rituály a tradice, které byly v 60. letech potlačeny, ale současně je stále nutné aktualizovat způsob života z evangelia v dnešní společnosti. Bellini zmiňuje „podrážděný“ individualismus, který vede k narušení rodiny a společnosti, a současně potřebu navazovat vazby

²⁷⁶*Christifideles laici*. *Www.vaticana.va* (staženo 16-1-2021).

v církevních skupinách a hnutích za předpokladu osobní svobody, která je patrná u věřících.²⁷⁷

Tato zatím poslední obnova augustiniánských laiků je pevně ukotvena v tradici řádu a navazuje na předchozí generace. V pravidlech nalézáme pevné spojení s řádem svatého Augustina, které se vyznačuje spojením jednotlivých fraternit s konkrétním místním společenstvím, akceptací řádem schválených statutů, společnými rituály i samotným duchovním vedením augustiniánskými mnichy. Toto spojení není omezující, ale dává směr, je to pramen, ze kterého může společenství čerpat. Na druhou stranu si představení řádu uvědomují složitost dnešního světa, a proto ponechávají dostatečnou volnost v poslání a činnostech fraternit, kterými odpovídají na výzvu evangelia. Nesmíme však opomenout, že každé společenství se skládá z jednotlivců, kteří jdou svou individuální cestou k Bohu a hledají inspiraci a podporu v Augustinových myšlenkách. V sounáležitosti s augustiniánskou rodinou může jednotlivec cítit konkrétní naplňování Augustinových idejí pro spolužití v komunitě, povzbuzování, ale i bratrské napomenutí.

Obnova jako přirozená potřeba i nutnost

Jak již bylo zmíněno v úvodu, Itálie je pokládána za katolickou zemi. Bellini ale ve svém dokumentu upozorňuje, že v současnosti je i v Itálii mnoho lidí, kteří „nemají kořeny“, a označuje to za výsledek výchovy prarodičů a rodičů z 60. let,²⁷⁸ kdy nové generaci nebyla dostatečně předána víra.²⁷⁹ Lidé i přesto hledají a objevují nějakou formu religiozity. Jsou náchylní k náboženství „přirozeného typu“, ale snaží se nechat „institute v kleci“. I přes tuto skutečnost se ukazuje, že k největšímu nárůstu nových augustiniánských laických

²⁷⁷ Bellini, *I laici agostiniani Italiani*, 10–11.

²⁷⁸ Bellini zde popisuje jednotlivé generace a jejich vztah ke katolické víře.

²⁷⁹ Víra je zde chápána spíše jako náboženské učení, praktické duchovní vedení a osobní příklad života z evangelia.

komunit²⁸⁰ došlo v letech 1990–2010. Z pohledu církve se může jednat o inspiraci lidí k přechodu od vágního pojetí náboženské a duchovní zkušenosti k víře ve vertikále, která může transformovat jejich životy.²⁸¹ Bellini připouští, že v posledních letech mohlo docházet k určitým zmatkům, které komunity jsou „ty pravé augustiniánské“, a proto zdůrazňuje základní podmínky pro posouzení jejich „pravosti“. Bez ohledu na to, jak se skupiny označují nebo jmenují, je základem pro uznání příslušnosti k řádu splnění řádem daných kritérií.²⁸² V závěru textu autor navrhuje zřízení národního augustiniánského laického výboru, kde budou zástupci všech skupin a jejich společným cílem bude uspořádání náležitostí komunit, tak aby odpovídaly jak jejich potřebám, tak ustanovením řádu svatého Augustina.

Při studiu italských materiálů vztahujících se k sekulárním augustiniánským laikům není možné nahlížet na obnovu jejich společenství jen z pohledu dvou milníků v letech 1980 a 2001, byť jsou jistě těmi stěžejními, ale můžeme na ni pohlížet i jako na cestu komunity a jednotlivce, která je zasazena do určité doby. Jejich obnova je zřetelně ovlivněna děním v katolické církvi a neopomenutelné jsou i nové potřeby jednotlivců v sekulární společnosti. Na této cestě může společenství i jeho člen čerpat nejen z pramenů řádu, ale nacházet oporu a orientaci v životě a společnosti.²⁸³ Být nejsou cesty jednotlivých komunit vždy zřetelné a v některých případech jsou i nedohledatelné, je vidět aktivní snaha řádu svatého Augustina o vytvoření jednotícího rámce, který bude komunity

²⁸⁰ Nejpočetnější jsou augustiniánské laické fraternity – FAS.

²⁸¹ Jonkers, Peter a Staf. Hellemans. *Introduction: Reforming the Catholic Church Beyond Vatican II*. 2018, pag.1–25, https://www.academia.edu/36235499/Introduction_Reforming_the_Catholic_Church_Beyond_Vatican_II?email_work_card=title. (Staženo 2-10-2020).

²⁸² Bellini, *I laici agostiniani Italiani*, 9 a 17–18.

²⁸³ Představený augustiniánského řádu pravidelně rozesílá jednotlivým komunitám své dopisy, které jsou reakcí nejen na liturgická období roku, ale i na aktuální události sekulárního života.

sjednocovat, ale je zde i vůle k ponechání dostatečné svobody, která komunitám umožní naplňovat jejich individuální poslání.

V předešlých kapitolách jsme mohli sledovat hlavní události v italské společnosti a katolické církvi, které se odrazily ve směřování sekulárních augustiniánů. Pro porozumění obnově je důležité zjištění, že laická společenství na území Itálie mají mnoho podob, některá společenství přirozeně zanikají a jiná naopak nově vznikají. Augustiniánský řád po II. vatikánském koncilu stanovil v 80. letech nová pravidla, která přinášejí i změnu v terminologii, tak aby odrážela nově uchopené postavení laiků v církvi.

Tato pravidla vymezují základní principy augustiniánské cesty pro laiky a současně ponechávají dostatečnou svobodu jednotlivým společenstvím. Na přelomu tisíciletí byla tato pravidla aktualizována naposledy jako odpověď na dění v církvi i společnosti. Nový dokument stanovuje přesná pravidla, která musí komunity splňovat, aby mohla být uznána za augustiniánská. Řád tím ukotvuje laiky v tradici augustiniánů a spojuje komunity s konkrétním místním konventem. Pro konkrétní činnosti a poslání komunit je nadále ponechána svoboda, aby bylo možné zohlednit konkrétní místní situaci a potřeby. I když je zdůrazňováno společenství, neopomíjí se individuální cesta k Bohu, pro kterou společenství nabízí inspiraci a oporu.

Pro porozumění dynamice obnovy poskytují předešlé kapitoly oporu v podobě nepřerušené tradice. Ukazují, jaké události měly vliv na obnovu a jak na ně řád reagoval. Jedná se především o II. vatikánský koncil, který umožnil větší účast laiků na životě církve, ale i nový pohled představitelů katolické církve na styl jejího vedení. Dalším milníkem, kdy řád hodnotil uplynulé období a zohledňoval nové dokumenty církve, je přelom tisíciletí. Augustiniáni reagovali nejen na papežovu apoštolskou exhortaci, ale i augustiniánský kongres

laiků. Jedná se o zohlednění jak rozmanitosti světa, ve kterém řád působí, tak i poskytnutí opory laikům v podobě augustiniánské tradice.

3 Laické augustiniánské komunity v Čechách

Třetí část práce je věnována augustiniánským laikům v Čechách. Za účelem získání potřebných informací byla oslovena augustiniánská komunita působící v pražském klášteře sv. Tomáše na Malé Straně a opatství na Starém Brně²⁸⁴. Informace byly získávány pomocí rozhovorů, studiem dokumentů, literatury a zúčastněným pozorováním. Jak bylo již zmíněno v úvodu, zpracování této části poznamenala mimořádná situace v souvislosti s pandemií covid-19 a z tohoto důvodu byla část vedení rozhovorů upravena. Osobně byly uskutečněny rozhovory se členy třetího řádu v době jeho vedení P. Marečkem, OSA, a jeden rozhovor se současným členem fraternity. Po vyhlášení nouzového stavu a omezení sociálních kontaktů byli všichni členové fraternity v Praze osloveni e-mailem. Bylo zjištěno, že vedení rozhovorů online způsobem respondentům nevyhovuje, a proto byli vyzváni, aby svá vyjádření, vztahující se k členství v augustiniánské fraternitě zaslali e-mailem. Předem nebyly stanoveny žádné konkrétní otázky, ale ve vyjádřeních byla respondentům ponechána svoboda, tak aby bylo zachyceno to, co sami považovali za podstatné ke svému členství sdělit.

Celkem bylo osloveno 15 členů ve věku od 35 do 79 let a odpovědělo 6 respondentů. S respondenty byl dohodnut informovaný souhlas. Jejich výpovědi jsou uvedeny pod písmeny abecedy, dále je označen jejich rod a věk. K zveřejnění podrobnějších informací souhlasy uděleny nebyly. Zúčastněná pozorování na pravidelných setkáních laiků byla uskutečněna v období od listopadu 2019 do února 2020. Vzhledem k pandemické situaci se další pravidelná setkání neuskutečnila, ale členové jsou od tohoto období v e-mailovém nebo telefonickém kontaktu.²⁸⁵ Jejich setkání proběhla pouze při

²⁸⁴ Toto opatství je mezi augustiniánskými kláštery jediné.

²⁸⁵ Období rozvolnění spadalo do doby letních prázdnin, kdy se pravidelná setkání neuskutečňují.

akcích farnosti v období krátkého uvolnění pandemické situace a při duchovní obnově na Moravě.

Ke zjištění situace v Brně bylo využito e-mailové komunikace s P. Angelem, OSA, jenž také zprostředkoval kontakt s respondentkou ze skupiny, která se toho času připravovala k ustanovení augustiniánské fraternity. Respondentka dala souhlas s uvedením svého vyjádření k dané situaci. Tato komunikace proběhla na jaře 2020. Později bylo zjištěno, že v červenci členové již slib složili a fraternita byla oficiálně založena.

Pro studium obnovy poskytli augustiniáni své interní materiály vztahující se k laikům i konventu na Malé Straně. Jednalo se především o statuty fraternity a tiskoviny vydávané řádem. Některé poznatky jsou pouze z ústního vyjádření řeholníků. Informace o třetím řádu nebyly nalezeny v žádných tištěných ani psaných materiálech. V této části jsou zjištěné informace pouze od respondentů, které se podařilo kontaktovat. Nejširší obraz situace je popsán z vyprávění paní Marie, která dala souhlas se zveřejněním křestního jména a věku. Ostatní dva respondenti jsou na své přání anonymizováni. Informace o vzniku fraternity jsou zpracovány s hlavně z výpovědí respondentů, farního tisku a statutů pražské fraternity.

3.1 Katolická církev a česká společnost ve 20. století

Část kapitoly je věnována stručným dějinám augustiniánů na českém území, konventu sv. Tomáše v Praze a opatství v Brně. Tato data jsou důležitá pro představu, k čemu se současní laici hlásí a na co se snaží navázat. Vzhledem k tomu, že se politická situace v bývalém Československu vyvíjela pro katolickou církev zcela odlišně než situace v Itálii, jsou některé podkapitoly věnované i popisu společensko-politického dění. Jedná se o nástin situace, co obnově předcházelo, jaké byly podmínky pro její uskutečnění a co na ni mělo

vliv v českém prostředí. Cílem je sledovat dynamiku obnovy v průběhu druhé poloviny 20. století a počátku nového tisíciletí v Čechách.

3.1.1 První republika a předválečné období

Po vzniku samostatného Československého státu v roce 1918 nebyl vztah katolické církve a nového státu jednoduchý. Pro mnoho obyvatel byla katolická církev spojena se zaniklou monarchií a vztahy byly někdy až nepřátelské, ale i přesto se většina obyvatel nově vzniklého státu hlásila ke katolické církvi. Statistika z roku 1921 uvádí, že se ke katolickému vyznání v Čechách hlásilo 78,2 % obyvatel, na Moravě 90,9 % a ve Slezsku 83,9 %.²⁸⁶ Církev byla v počátcích mladého státu v obtížném postavení, protože jí veřejnost vyčítala loajální postoj k monarchii.²⁸⁷

Další věcí, se kterou se musela církev vyrovnat, byl obrodný postoj některého duchovenstva. Již před vznikem nového státu byla obnovena Jednota katolického duchovenstva v Čechách a později začaly vznikat podobné organizace i na Moravě. Záměrem Jednoty byla změna organizační struktury církve.²⁸⁸ Výbor v roce 1919, kdy byl jeho předsedou J. Š. Baar, vyhotovil reformní návrhy „Návrh duchovenstva na obnovu církve katolické“. Hlavními požadavky bylo zdobrovolnění celibátu a používání národního jazyka v liturgii. Mezi další požadavky patřilo založení českého patriarchátu, zřízení církevní samosprávy a působení laiků v ní, změny v právu patronátním při obsazování far a úpravy ve studiu a výchově kněží. Jednota své požadavky předložila prostřednictvím poselstva, vyslaného do Říma, papeži Benediktovi XV. Svatý stolec návrhy ihned nezamítl a podrobil je dalšímu zkoumání. Nakonec ale papež

²⁸⁶ Halas, František X. *Fenomén Vatikán: idea, dějiny a současnost papežství: diplomacie Svatého stolce: České země a Vatikán*, Brno: CDK 2013, 542.

²⁸⁷ Koniček, Jiří. *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa: církevně-politický vývoj v letech 1918–1993*, Olomouc: Společnost pro dialog církve a státu, 2005, 31 až 32.

²⁸⁸ Halas, *Fenomén Vatikán*, 534.

návrhy nepodpořil a své porozumění vyjádřil pouze v případě liturgických požadavků. Znamenalo to, že na některých místech mohla být sloužena slovanská liturgie a epištoly i evangelium se mohly číst česky.²⁸⁹ Definitivní zmařením nadějí bylo jmenování pražského arcibiskupa Františka Kordače v září 1919, které se uskutečnilo bez dřívější domluvy s Jednotou katolického duchovenstva. Kordač, který byl zastáncem tradiční podoby církve, Jednotu v lednu 1920 rozpustil. Reakcí ze strany členů jednoty bylo opuštění církve některými duchovními. Ti 8. ledna 1920 založili náboženskou společnost Církev československou. Po zveřejnění provolání k národu přestoupilo v následujících měsících přibližně půl milionu katolíků z katolické církve do církve národní. Do roku 1930 tak následně učinilo přibližně 800 000 věřících.²⁹⁰ V průběhu času někteří věřící z národní církve vystoupili a zcela se od náboženství odvrátili, menší část se následně vrátila ke katolictví.²⁹¹

Po vydání zákona o svátcích roku 1925 došlo ke střetu církve a státu, který byl spojen s oslavou Husova úmrtí. Toho roku byl v rámci oslav na Pražském hradě vyvěšen husitský prapor s kalichem místo státní vlajky. Svatá stolice, která měla od roku 1920 v Praze zastoupení, viděla v tomto gestu provokaci a zareagovala odvoláním nuncia. Nápravu se podařilo domluvit až v roce 1927, kdy se začalo jednat o dohodě mezi Vatikánem a Československem, tzv. modu vivendi,²⁹² kterou byly 2. února 1928 zcela obnoveny diplomatické styky. Mimo jiné dokument také upravoval jmenování biskupů²⁹³ a byly v něm stanoveny zásady²⁹⁴ stanovení hranic diecézí. Jeden článek byl také věnován

²⁸⁹ Kadlec, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin. [Sv.] 2.* Praha: Zvon, 1991, 240–242

²⁹⁰ Kadlec, *Přehled českých církevních dějin*, 242.

²⁹¹ Halas, *Fenomén Vatikán*, 539–540.

²⁹² *Modus vivendi*, <http://spec.prf.cuni.cz/dokument/modus.htm> (staženo 24-1-2021).

²⁹³ Biskupa jmenoval Vatikán, ale vláda se může k jmenovanému vyjádřit a odmítnout ho.

²⁹⁴ Hranice diecézí se musí krýt s československými hranicemi.

řádům a kongregacím. Jednalo se o zásadu, že řádové domy na území republiky nebudou podléhat představeným v zahraničí.²⁹⁵

Pozitivní změnu vztahů státu a církve přinesly svatováclavské oslavy v roce 1929, kdy vláda umožnila jejich celorepublikový ráz a jejich účastníkem byl i T. G. Masaryk, který v rámci oslav pronesl projev. V prosinci 1935 podpořily katolické strany volbu Edvarda Beneše a znemožnily tak nástup fašistické reakce.²⁹⁶ Přesto se Československo, na jehož území žilo mnoho národnostních menšin, začalo v třicátých letech potýkat s nacionalistickými problémy, zvláště v pohraničí. Papež Pius XI. ve své encyklice z roku 1937 oficiálně odsoudil nacistickou ideologii a o rok později se také papežská diplomacie zabývala řešením nároků Němců na Československou republiku, ale na výsledek mnichovské dohody již Vatikán vliv neměl. Papež ještě pronesl v den zahájení dohody mírový projev a nejprve výsledek jednání odsoudil, vyjádřil požehnání Československu, ale později rozhodnutí akceptoval. Nejednalo se o zdůvodnění v rámci zachování míru za každou cenu, ale spíše o vyjádření přesvědčení, že bezpráví není nikdy trvalé.²⁹⁷

3.1.2 Katolická církev za druhé světové války

V období po mnichovské dohodě, uzavřené v září 1938, došlo k oddělení Slovenska od Čech. Hlinkova slovenská lidová strana²⁹⁸ využila situace a zasadila se o vyhlášení samostatného Slovenska v březnu 1939, jehož suverenita a samostatnost byla jen přáním. Fakticky byl nový stát, i když byl mezinárodně uznán,²⁹⁹ vazalem Německa a musel se spolupodílet na jeho politice.³⁰⁰ Den po vyhlášení Slovenské republiky 15. března 1939 obsadila

²⁹⁵ Kadlec, *Přehled českých církevních dějin*, 244.

²⁹⁶ Kadlec, *Přehled českých církevních dějin*, 244.

²⁹⁷ Halas, *Fenomén Vatikán*, 569–570.

²⁹⁸ Lídrem strany byl katolický kněz Jozef Tiso.

²⁹⁹ Samostatné Slovensko uznal i Vatikán.

³⁰⁰ Emmert, František. *Průvodce českými dějinami 20. století*, Brno: Clio, 2012, 146–147.

německá vojska Čechy, Moravu a vstoupila na Pražský hrad. Hitler potvrdil ve funkci protektorátního prezidenta Emila Háchu a také jmenoval prvního říšského protektora Konstantina von Neuratha.³⁰¹ Pro Čechy nastala šestiletá okupace, která představovala jedno z nejtěžších období v historii.

Postoje katolické církve a jejich příslušníků v období let 1939–1945 jsou i dnes předmětem kontroverzí. Na straně jedné je církvi vyčítána kolaborace s nacisty. Jde například o klerofašistický slovenský stát³⁰² nebo kolaboraci maltézského kněze Franze Wenera Bobeho,³⁰³ kterého papež zbavil funkcí a který udával své bratry nacistům.³⁰⁴ Na straně druhé tu byla snaha nacistů o vykořenění církve a pronásledování některých jejích členů. Nacisté, kterým šlo o nadřazenost germánské rasy a také o nadřazenost germánského náboženství inspirovaného mytologií, viděli v křesťanství a jeho hodnotách něco podřadného. Ideolog nacistického Německa Alfred Rosenberg toto formuloval slovy: „Říká se, že tělo patří státu a duše církvi a Bohu. Nikoli! Celý člověk, jeho tělo i duše, patří německému národu a státu.“³⁰⁵ Za druhé světové války prošlo vězněním nebo koncentračním táborem téměř 500 českých a moravských katolických kněží a přibližně 80 jich bylo popraveno nebo zemřelo na následky mučení.³⁰⁶ Tresty se nevyhnuly ani kněžím německé národnosti. Za protinacistickou činnost bylo popraveno 110 sudetoněmeckých kněží, 85 zemřelo v koncentračních táborech a 23 bylo umučeno ve věznicích.³⁰⁷ Němečtí okupanti perzekvovali i řeholní společenství v podobě zákazů

³⁰¹ Emmert, *Průvodce českými dějinami 20. století*, 151–156.

³⁰² S nacismem souzněly i režimy ve Španělsku (1939–1975) a Portugalsku (1932–1983).

³⁰³ Bobe byl členem řádu maltézských rytířů, pracoval na germanizaci církve a po válce byl odsouzen k smrti a popraven.

³⁰⁴ Kettner, Jiří. *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*, Praha: Zvon, 1993, 127.

³⁰⁵ Burešová, Jana et al. *Válečný prožitek české společnosti v konfrontaci s nacistickou okupací (1939–1945): sborník příspěvků ze symposia k 70. výročí vypuknutí druhé světové války*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009, 52–53.

³⁰⁶ Kettner, *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*, 127.

³⁰⁷ Kettner, *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*, 126.

a omezení aktivit. Po čase začalo docházet i na zavírání církevních škol. Pro sledování katolické církve byl zřízen Úřad katolické akce, který prostřednictvím svých informátorů sledoval kázání a dění v kostelích.³⁰⁸ Výjimkou nebylo ani zabavování majetku řádům, například v roce 1942 převzal wehrmacht ústav Milosrdných bratří v Brně. Během jednoho dne se museli řeholníci vystěhovat a zanechat veškeré vybavení v původním stavu, jednalo se o majetek přibližně za 2,5 mil. korun.³⁰⁹

Vytoužený mír v roce 1945 znamenal hojné návštěvy církevních obřadů a akcí. Sloužily se děkovné mše, vzpomínalo se na padlé a také se konaly náboženské poutě. Byl zde nápadný rozdíl v postoji ke katolické církvi oproti konci první světové války, kdy byla církev symbolem habsburské monarchie.³¹⁰ Konec druhé války se nesl v duchu opojení svobodou, vítězství a děkování Bohu. Církvi se dostalo uznání za pomoc a postoje v době okupace.³¹¹ Obavy z poválečného vývoje se začaly objevovat krátce po roce 1945, kdy na nátlak komunistů bylo vyřazeno z politického boje několik politických stran.³¹² Mnozí si začali uvědomovat i možnosti útlaku ze strany Sovětského svazu. Mezi první reakce patřilo prohlášení Pia XII. směrem k Organizaci spojených národů, ve kterém zdůraznil víru v ochranu svobody. Také čeští kněží a biskupové se obrátili na občany ve svém manifestu z 2. června 1945, v němž žádali lid, aby si nenechal vzít svobodu a vybojovaný mír.³¹³

³⁰⁸ Fiala, Petr, ed. a Hanuš, Jiří, ed. *Katolická církev a totalitarismus v českých zemích* Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001, 61.

³⁰⁹ Fiala, ed. a Hanuš, ed. *Katolická církev a totalitarismus v českých zemích*, 65.

³¹⁰ V této době se objevovalo heslo: *Zúčtovali jsme s Vídní, zúčtujeme s Římem!*“

³¹¹ Zlámal, Bohumil. *Příručka českých církevních dějin. VII., Doba československého katolicismu (1918–1949)*, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2010, 33–39.

³¹² Kaplan, Karel. *Československo v letech 1945–1948*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991, 13–14.

³¹³ Vaško, Václav. *Neumlčená: kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce*, Praha: Zvon, 1990, 20–22.

3.1.3 Poválečný vývoj

Katolická církev zůstala po válce velmi poznamenaná, diecéze v Praze, Brně a Českých Budějovicích ztratily své představitele. První dvě nebyly obsazeny pět let a budějovická šest let.³¹⁴ V listopadu 1945 vydali biskupové první pastýřský list po válce. Mimo jiné se v něm věnovali rodinám a mládeži, žádali spravedlivé sociální reformy a varovali před násilím na jiných národnostech. Jejich naděje se také upínaly k vybudování laického apoštolátu.³¹⁵ Významnou událostí bylo znovunavázání diplomatických vztahů s Vatikánem v polovině roku 1946. Jednalo se o obnovení – navázání na *modus vivendi* z roku 1928. Postupně také došlo k obsazení prázdných biskupských stolců.³¹⁶

Problémem katolické církve po válce bylo i spojení s politikou v podobě Československé lidové strany, které bylo vytykáno, že nenaplnuje křesťanské principy. Před volbami v roce 1946 vydala pražská arcibiskupská konzistoř oběžník, ve kterém zakazovala kandidaturu kněží v květnových volbách. Výjimky byly možné pouze po svolení ordinária.³¹⁷ Zákaz se vztahoval i na promluvy věnované volbám a aktivním vyjádřením na volebních shromážděních.³¹⁸ Volební výsledky přinesly vítězství KSČ v Čechách (40,17 %) a na Slovensku nevíce hlasů získala Demokratická strana (61,43 %), ministerským předsedou se stal Klement Gottwald. Po volbách začala KSČ tajně připravovat úplné převzetí moci a zasazovala se o orientaci státu na SSSR.³¹⁹

Volby v roce 1946 se staly předobrazem voleb v roce 1948. Komunisté odmítali jakýkoli dialog, omezovali politické svobody a demokratické síly požadovaly uspořádání nových voleb. V únoru 1948 podalo 12 demokratických

³¹⁴ Vaško, Václav. *Neumlčená*, 32, 40.

³¹⁵ Vaško, Václav. *Neumlčená*, 39–43.

³¹⁶ Vaško, Václav. *Neumlčená*, 138–140.

³¹⁷ Tato výjimka byla udělena Janu Šrámkovi a Františku Hálovi.

³¹⁸ Vaško, Václav. *Neumlčená*, 105–108.

³¹⁹ Emmert, *Průvodce českými dějinami 20. století*, 206–209.

ministrů demisi, kterou dokázal Gottwald využít ve svůj prospěch. Prezident Beneš podlehl tlaku a obavám z možné občanské války a umožnil, oproti tradici, doplnit vládu podle nároků komunistů. Tyto události znamenaly ukončení demokratického vývoje na dlouhá desetiletí a podrobení Československa sovětskému bloku.³²⁰ Na únorové události reagovala i katolická církev, která byla komunisty vnímána jako nepřátelská. Arcibiskup Josef Beran vyzýval lid: „Vzpamatujte se! Neničte odkaz presidenta osvoboditele a práci presidenta budovatele!“ V posledním čísle časopisu *Katolík*, které ještě mohlo být publikováno, Beran píše: „Ani šest let strašlivé války nám nestačilo, abychom zase našli cenu lidského života a cenu míru, proto nyní tak lehkovážně zacházíme s vnitřním mírem mezi námi.“³²¹ Časopis *Katolík* nebyl jediný, který již nesměl vycházet, komunistický režim zakázal nejen svobodná katolická periodika a nakladatelství, ale začal likvidovat i církevní školství a represe byly namířené i proti církevním spolkům. Záměrem byla likvidace církevní autonomie, destrukce její struktury a odloučení od Apoštolského stolce.

V dubnu 1949 byl Ústředním výborem komunistické strany Československa schválen návrh na proticírkevní politiku a její podrobení státnímu doзору. Státní moc neváhala využít Katolickou akci, kterou si přisvojila, k vyvolání rozvratu uvnitř církve. Vše vygradovalo internací arcibiskupa Berana, která neměla zákonný důvod.³²² Zásahy se nevyhnuly ani řeholníkům, již v průběhu roku 1948–1949 se objevily první náznaky perzekucí. Jednalo se například o zásah proti salesiánům v Ostravě nebo dosazení inspekčních komisí do ústavu dominikánů v Olomouci a redemptoristů v Obořišti. V té době se také

³²⁰ Emmert, *Průvodce českými dějinami 20. století*, 212–219.

³²¹ Vaško, Václav. *Neumlčená*, 246–247, 251.

³²² Tuza, Tomáš. "Akce K" aneb likvidace klášterů na území Československa v roce 1950. *Revue církevního práva*, 2019, **25**(76), 25–40, <http://sccp.prf.cuni.cz/rcp/76/rcp76-akce-K-aneb-likvidace-klasteru-na-uzemi-Ceskoslovenska-v-roce-1950.pdf> (staženo 22-1-2021).

objevovaly první trestněprávní postihy řeholníků, kteří projeví nesouhlas s novým režimem. Zatím se jednalo pouze o individuální postihy.³²³

Celoplošná likvidace řeholních řádů začala v noci ze 13. na 14. dubna 1950, z právního pohledu se jednalo de facto o násilné přepadení. Na akci kooperovala Státní bezpečnost, Sbor národní bezpečnosti a Lidové milice. V této první etapě bylo zbaveno osobní svobody 809 řeholníků a zabráno 75 klášterů na českém území. Druhá etapa byla provedena v noci z 27. na 28. dubna a týkala se 355 řeholníků a 69 klášterů. Tyto akce se týkaly mužských řeholních společenství a pak následovala od července 1950 do září 1951 stejná perzekuce ženských řádů.³²⁴

Řeholníci byli většinou převezeni do internačních táborů v pohraničí, kde měli být převychováni. Představení řádů byli soustředěni v internačním táboře, který byl zřízen v klášteře Želiv a kde panoval přísnější režim. V internaci byla nařízena pracovní povinnost, řeholníkům bylo bráněno v duchovním životě a praktikování církevních obřadů. Od září 1950 byli všichni, kterým bylo 18 až 35 let a ještě nevykonali vojenskou službu, posláni k jednotkám PTP.³²⁵ Řeholnice musely opustit své domy a přestěhovat se mimo velká města a religiózní oblasti. Některé mohly zůstat pracovat jako ošetřovatelky a některé byly poslány „do výroby“ nebo zemědělství. Sestry se musely podrobovat politickému školení a byl na ně vyvíjen nátlak, aby řád opustily. Podobně jako řeholníky je neminuly politické soudní monstrprocesy.³²⁶

³²³ Vlček, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*. Olomouc 2004, 43–59.

³²⁴ Tuza, Tomáš. „Akce K“ aneb likvidace klášterů na území Československa v roce 1950, 33 až 34.

³²⁵ Vlček, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem*, 85–86, 102–107, více také Kaplan, Karel. *Stát a církev v Československu v letech 1948–1953*, Brno: Matice cyrilometodějská, 1993.

³²⁶ Vaško, Václav. *Dům na skále. 2, Církev bojující: 1950 – květen 1960*. Kostelní Vydří 2007, 142–143.

Z pohledu komunistů zásah proti řeholníkům splnil svá očekávání, vliv řeholníků na veřejnost byl potlačen a jejich majetek přešel do vlastnictví státu. Co se ale nepodařilo, byla převýchova většiny řeholníků a jejich zapojení do budování socialismu. Ani perzekuce nezabránila v jejich činnosti, zvláště při uvolnění na jaře 1968³²⁷ a za velkých obtíží v době normalizace,³²⁸ kdy probíhal řeholní život tajně a ve skrytosti. Toto byl základ pro pomalou obnovu řádů a kongregací, která probíhala nejprve tajně v osmdesátých letech³²⁹ a poté veřejně v devadesátých letech.³³⁰

3.1.4 Církev na přelomu tisíciletí

První viditelné změny v postavení církve nastaly začátkem listopadu 1989, kdy komunistický režim povolil vycestovat deseti tisícům poutníků na svatořečení Anežky České do Říma. Oslavy následně pokračovaly již po začátku sametové revoluce 25. listopadu 1989.³³¹ Náboženská stránka života se po listopadu 1989 stala opět veřejnou a tvořila velká očekávání, co nového přinese do života společnosti. Vzhledem k neschopnosti zavedených křesťanských církví odpovědět na výzvy a změny ve společnosti při vytvoření prostoru pro svobodný a státem nepředepsaný náboženský život se v tomto období objevily spíše prvky univerzalistického náboženství humanismu a tolerance než ztotožnění se

³²⁷ V květnu 1968 vzniklo Dílo koncilové obnovy, které mělo zavádět závěry II. vatikánského koncilu. In Balík, Stanislav a Hanuš, Jiří. *Katolická církev v Československu 1945–1989*. Brno: centrum pro studium demokracie a kultury, 2013, 45–47.

³²⁸ Po vpádu vojsk varšavské smlouvy v srpnu 1968 byly zmařeny naděje na obnovu, došlo k obnovení kněžského protirežimního hnutí *Pacem in terris*. V 70. letech se začala utvářet podzemní církev, která vydávala samizdatovou literaturu, kontaktovala se s disidentem a příslušníky nekatolických církví. In Balík a Hanuš, *Katolická církev v Československu 1945 až 1989*, 261–264.

³²⁹ Velké změny nastaly po zvolení Jana Pavla II., který otevřeně kritizoval spolupráci některých kněží s komunistickým režimem a odmítl světit biskupy, které jím byli doporučeni. Toto jednání povzbudilo vedení katolické církve k odvážnějšímu postoji vůči režimu. V roce 1987 kardinál Tomášek vyhlásil Desetiletí duchovní obnovy. In Balík, a Hanuš, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, 56–58.

³³⁰ Tuza, „*Akce K*“ aneb *likvidace klášterů na území Československa v roce 1950*, 38.

³³¹ Balík a Hanuš, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, 62.

s nějakou církví. Halík se například domnívá, že tyto formy religiozity mohou být v naší společnosti ty nejvitálnější.³³²

V devadesátých letech převládl ve společnosti postoj neoliberálního pragmatického ekonomického myšlení a toto uvažování se promítlo i do postoje k náboženství. V tomto období se začal vytvářet model, který odpovídá standardní západní společnosti.³³³ Náboženská svoboda je nyní v Čechách zaručena Ústavou České republiky, která v sobě zahrnuje hodnoty deklarované v Listině základních práv a svobod. Mimo zajištění práva na náboženskou svobodu se stát deklaruje jako nekofesní, tj. neutrální k jakémukoli náboženství.³³⁴ Bohužel smlouva mezi ČR a Svatým stolicem není ratifikována a Česko je tak jednou z mála postkomunistických zemí, kde není smlouva uzavřena.³³⁵ Nová ústava také položila základy současného kofesního práva, které se týká postavení náboženských společností vůči státu a výkonu náboženské svobody jednotlivců i společností v tzv. vnitrostátním kofesním právu a v mezinárodním měřítku se zabývá právními předpisy (smlouvami) mezinárodního kofesního práva. Jedná se tedy doplněk právního řádu státu.³³⁶

Česká republika se po pádu komunistického režimu musela vyrovnat ještě s dalším dědictvím, a to s majetkovým vyrovnáním s církvemi, a tím učinit krok k majetkové nápravě z 50. let a také umožnit odluku státu a církví. Pro toto narovnání se užívá také označení „církevní restituce“,³³⁷ v jejichž rámci se církvím a náboženským společenstvem vrací část majetku znárodněného

³³² Halík, Tomáš. *Katolická církev v České republice po roce 1989* (2000). *WWW.halik.cz*, Praha: Společnost v přerodu, 2001, <http://halik.cz/cs/tvorba/clanky-eseje/clanek/49/>, 1(staženo 2-2-2021).

³³³ Lužný, Dušan. *Náboženská situace v České republice po roce 1989*, Brno 1998, 213–214.

³³⁴ „Církevní zákon“ platný v ČR je Zákon č.3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností.

³³⁵ Svatý stolec projevil vůli k uzavření smlouvy již v roce 1997 ústy papeže Jana Pavla II., první jednání proběhala v prosinci 1999 a 25.července 2002 byla smlouva podepsána. O rok později byl ratifikační proces Poslaneckou sněmovnou zamítnut a od té doby nijak nepostoupil.

³³⁶ Tretera, Rajmund Jiří a Horák, Záboj. *Kofesní právo*, Praha 2015, 34.

³³⁷ Zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společenstvy.

komunistickým režimem. Bohužel se restituční věci neobešly bez negativních emocí ve společnosti. Církev byla většinou prezentována jako chamtivá a toužící po majetku. Navracené nemovitosti byly často v zuboženém stavu a mnohé pokusy o podnikání církve končily krachem.³³⁸

3.1.5 Česká společnost a její religiozita

Podle sčítání obyvatel v roce 2011 se jako věřící (bez nutnosti označit církevní příslušnost) označilo 33 % obyvatel České republiky,³³⁹ ke katolické církvi se pak přihlásilo přibližně 10 % věřících.³⁴⁰ Tato čísla podporují úvahu, že česká společnost není zcela ateistická, i když je tak často označována. Výzkumy ukazují, že navzdory malému počtu věřících v náboženských institucích nejsou Češi vůči duchovním jevům lhostejní.³⁴¹ V současné době můžeme spiritualitu vnímat jako dimenzi náboženství i religiozity, která se zabývá vnitřním životem lidí nebo společenství a hledá, kultivuje vztah s tím, co nás přesahuje, co je považováno za konečné.³⁴² Halík hovoří o „plaché zbožnosti v Čechách“ a připomíná mnoho osobností české kultury (např. Havlíček, Masaryk, Čapek, Patočka nebo Havel), které nebyly ateisty, ale přesto se vyhýbaly používání církevní terminologie. V jejich vyjádření se objevují termíny vertikála, transcendentálna lidského života, horizont horizontů nebo úhel věčnosti. Vyjadřuje domněnku, že česká mentalita je nedůvěřivá k velkým formám

³³⁸ Noble, Ivana. Duchovní situace v ČR – výzvy, trendy a nová duchovní orientace v ČR. *Křesťanská revue* 2003, (6), 151–158. <https://old.iespraha.cz/node/46>, 3–4 (staženo 2-2-2021).

³³⁹ Jedná se přibližně o 7% celkové populace ČR.

³⁴⁰ Hamplová, Dana. *Náboženství v české společnosti na prahu 3. tisíciletí*, Praha: Karolinum 2013, 41.

³⁴¹ Václavík, David, Dana Hamplová a Zdeněk R. Nešpor. Paper Religious Situation in Contemporary Czech Society. *Www.budocnostnabozenstvi.cz* 2017, (04), 1–29 http://www.budocnostnabozenstvi.cz/wp-content/uploads/2017/04/WHITE-PAPER_CZ_FINAL.pdf, 1-2, (staženo 2-2-2021).

³⁴² Noble, Ivana. Contemporary Religiosity and The Absence of Solidarity Withthose in Need. *Www.academia.edu* 2019, s. 1–15, https://www.academia.edu/40662551/Contemporary_Religiosity_and_the_Absence_of_Solidarity_with_Those_in_Need, 1–2 (staženo 2-2-2021).

náboženství, protože je podezírá z neupřímnosti, formalismu nebo zájmu o moc.³⁴³

Jak jsme již mohli vidět výše, postoj české společnosti ke katolické církvi jako instituci prošel několika krizemi. Poprvé se tento postoj začal projevovat po vzniku Československa a pokračoval po dobu první republiky, a i přes určitý nárůst sympatií v 70. a 80. letech, kdy se katolická církev stala určitým symbolem nesouhlasu a naděje, pokračovalo distancování a nedůvěra k církvi na přelomu tisíciletí.³⁴⁴ Halík konstatuje, že náboženské citění je v Čechách zraněné dějinami a možná z tohoto důvodu je plaché.³⁴⁵

3.2 Augustiniáni v Čechách

Augustiniáni eremité³⁴⁶ byli papežem Urbanem IV.³⁴⁷ doporučení králi Přemyslu Otakarovi II.,³⁴⁸ ale samotné uvedení se uskutečnilo až o několik let později Václavem II., který tak učinil se souhlasem biskupa Tobiáše v roce 1285. Dle některých legend, jak uvádí Buben,³⁴⁹ se měl první klášter s augustiniánskou řeholí nacházet v Pivoni (Stockau). Údajně měl být vystavěn již knížetem Bořivojem z vděčnosti za vítězství nad císařem Jindřichem III. v roce 1040. Je pravda, že v dané lokalitě v polovině 13. století stával klášter, ale obsazený vilemity, kteří se roku 1266 sloučili s augustiniány.³⁵⁰ Augustiniáni jsou na tomto místě doloženi až v roce 1379 z berního rejstříku Plzeňského kraje a žili zde až do roku 1787, kdy císař Josef II. konvent zrušil.³⁵¹

³⁴³ Halík, *Katolická církev v České republice po roce 1989*, 7–8.

³⁴⁴ Václavík, David, Dana Hamplová a Zdeněk R. Nešpor. *Paper Religious Situation*, 2.

³⁴⁵ Halík, *Katolická církev v České republice po roce 1989*, 8.

³⁴⁶ Marrou, *Svatý Augustin*, 175–190.

³⁴⁷ List psaný v Orvietu roku 1263.

³⁴⁸ Český král z rodu Přemyslovců narozen asi 1233–1278, označovaný jako král železný a zlatý.

³⁴⁹ Buben, *Encyklopedie řádů*, 40–43.

³⁵⁰ Buben uvádí, že není přesně známo, kdy vilemity z Pivoně přijali řeholi sv. Augustina, ale předpoklad je, že se tak stalo po doručení papežského dopisu králi Přemyslu Otakarovi II.

³⁵¹ Klášter v Pivoni procházel v historii obdobím rozkvětu i úpadku. Po zrušení připadl jeho majetek náboženskému fondu. V roce 1800 byl bývalý klášter vydražen a dostal se do

Na počátku 14. století bylo v Čechách již šest klášterů augustiniánů eremitů, které byly součástí německé provincie a později bavorské. V roce 1604 byla již vytvořena samostatná česká provincie – provincia Bohemiae.³⁵²

V období husitských válek byly vzhledem k tomu, že augustiniáni popírali Husovo učení, všechny augustiniánské kláštery zničeny.³⁵³ Přežil pouze klášter v Brně, do kterého se postupně uchýlovali řeholníci ze zničených domů. Ostatní řeholníci, kteří přežili, odcházeli ke svým rodinám nebo do klášterů v Bavorsku a Vídni.³⁵⁴

Návrat augustiniánských mnichů do Čech nebyl jednoduchý. Začalo k němu docházet až po uzavření kompaktát v roce 1436.³⁵⁵ Generální představený řádu v období 1437–1438 opakovaně žádal bavorského provinciála, aby pomohl v návratu bratří, kteří žili v diaspoře.³⁵⁶ Po částečné obnově řeholního života a ustanovení samostatné české provincie (viz výše) přišel nový pokles počtu mnichů, který byl ovlivněn osvícenectvím a následnou sekularizací. Například v letech 1750–70 přibylo v Čechách 123 řeholníků a 108 jich zemřelo, ale v následujících letech se poměr obrátil, bylo přijato pouze 53 řeholníků a zaznamenáno 59 úmrtí. V roce 1780 žilo v 10 augustiniánských kláštorech 162 řeholníků. Josef II. v rámci svých reforem zrušil mnoho klášterů,

soukromých rukou advokáta Leopolda Stöhra. Posledním majitelem v novodobých dějinách byla hraběcí rodina Coudenhove. Po jejím vyhnání v roce 1945 přišla do objektu armáda a později se stal státním statkem. Po požáru v roce 1953 byly snahy o zbourání kostela, ale Státní ústav památkové péče stavbu zachránil. Na začátku tisíciletí vznikl projekt na záchranu bývalého kláštera se záměrem, aby prostory sloužily dětem.

³⁵² Morava si udržela vikariát, který zůstal podroben řádovému generálovi.

³⁵³ Zničeny byly kláštery v Praze, Domažlicích, Šopce u Mělníka, Pivoni, Svaté Dobrotivé (Zaječově), Bělé pod Bezdězem, Litomyšli a Ročově.

³⁵⁴ Buben, *Encyklopedie řádů*, 33.

³⁵⁵ Jednalo se o dohodu mezi husity a basilejským koncilem o ukončení revoluce a nastolení existence „dvojího lidu“ tj. katolíků a utrakvistů. Více Jaroslav Kadlec, *Přehled církevních dějin*, 1987, 9–28.

³⁵⁶ Buben, *Encyklopedie řádů*, 34.

augustiniánům zůstaly v Čechách tři kláštery³⁵⁷ a na Moravě³⁵⁸ zůstal jediný v Brně. Tento počet klášterů přetrval až do roku 1882, kdy v Čechách žilo pouze 33 řeholníků.³⁵⁹ Nejpočetnější komunita byla u sv. Tomáše na Malé Straně, kde žilo 11 osob, byl zde noviciát a sídlo provinciála.³⁶⁰

Ve 20. století se na životě augustiniánů výrazně podepsaly dva totalitní režimy. Za doby druhé světové války v koncentračním táboře zahynul P. PhDr. František Augustin Schubert³⁶¹ (+1942) z kláštera sv. Tomáše v Praze a ze starobrněnského opatství P. Alfons Zadražil. Němečtí augustiniáni byli po válce odsunuti, ale i tak zůstalo 43 řeholníků v 8 kláštorech.³⁶² Po roce 1948, kdy došlo k pozemkové reformě, byl řád zbaven obživy. Česká provincie totiž vlastnila rozlehlé pastviny a lesní porosty v celkové rozloze okolo 1 500 hektarů.³⁶³ Komunistický režim v letech 1948–1964 odsoudil celkem 10 augustiniánů k celkovému trestu 25 roků a 3 měsíce.

Životu České provincie v době komunistického režimu a v období těsně po listopadu 1989 se ve své práci *The Augustinian Province of Bohemia: Trials and Resurrection*³⁶⁴ věnuje P. William Faix.³⁶⁵ Přímo uvádí, že hnací silou českých augustiniánů v tomto období bylo přežití. Od roku 1950 do roku 1990 byly

³⁵⁷ 1780 na Šopce a 1787 klášter sv. Kateřiny na Novém Městě v Praze a Pivoň.

³⁵⁸ Josef II. zrušil rezidenci Stránka.

³⁵⁹ 25 kněží, 3 klerici, 2 novicové a 3 bratři laici

³⁶⁰ Buben, *Encyklopedie řádů*, 34–35.

³⁶¹ P. Schubert se narodil v Praze v roce 1902, vystudoval filosofii na Karlově univerzitě, stal se převorem u sv. Tomáše, byl vzdělavatelem spolku Orel. Více in FUTERA, František. Augustin Schubert (1902–1942). *Augustin Schubert (1902–1942) / František Futera; vedoucí práce Tomáš Petráček; oponent práce Jan Stříbrný*. 2008.

³⁶² 10 v Praze, 1 ve Svaté Dobrotivé (Zaječově), 7 v České Lípě, 3 v Dolním Ročově, 1 v Bělé pod Bezdězem, 2 ve Vrchlabí a 2 v Domažlicích. V starobrněnském opatství žilo 17 augustiniánů.

³⁶³ William Faix, *The Augustinian Province of Bohemia: Trials and Resurrection*. *Analecta Augustiniana: volumen LXXX*. 1. Italia, Roma: INSTITUTUM HISTORICUM ORD. S. AUGUSTINI. ROMAE, 2017, 216.

³⁶⁴ Faix, *The Augustinian Province of Bohemia: Trials and Resurrection*, 2017, s. 209–228.

³⁶⁵ P. William Stanislaus Faix (nar. 1936), augustiniánský řeholník patřící do provincie Vilanova v USA, od roku 1995 pracuje v Praze a má na starosti anglicky mluvící farnost u sv. Tomáše.

zakázány všechny řeholní komunity a projevy jakékoli jejich činnosti byly režimem trestány. Rozptýlení bratři se snažili zachovat společný účel prostřednictvím augustiniánské identity a jednoty.³⁶⁶ Buben uvádí, že se například řeholníci scházeli na faře na Starém Brně (1950–60) nebo společně navštěvovali opata v charitativním domově až do jeho smrti.³⁶⁷ Pro provincii byl veden ilegální noviciát od roku 1972 P. Vítem Marečkem.³⁶⁸ Po listopadu 1989 začali augustiniáni s obnovou řeholního života a rekonstrukcí částí majetku, který jim byl v restitucích navrácen³⁶⁹. V současnosti augustiniáni obnovili řeholní život v Praze³⁷⁰ a Brně.

3.2.1 Augustiniánský klášter sv. Tomáše na Malé Straně

Jak již bylo zmíněno, do Prahy augustiniány eremity uvedl král Václav II. a usadil je v podhradí, kde se nacházel malý kostel sv. Tomáše Apoštola, u kterého byla kaple sv. Doroty,³⁷¹ malý hřbitov a stavení. Postupem času klášter získal okolní zahradu, tzv. Pytlíkovskou, a z darů šlechty i další majetek. Časem přestal malý kostelík stačit, a proto byl stržen, aby se na jeho místě mohlo začít se stavbou nového chrámu, který byl zasvěcen sv. Augustinovi a sv. Tomášovi. K vysvěcení došlo roku 1315, ale chrám i klášter se nadále dostavovaly.³⁷²

³⁶⁶ Faix, *The Augustinian Province of Bohemia*, 211.

³⁶⁷ Buben, *Encyklopedie řádů*, 36.

³⁶⁸ P. Vít Mareček (1917–2004) byl v padesátých letech poslán na nucené práce v lese do tábora v Oseku. Koncem šedesátých let se mohl vrátit do Prahy, a i když nemohl žít v klášteře, působil jako kněz u sv. Tomáše a sv. Václava na Smíchově. Byl tajně zvolen 125. provinciálním převorem České provincie v letech 1981–1990. V období totality se mu podařilo vést tajnou výuku náboženství, vyučoval teologii v tajném semináři, vedl lekce latiny a řečtiny a mimo jiné vyučoval i gregoriánský zpěv. In Faix, *The Augustinian Province of Bohemia*, 217–220.

³⁶⁹ Zákonem č. 298/1990 Sb. bylo řádu navráceno opatství Staré Brno a zákonem č. 338/1991 Sb. konventy u sv. Tomáše na Malé Straně, Bělá pod Bezdězem, Dolní Ročov, Domažlice a Svata Dobrotivá (Zaječov). In Buben, 36.

³⁷⁰ V Praze 4 – Krči augustiniáni otevřeli první augustiniánskou školu v objektu, který patří řeholnímu společenství Sester Notre Dame.

³⁷¹ Kostel je zmiňován již v Pulkavově kronice u roku 1228, kdy jej vlastnili břevnovští benediktini. In Buben, 54–55.

³⁷² Jednalo se o trojlodní chrám, ke kterému byl postupně přistavěn ambit (1338), pivovar (1358), knihovna (1368), refektář (1398), dormitář a sklepy s pekárnou (1420). In Buben, *Encyklopedie řádů*, 55–56.

Karel IV. roku 1353 území kláštera vyjmul z moci města a udělil mu postranní právo (samostatnou jurisdikci). Klášter prosperoval,³⁷³ byl sídlem česko-bavorského provinciála a v chrámu se kázalo česky a německy.³⁷⁴

V období husitských válek byli řeholníci vyhnáni, konvent s kostelem vypálen a zbylý majetek zkonfiskovala obec.³⁷⁵ Augustiniáni se tajně vrátili až roku 1437, ale zpočátku žili v soukromých domech na Malé Straně.³⁷⁶ Opravy probíhaly z darů dobrodinců a roku 1510 král Vladislav Jagelonský obnovil jurisdikci kláštera. V roce 1523 přišel k sv. Tomáši z Německa augustinián Michal a se svým spolubratrem začali šířit Lutherovo učení. Protože kázali proti papeži, byli z kláštera vyhnáni a sv. Tomáš zůstal jedním ze dvou katolických chrámů na Malé Straně.³⁷⁷ Velký požár postihl konvent v roce 1541 a teprve po deseti letech se započalo s opravami. Za vlády Rudolfa II., který přenesl svoji císařskou rezidenci do Prahy, byl kostel sv. Tomáše prohlášen za dvorní farní kostel. Císař se pak stal i významným donátorem augustiniánů³⁷⁸ a také vydal nařízení, že české konventy mohou spravovat domácí provinciálové.³⁷⁹

V následujících desetiletích klášter prosperoval, ale za třicetileté války neunikl škodám. Po obsazení Malé Strany Švédy v roce 1684 bylo nenávratně odvezeno mnoho vzácných knih a z kláštera se stal lazaret.³⁸⁰ Další událostí, jež klášter postihla, byl mor v roce 1713, na který zemřelo několik mnichů, a z tohoto důvodu odešli i posluchači filosofie a teologie do jiných augustiniánských klášterů v Čechách.³⁸¹ V době baroka začali augustiniáni

³⁷³ Buben (57) uvádí, že v roce 1416 činil roční příjem kláštera 74 kop 48 gr.

³⁷⁴ Buben, *Encyklopedie řádů*, 54–57.

³⁷⁵ Faix, *Kostel a klášter sv. Tomáše: augustiniáni na Malé Straně v Praze*, Praha: Onyx 2003, 10–11.

³⁷⁶ Buben, *Encyklopedie řádů*, 57 srov. Faix, *Kostel a klášter sv. Tomáše*, 11.

³⁷⁷ Buben, *Encyklopedie řádů*, 58.

³⁷⁸ Buben uvádí, že věnoval klášteru 100 zl. na stavbu knihovny.

³⁷⁹ Buben, *Encyklopedie řádů*, 13–14, 25.

³⁸⁰ Faix 2003 uvádí, že došlo k odvezení téměř všech rukopisů a mnoho prvotisků. Mimo to došlo i k velkým finančním ztrátám. Srov. Buben, *Encyklopedie řádů*, 59.

³⁸¹ Buben, *Encyklopedie řádů*, 59 srov. Faix, *Kostel a klášter sv. Tomáše*, 19.

s poslední přestavbou kostela a kláštera do dnešní podoby.³⁸² Josef II. klášter sv. Tomáše nezrušil, ale pouze omezil počet mnichů. Horší byla situace augustiniánských bratrstev, která Josef II. zrušil všechna a zabavil i jejich majetek.³⁸³ Až do první světové války probíhal klášterní život poklidně a první světová válka postihla klášter jen málo. Za zmínku stojí snad jen rekvírování velice cenného zvonu z roku 1541.

Tragičtěji pak zasáhla až druhá světová válka, jak již bylo zmíněno v předešlé kapitole. Největší pohromou pro augustiniány pak byla doba totality. Komunisté v roce 1950 klášter zabrali, mnichy internovali nebo jen vyhnali. V prostorách konventu v padesátých letech necitlivými úpravami vybudovali domov důchodců. Kostel, který byl napaden dřevomorkou, byl částečně v 70. letech opraven, ale větší opravy se dočkal až po roce 1990.³⁸⁴ Jak bylo zmíněno v předešlé kapitole, kostel s klášterem sv. Tomáše byl v roce 1991 augustiniánům navrácen a je zde sídlo provinciála. V současnosti je u kostela sv. Tomáše zřízena farnost nejen pro česky mluvící věřící, ale je zde i anglicky a španělsky mluvící farnost. V posledních letech přibyla i filipínská komunita. K lednu 2020 žili v klášteře čtyři řeholníci (jeden z USA, jeden Španěl, jeden Slovák a jeden Filipínek). Kromě duchovní služby a výuky náboženství se v klášteře zdarma vyučují jazyky,³⁸⁵ téměř 20 let funguje Farní charita sv. Rity³⁸⁶ a řeholníci založili i první augustiniánskou školu v Praze Krči, kde probíhá

³⁸² I přes barokní přestavbu jsou v kostele a klášteře zachovány gotické a renesanční stopy, které tvoří s barokem jedinečný architektonický celek. Autorem barokní přestavby je Kilián Dientzenhofer.

³⁸³ Buben, *Encyklopedie řádů*, 60.

³⁸⁴ Buben, *Encyklopedie řádů*, 60–61 srov. Faix, *Kostel a klášter sv. Tomáše*, 22.

³⁸⁵ Probíhá i výuka češtiny pro cizince.

³⁸⁶ Farní charita poskytuje neregistrovanou bezplatnou službu pro lidi bez domova a sociálně slabé. Jedná se o vydávání jídla, oblečení, hygienických potřeb a pomoc v navázání kontaktu s jinými službami.

vzdělávání v duchu augustiniánské pedagogiky³⁸⁷ od mateřské školy po čtyřleté gymnázium.³⁸⁸ Při kostele byl z pobídky tehdejšího převora P. Miguela Fuertese v roce 1998 zřízen Svatotomášský sbor, který od počátku vede absolvent AMU Pavel Verner. Po roce 2001 došlo i k postupnému obnovení augustiniánských laiků, kteří si zvolili označení Fraternita P. Víta Marečka. Pražští řeholníci také průběžně obnovují svůj klášter ve Svaté Dobrotivé³⁸⁹ (Zaječově) na Berounsku, který slouží pro setkávání dětí a mládeže. Ostatní řádové objekty, které byly restituované, jsou v pronájmu nebo čekají na své využití.³⁹⁰

3.2.2 Augustiniánské opatství v Brně

Do Brna přišli augustiniáni eremité asi již roku 1344 nebo 1346, ale až v roce 1350 moravský markrabě Jan Jindřich vyjádřil záměr založit klášter augustiniánů. Vysvěcení první části kláštera proběhlo v roce 1356 za přítomnosti Karla IV.³⁹¹ Josef II. ale roku 1782 rozhodl, že klášter augustiniánů sv. Tomáše věnuje jako náhradu stavům za Zemský dům, který zabraly státní úřady. Mniši dostali jako náhradu konvent cisterciacek s kostelem Panny Marie na Starém Brně, o rok později převzali i faru. Mezi zdejší významné řeholníky patřil i zakladatel moderní genetiky Johann Gregor Mendel (1822–1884), jehož památník je zřízen v prostorách kláštera jako oddělení Moravského muzea³⁹².

V období 1950–1990 byla činnost opatství zastavena a v provozu zůstal pouze kostel s farou, do kláštera byl s památníkem Mendela umístěn

³⁸⁷ Isuza, Santiago, Helena Klapová a David Vopřáda. *Sv. Augustin a vzdělávání, Augustiniánská pedagogika: XVI. Augustiniánský týden 2014*. Praha: Onyx a Česká provincie sv. Augustina, 2015.

³⁸⁸ *Škola sv. Augustina*, <http://www.skolasvatehoaugustina.cz/>, (staženo 5-1-2020).

³⁸⁹ Klášter Svatá Dobrotivá založil Oldřich Zajíc z Valdeka roku 1262 a byl prvním augustiniánským klášterem v Čechách. V letech 1950–1954 zde byl umístěn 52. pomocný technický prapor (PTP) a později depozitář muzea sportu. Od roku 1993 se zde každoročně scházejí příslušníci PTP a je zde sloužena mše. Více viz Faix, William Stanislav a Švandrlík, Josef. *Poutní místo Svatá Dobrotivá*. Praha 1999. 38 s., srov. Buben, *Encyklopedie řádů*, 44–50.

³⁹⁰ Více na: *Augustiniáni*, <http://www.augustiniani.cz/>, (staženo 27-12-2019).

³⁹¹ Buben, *Encyklopedie řádů*, 71.

³⁹² Buben, *Encyklopedie řádů*, 76–80.

archeologický ústav. Jak již bylo zmíněno, v roce 1990 bylo opatství navráčeno řádu, bohužel v devadesátých letech došlo vlivem najatého správce až k platební neschopnosti, ale naštěstí se podařilo existenci kláštera zachránit. Posledním opatem³⁹³ byl v letech 1997–2006 Lukáš Evžen Martinec a od roku 2006–2015 nebyl úřad obsazen. Opatství převzal do správy 1. 2. 2015 pražský řeholník Juan Bautista Provecho Lopez. K lednu 2020 byli v klášteře tři mniši (dva z Polska a jeden z Itálie) a dva novicové (jeden Čech a jeden Polák). K tomuto datu se také přibližně 2,5 roku připravovala augustiniánská fraternita,³⁹⁴ která čekala na dokončení statutů a jejich schválení generálním převorem. K jejímu oficiálnímu ustanovení došlo 22. 7. 2020, kdy slib složilo 9 členů.

3.3 Sekulární augustiniánské společenství po roce 1989 v Čechách

Komunity laiků,³⁹⁵ které jsou přidruženy k církevním katolickým řádům, se mohou označovat různými termíny. Většinou bývají označováni jako terciáři, tj. příslušníci „třetího řádu“,³⁹⁶ ale nacházíme i termíny familiáři,³⁹⁷ spolupracovníci³⁹⁸ nebo fraternita³⁹⁹. Původ těchto společenství lze spatřovat v různých laických bratrstvech nebo oblátech⁴⁰⁰. Za nejstarší třetí řád je považován premonstrátský třetí řád svatého Norberta, který působí od 12. století

³⁹³ Opatství na Starém Brně představuje v rámci augustiniánského řádu zcela unikátní instituci. Je to jediné augustiniánské opatství na světě, které je postaveno na úroveň provincie a je tedy z jejího svazku vyňato. Opatství má vlastní statuta a podléhá přímo generálnímu představenému v Římě. Více in Buben 2007 nebo *Opatství Brno*, <http://www.opatstvibrno.cz/> (staženo 28-12-2019).

³⁹⁴ Setkávání skupiny 11 laiků.

³⁹⁵ Označením laik jsou myšleni katolíci a katoličky, kteří jsou svobodní, ovdovělí nebo žijí v manželství.

³⁹⁶ Jedná se například o premonstrátský třetí řád, třetí řád svatého Dominika nebo třetí řád sv. Františka z Assisi.

³⁹⁷ Familiáři řádu německých rytířů.

³⁹⁸ Salesiánská spolupracovníci nebo Sdružení paulánských spolupracovníků.

³⁹⁹ Augustiniánská fraternita.

⁴⁰⁰ Oblátem (lat. oblatu) tzv. obětovaný Bohu) byli označováni lidé přidružení ke konkrétnímu řádu, kteří měli podíl na jeho spiritualitě, ale žili mimo klášter.

do dnešních dnů.⁴⁰¹ Existence těchto komunit je ukotvena v Kodexu kanonického práva z roku 1983,⁴⁰² který hovoří o řeholních laicích v kánonech 303, 311, 312 a 317.

3.3.1 Situace před rokem 1989

V průběhu dějin augustiniánského řádu jsou doložena různá bratrstva, která lze v širším kontextu chápat jako předchůdce laických augustiniánských fraternit v Čechách. Například od roku 1580 existovalo při konventu sv. Tomáše v Praze bratrstvo Nejsvětějšího Těla Páně (Confraternitas Sacratissimi Corporis Christi), jehož členy byli vysoce postavení laici a duchovní, např. Rudolf II. a Ferdinand III., a jako člen byl zapsán i papež Klement VIII.⁴⁰³ Pražský arcibiskup Arnošt kardinál Harrach roku 1625 zřídil při konventu bratrstvo sv. Šebestiána (Confraternitas Sancti Sebastiani), v jehož řadách opět nalezneme prominentní jména, například císařovnu Eleonoru (1652), Leopolda I. (1656) nebo Karla VI. (1723).⁴⁰⁴ K těmto společenstvím přibylo později bratrstvo Panny Marie Dobré rady a arcibratrstvo Matky Boží Potěšující. Poslední zmíněné Buben označuje za příslušníky třetího řádu sv. Augustina. Jeho členové nosili kožený pásek kolem beder, k němuž byl připojen růženec s obrázkem Panny Marie a sv. Augustina. Rušení klášterů Josefem II. postihlo v 80. letech 18. století i laická bratrstva. Josef II. svým dekretem zrušil všechna augustiniánská bratrstva a jejich majetek zabavil.⁴⁰⁵

Z dostupných pramenů v novodobější historii již podobné komunity nebyly dohledány. Po vzniku samostatného Československa pokračoval augustiniánský

⁴⁰¹ *Strahovský klášter: Třetí řád svatého Norberta*, //www.strahovskyclauster.cz/treti-rad-svateho-norberta, (staženo 19-4-2020).

⁴⁰² *Codex iuris canonici = Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vydání s věcným rejstříkem*, Praha: Zvon, 1994.

⁴⁰³ Buben, *Encyklopedie řádů*, 58.

⁴⁰⁴ Buben, *Encyklopedie řádů*, 59.

⁴⁰⁵ Buben, *Encyklopedie řádů*, 60.

řád ve své činnosti, ale třetí řád při něm doložen není.⁴⁰⁶ V roce 1950 byl řád oficiálně zrušen komunisty a řeholníci internováni. Rok před touto událostí byl představeným České provincie zvolen P. Vojtěch Primes, kterého až do jeho smrti v roce 1981 civilní úřady nikdy neuznaly a zakázaly mu i po propuštění v roce 1955 jakoukoli duchovní službu. Z tohoto důvodu pracoval jako vrátný a kostelník v Plzni při kostele sv. Bartoloměje, ale i přes zákazy se mu dařilo udržovat tajný kontakt s rozptýlenými řeholníky. Po jeho smrti byl jeho nástupcem zvolen P. Vít Mareček, který se stal 125. provinciálem. Jeho funkční období (1981–1990) obsáhlo poslední léta komunistického režimu a vyznačovalo se snahou o zajištění řeholního života v provincii. Kromě tajného vedení ilegálního noviciátu v Brně a výuky náboženství, latiny, řečtiny nebo estetiky se tento řeholník zasloužil o obnovu společenství augustiniánských laiků.⁴⁰⁷ Bohužel k tomuto období nejsou zachovány žádné písemné prameny, a proto jsou zde uvedeny pouze informace získané z osobního vyprávění „terciářů“.

3.3.2 Situace po roce 1989

V době pádu komunistického režimu v Československu v roce 1989 byl provinciálem a duchovním správcem u sv. Tomáše P. Vít Mareček. O rok později byl na jeho místo zvolen P. Miroslav Černý, který se vrátil z emigrace do Prahy. Z funkce odstoupil v prosinci 1996 a stáhl se i z komunitního života do ústraní.⁴⁰⁸ Z Polska byl 25. března 1995 do pražského konventu⁴⁰⁹ poslán řeholník patřící do provincie Villanova v USA P. William Stanislaus Faix, OSA, aby posílil zdejší komunitu a pomáhal v pastorační službě anglicky mluvícím

⁴⁰⁶ V augustiniánském archivu kláštera sv. Tomáše na Malé Straně nebyly v době psaní této práce nalezeny žádné informace, které by dokládaly existenci nějakého laického společenství.

⁴⁰⁷ Faix, *The Augustinian Province of Bohemia*, 217–218.

⁴⁰⁸ Faix, *The Augustinian Province of Bohemia*, 223.

⁴⁰⁹ Kromě P. Černého, P. Marečka byl od roku 1990 členem řádu P. Jan Nepomuk Aixner (kněžské svěcení přijal v roce 1991 a zemřel 2015).

obyvatelům Prahy. Následně přišli ještě dva španělští kněží, v únoru 1997 P. Juan Bautista Provecho Lopez a v září 1997 P. Antonio Rivas Gonzales († 2017).

Prvních deset let po oficiálním obnovení řádu v Čechách bylo plné hledání cest, budování komunity i starostí o farnost. Stejně tak, jak se proměňovala Praha a Malá Strana, proměňovala se komunita u sv. Tomáše. Stávala se mnohonárodnostní, lidé se setkávali při mnoha společných aktivitách, obnovoval se řeholní život nejen v Praze, ale i v Brně a začalo se s obnovou poutního místa Svatá Dobrotivá.

3.3.3 Augustiniánský třetí řád

K získání informací o třetím řádu, který vedl P. Vít Mareček, byly využity poskytnuté informace od členů⁴¹⁰ tohoto společenství. Kontakty na ně byly získané od řeholníků a od farníků sv. Tomáše na Malé Straně. Své vzpomínky uvedli celkem tři respondenti, na zbylé čtyři členy společenství se nepodařilo získat kontakty. Členové společenství nejsou nyní v žádném spojení. Nejvíce informací bylo získáno od osmdesátileté paní Marie, která uvedla všechna data týkající se vzniku třetího řádu. Paní také dala souhlas se zveřejněním křestního jména a svého věku. Rozhovor proběhl při osobním setkání v půlce ledna 2020. Jednalo se nestrukturovaný rozhovor, ze kterého byly pořizeny pouze poznámky, ale nabyt nahráván. Další dva oslovení respondenti⁴¹¹ uvedli, že si již mnoho detailů nepamatují, nedokázali časově setkání a vznik společenství zařadit. Jeden z respondentů pouze potvrdil informace paní Marie, ale více je nerozvedl. Z tohoto důvodu se pro práci staly stěžejními právě informace od paní Marie, která i vyjádřila svůj zájem o poskytnutí textu hotové diplomové práce. Při hledání v archívu kláštera sv. Tomáše se žádné písemné prameny k vzniku

⁴¹⁰ Paní Marie uvedla, že se jednalo celkem o 7 členů.

⁴¹¹ Jednalo se o dva muže, jeden asi padesátiletý a druhý důchodového věku.

a činnosti třetího řádu nepodařilo dohledat. P. William, OSA, který je historik, také uvedl, že o jiných pramenech dokumentujících třetí řád neví a ani o jiném podobném společenství, které by při konventu sv. Tomáše nebo jiném konventu působilo v průběhu 20. století.

Pro obnovu laického společenství byl rozhodující návrat P. Víta Marečka do Prahy, který se uskutečnil na jaře 1969. Jako kněz působil nejen v kostele sv. Tomáše, ale i u sv. Václava na Smíchově. Paní Marie vzpomíná, že se zahájením fungování třetího řádu v 80. letech se nejprve začínalo „*jako se setkáním příznivců sv. Augustina*“. Setkání probíhala nepravidelně a jejich náplní byla modlitba a studium augustiniánských textů.⁴¹² Od roku 1987 byla setkání pravidelně každou středu v sakristii kostela. Řeholní sliby skládali členové v roce 1991 u oltáře Panny Marie Potěšující, kde P. Vít Mareček sloužil mši. Jako odznak příslušnosti k řádu obdržel každý terciář kožený pásek, který kněz posvětil. Každá schůzka začínala hymnem *Magne Pater Augustine* a pak následovalo studium textů. Náplní setkání byly i společné augustiniánské modlitby. Vzhledem k tomu, že v té době nebyly žádné dostupné materiály v češtině, P. Mareček vše překládal sám z latiny. „*Následně se texty rozebíraly, každý se vyjadřoval, jak jim rozuměl a mohl i vznášet své dotazy.*“

Členové řádu také dodržovali pravidelnou modlitbu breviáře s augustiniánskými texty a slavili svátky dle augustiniánského kalendáře pro českou provincii. Paní Marie také uvedla, že v období před rokem 1989 se tiskoviny spojené s řádem dostávaly k P. Marečkovi za pomoci muže, který pracoval „na železnici“ a dařilo se mu přivážet do Čech různé náboženské tiskoviny. Tyto materiály pak P. Mareček překládal a o jejich obsah se dělil s terciáři. Skupina měla po celou dobu sedm členů. Od roku 1993 se setkání terciářů uskutečňovala nepravidelně vzhledem k zhoršujícímu se zdraví P. Víta

⁴¹² Jednalo se o nejen o texty, které napsal Augustin, ale i o augustiniánskou literaturu, která se do Prahy dostala ilegálně ze zahraničí.

Marečka. Po jeho smrti na Zelený čtvrtek v roce 2004 se již společná setkání neuskutečnila. V současné době nejsou členové třetího řádu v kontaktu.

3.3.4 Vznik augustiniánské fraternity P. Víta Marečka, OSA

Ke zpracování části věnované vzniku augustiniánské fraternity byly využity informace od současných členů. Jednalo se o osobní výpovědi, poskytnutí statutů fraternity včetně interních dokumentů a farního časopisu. Jejich analýzou byl vytvořen náhled na průběh obnovy.

Jednou z mnoha společných akcí augustiniánské farnosti byla v roce 2001 pěší pouť do Santiaga de Compostela ve Španělsku, kterou tehdy podniklo 12 poutníků.⁴¹³ Na cestě byl prostor pro osobní rozhovory, poznávání i kladení otázek a takto přirozeně vzniklo přání některých účastníků více poznat augustiniány i sv. Augustina. Od následujícího roku se začala scházet malá skupinka lidí,⁴¹⁴ která se prostřednictvím P. Antonia seznamovala s osobností sv. Augustina a augustiniánským řádem. V průběhu času se složení skupiny proměňovalo a měnila se i struktura setkání.⁴¹⁵

Postupem času se skupina ustálila a přirozeně přeměnila v komunitu, která se pravidelně setkávala, společně modlila a toužila se na své cestě posunout dále. Bylo tedy zcela přirozené, že P. Antonio Rivas, který byl duchovním asistentem skupiny, navrhl, aby členové, kteří projeví své přání připojit se k řádu sv. Augustina, zahájili rok své kandidatury před vstupem do řádu. V předvečer svátku sv. Augustina a v den svátku jeho matky sv. Moniky 27. srpna 2006 byli při mši sloužené v kostele sv. Augustina přijati⁴¹⁶ do augustiniánské fraternity.

⁴¹³ P. Provecho, OSA, a P. Rivas, OSA, s 10 farníky uskutečnili pěší pouť z Leonu do Santiaga, tj. asi 300 km.

⁴¹⁴ Tato komunita se označovala jako augustiniánská skupina a přetrvala ještě několik let po založení fraternity. Mnoho jejích účastníků se později stalo členy fraternity. V současnosti již neexistuje.

⁴¹⁵ Nejprve se jednalo spíše o povídání, ale později skupina začala studovat spisy sv. Augustina a jeho řeholi. Při každém setkání se účastníci společně modlili.

⁴¹⁶ Jednalo se o dvě ženy a dva muže.

Kandidáti nejprve obnovili své křestní závazky a následně složili slib, který je řádem předepsaný pro vstup do augustiniánské fraternity, do rukou P. Antonia. Ten při obřadu zastupoval generálního představeného řádu. Při slibu kandidáti klečeli⁴¹⁷ a symbolicky vkládali ruku na Řeholi sv. Augustina. Po slibu všichni obdrželi posvěcený kožený opasek, který nosí při augustiniánských slavnostech jako odznak příslušnosti k řádu sv. Augustina. Jako projev úcty k osobnosti P. Víta Marečka přijala komunita název Sekulární augustiniánská fraternita P. Víta Marečka, OSA.

3.3.5 Současnost augustiniánské fraternity P. Víta Marečka, OSA

Informace o vzniku a současnosti Sekulární augustiniánské fraternity P. Víta Marečka, OSA, byly čerpány z dokumentů fraternity, výpovědí členů a terénních zápisů pořizovaných při zúčastněném pozorování na společných setkáních.

Fraternita se schází každé pondělí večer v refektáři kláštera sv. Tomáše, který je určen pro společné aktivity farnosti. Setkání trvají přibližně 1,5 hodiny, ale i po jejich oficiálním ukončení si členové mezi sebou povídají a sdělují si své aktuální zážitky. Úvod je věnován společné modlitbě breviáře a poté následuje společné duchovní téma. Jedná se většinou o předem připravenou „přednášku“, kterou připravuje duchovní asistent řeholník P. Jozef, ale může to být i někdo ze členů fraternity. Po každém přednesení, a někdy i během něj, se rozpoutává společná diskuze nad otázkami a připomínkami. Pokud není přítomen řeholník, setkání komunity vede zvolený předseda, kterého si volila sama komunita. Sekretářka pořizuje z každého setkání zápis, který pak rozešle všem členům fraternity. V zápise jsou nejen praktické informace o plánech a aktivitách komunity, ale i stručný obsah probíraného tématu včetně reakcí na něj. Mimo

⁴¹⁷ Jedná se o symbol pokory před Bohem.

tato setkání se členové setkávají při duchovních cvičeních⁴¹⁸, slaví augustiniánské svátky a několikrát již podnikli společné „výjezdí setkání“ mimo Prahu.⁴¹⁹ Většina pravidelně navštěvuje bohoslužby ve farnosti sv. Tomáše a další aktivity, například katechezi pro dospělé, nebo pracuje ve Farní charitě sv. Rity. S řeholníky se komunita setkává také při společných večerích, které připraví v refektáři kláštera několikrát do roka. Je to příležitost pro společné sdílení i slavení.

Fraternita má svého pokladníka, paní, která eviduje finanční příspěvky do společného fondu od jednotlivých členů komunity. Každý člen přispívá dle svých osobních možností a situace. Při jakémkoli pohybu na účtu pokladník všem rozešle zprávu o aktuálním stavu financí včetně informace, zač byl učiněn výdej nebo o kolik se fond navýšil. Ze společných peněz se hradí věci, které se na setkání odsouhlasí. Jedná se o příspěvky na různé charitativní projekty, ale i společné oslavy a malé pozornosti k životním výročím a událostem jednotlivých členů fraternity nebo řádu sv. Augustina. Pokud se jedná o výjezdí setkání, hradí si náklady každý individuálně.

V době pandemického stavu se společná setkání neuskutečnila, členové byli v kontaktu pouze pomocí e-mailu, telefonu nebo se potkali při bohoslužbách, které se v rámci proticovidových opatření mohly uskutečnit. Část fraternity se také v létě účastnila duchovní obnovy ve Vranově nad Dyjí, kde měla možnost se setkat s brněnskými laiky.

⁴¹⁸ Jedná se například o adventní nebo postní rekolekce, které jsou celodenní.

⁴¹⁹ Fraternita společně již navštívila komunitu v Brně, Košicích, Krakově a Erfurtu.

3.3.6 Stanovy Sekulární augustiniánské fraternity P. Víta Marečka, OSA

Stanovy Sekulární augustiniánské fraternity P. Víta Marečka, OSA, schválil generální představený v Římě roku 2006. Stanovy obsahují 12 článků, které se zabývají organizačními prvky komunity.

V úvodních ustanoveních (článek 1) Sekulární augustiniánské fraternity P. Víta Marečka, OSA, se uvádí, že se jedná o „sdružení křesťanů, [...] jehož členové žijící ve světě se podílejí na duchu řeholního řádu sv. Augustina, pod vyšším vedením tohoto řádu vedou apoštolský život a usilují o křesťanskou dokonalost a nazývají se třetím řádem v souladu s kán. 303 CIC (dále jen augustiniánská fraternita).“ Následně je uvedeno, že se jedná o soukromé sdružení věřících a je bez právní subjektivity. Jako základní rámcovou směrnicí, která určuje nejen spirituální prvky, ale i organizační, a která je společná všem sekulárním augustiniánským fraternitám, označují stanovy dokument *Na cestě se sv. Augustinem (On the way with St. Augustine)*. Jedná se o materiál schválený Generální radou řádu sv. Augustina na setkání 11. října 2000 a vyhlášený Generální řádovou kapitulou v roce 2001 jako oficiální dokument.

Za účel a cíl fraternity označuje článek 2 úsilí o vedení apoštolského života a dosažení křesťanské dokonalosti i v „laickém světě“, tzn. mimo instituty zasvěceného života a společnosti apoštolského života v duchu řádu sv. Augustina. K dosažení těchto cílů členům slouží poznávání sv. Augustina, vnitřní život⁴²⁰ a apoštolské činnosti⁴²¹. Ve třetím odstavci se pak následně hovoří o zasvěcení Bohu,⁴²² které se děje skrze vědomé prožívání křesťanů

⁴²⁰ Článek 2 odst. 2 uvádí, že k tomuto účelu slouží především modlitba, slavení augustiniánských svátků, účast na eucharistii, modlitba breviáře, augustiniánské korunky a růžence.

⁴²¹ Tzv. podpora augustiniánů, podpora farnosti u sv. Tomáše, charitativní a misijní činnost.

⁴²² „Sekulární augustiniáni jsou a chtějí být zasvěceni Bohu.“

slibů⁴²³. Dále pak skrze soukromý slib se kandidáti stávají součástí augustiniánské rodiny, která se snaží o život v jednotě, jak hlásal sv. Augustin. Jedná se o ideál života, který je podporován pravidelnými setkáními, vzájemným poznáváním, vzájemnou podporou a společným slavením.

Čtvrtý a pátý článek je věnován praktickým záležitostem, jako jsou například setkání,⁴²⁴ která mohou být uskutečňována dle potřeb fraternity a jsou neveřejná. Případná pozvání jiných osob mají být projednána s předsedou předem. V pátém článku se hovoří o majetku fraternity. Vzhledem k tomu, že fraternita není právnickou osobou, není ani způsobilá mít vlastní majetek. V následujících odstavcích se hovoří pouze o možnosti dohody členů fraternity, kteří mohou poskytnout finanční prostředky dle svých možností na konkrétní potřeby. Finance se dále stávají spoluvlastnictvím všech a o jejich použití rozhoduje Rada augustiniánské fraternity. Každý člen má kdykoli právo, aby se přesvědčil o jejich stavu.

Členství v augustiniánské fraternitě se věnuje článek 6. Toto členství vzniká složením slavnostního slibu⁴²⁵ do rukou představeného řádu nebo jeho zástupce. Podmínkou je seznámení se s augustiniánskou spiritualitou a absolvování noviciátu.⁴²⁶ K přijetí do noviciátu i fraternity je potřeba podání písemné žádosti. Zánik členství je možný z důvodů vyloučení⁴²⁷, vystoupení⁴²⁸ na vlastní žádost, smrtí člena a důvodů uvedených v CIC (např. exkomunikace). O zániku i vyloučení rozhoduje rada po předchozím vyslechnutí kandidáta nebo poskytnutí možnosti k tomuto vyjádřit.

⁴²³ Z tohoto důvodu se křestní sliby obnovují před vstupem do fraternity.

⁴²⁴ Setkání nejsou více specifikována jen je uvedeno, že jsou pravidelná i nepravidelná a jejich struktura a periodicitu odpovídá potřebám.

⁴²⁵ Slib podrobně upravuje Rituál řádu sv. Augustina. K jeho složení je nutné dovršit věk 21 let.

⁴²⁶ Seznámení se s spiritualitou trvá min. 6 měsíců a noviciát může trvat min. 1 rok a max. 2 roky.

⁴²⁷ Vyloučení je možné z důvodů neplnění povinností člena nebo z důvodů uvedených v základních pravidlech *Na cestě se sv. Augustinem*.

⁴²⁸ K vystoupení je potřeba písemné žádosti, kterou kandidát adresuje předsedovi.

Nejvyšším orgánem augustiniánské fraternity, jak uvádí článek 7, je shromáždění sekulárních augustiniánů. Činným a výkonným orgánem je rada a předseda. Pomocnými orgány jsou pak sekretář⁴²⁹ a pokladník⁴³⁰. Čtvrtým orgánem je duchovní asistent, který předsedá při liturgických obřadech, podporuje augustiniánského ducha ve všech činnostech fraternity a vede ji k duchovnímu růstu. Asistent je ustanoven přímo představeným řádu sv. Augustina na základě návrhů členů fraternity.

Za shromáždění sekulárních augustiniánů považuje článek 8 shromáždění všech členů augustiniánské fraternity. Toto shromáždění volí předsedu fraternity, kterým nemůže být duchovní asistent. Usnášení schopné shromáždění je v případě, že jsou přítomny dvě třetiny členů a každý člen má jeden hlas. Do jeho působnosti patří řízení činnosti augustiniánské fraternity a ukládání závazných úkolů radě, volba předsedy, návrhy stanov a jejich změn, schvalování a plány činností, schvalování rozpočtu, kontrola účetnictví⁴³¹, schvalování výroční zprávy a rozhodování o věcech, které nejsou přímo svěřeny jinému orgánu augustiniánské fraternity. Podle odstavce 6 si ale shromáždění může vyhradit rozhodování o věcech, které náleží do působnosti jiného orgánu fraternity.

Rada augustiniánské fraternity je podle článku 9 čtyřčlenná a tvoří ji předseda, duchovní asistent, sekretář a pokladník. Funkční období je tříleté a opětovné jmenování je možné. Volba předsedy je možná nejvýše na dvě po sobě jdoucí období a odvolat jej může duchovní asistent kdykoliv. Do 30 dnů od zvolení předseda jmenuje z řad augustiniánské fraternity sekretáře a pokladníka. V případě nepřítomnosti nebo dočasné nezpůsobilosti předsedy k výkonu funkce se jeho zástupcem stává sekretář. Členství v radě zaniká uplynutím volebního

⁴²⁹ Pořizuje zápis z každého setkání rady, vyřizuje poštu a stará se o administrativní činnosti.

⁴³⁰ Pokladník se stará o ekonomické, finanční a materiální záležitosti fraternity.

⁴³¹ Alespoň 1krát ročně.

období, zánikem členství ve fraternitě, odvoláním nebo úmrtím. O doplnění uvolněných míst rozhoduje předseda a duchovní asistent. Rada se schází dvakrát ročně, svolává ji předseda a může tak učinit i na přání kteréhokoli člena fraternity. Usnášeníschopná je rada v případě, že jsou přítomni alespoň tři členové rady a hlasy jsou rovné. Jednání jsou neveřejná, ale členové augustiniánské fraternity mají právo nahlížet do zápisů z jednání rady. Ta také zpracovává jedenkrát ročně zprávu o činnosti.

Podle článku 10 při zachování autonomie podléhá augustiniánská fraternita doзору a vedení generálního představeného augustiniánského řádu. Dále se uvádí, že smyslem tohoto doзору a vedení je bdění a starost o to, aby se síly fraternity netříštily a aby apoštolát směřoval k společnému dobru. Článek 11 krátce ustanovuje, že jménem fraternity jedná předseda, případně sekretář nebo jiný pověřený člen rady. Poslední článek 12 tvoří závěrečná ustanovení, která se týkají samotného schválení stanov, a také je zde vyjádřeno, že jejich schválením pozbývají platnost předcházející stanovy, které jsou těmito plně nahrazeny.

3.3.7 Členové fraternity

Ke konci roku 2019 měla fraternita 15 členů s řádnými sliby a 3 čekatele, kteří se již aktivně účastní společných aktivit. V době vzniku byl duchovním asistentem španělský řeholník P. Antonio Rivas, který v roce 2017 tragicky zahynul, a následně duchovní vedení převzal Slovák P. Jozef Ržonca. Poměr zastoupení mužů a žen v komunitě je 6:9. Jednotliví členové jsou osoby žijící v manželství, svobodní i rozvedení. Vdovcem nebo vdovou není nikdo. Ve společenství nalezneme vysokoškolské profesory, podnikatele, zdravotníky ale i řemeslníky. Věkové rozpětí členů je od 35 do 79 let. V současnosti je předsedou muž středního věku, který byl opakovaně zvolen členy fraternity.

V rámci sběru dat byli jednotliví členové fraternity osloveni, aby se vyjádřili k tomu, jak prožívají svoje členství a jaká byla jejich cesta do společenství.

Nebyla jim položena žádná konkrétní otázka. Důvodem bylo, aby každý člen vyjádřil sám, co pokládá za důležité sdělit. Vzhledem k tomu, že tato část práce spadá do období, kdy byla Česká republika v nouzovém stavu vzhledem k pandemii nemoci covid-19, proběhlo šetření pomocí internetové korespondence a osobně se uskutečnil pouze jeden rozhovor. Účastníci šetření jsou uvedeni pod písmeny abecedy, dále je zmíněn pouze rod a věk. K zveřejnění těchto informací udělili souhlas. Jejich písemná vyjádření nejsou součástí diplomové práce z toho důvodu, aby byla dodržena dohodnutá anonymita respondentů,⁴³² která chrání jejich soukromí. Osloveni byli všichni členové, tj. 15 členů, a odpověď zaslalo 6 respondentů. Jejich svědectví jsou uváděna pod písmeny abecedy v pořadí, ve kterém byla doručena.

Většina dotazovaných uvedla, že do fraternity vstupovali na pozvání. Jednalo se jak o nabídku ze strany řeholníků řádu svatého Augustina, tak oslovení některým ze členů fraternity. Laici často zmiňovali spojení mezi členstvím a povoláním, například „... *být členem třetího řádu je odpověď na duchovní povolání*“ (pan B, 59 r.) odpověděl jeden ze zakládajících členů fraternity. Jiná žena vzpomínala na rozhovor s P. Antoniem, OSA, kdy mu vyprávěla svůj příběh a on jí řekl, „*že v něm vidí povolání*“. Paní dodává: „...*jak já říkám: „Božím řízením se tak stalo.*“ (paní C, 65 r.) Jiní se vyjadřují podobně a přirovnávají své členství k cestě: „*je to moje cesta*“ (paní A, 54 r.) nebo vidí souvislost se společenstvím: „*Společenství je pro mne způsob, jak prožívat svůj vztah s Bohem, který mi posílá různé lidi do cesty a já se tím učím.*“ (paní A)

Společenství je velmi často zmiňováno ve vyjádřeních respondentů, často to je i rozhodující prvek, který hrál roli při jejich vstupu do fraternity: „*Když jsem poprvé zažila v akci augustiniány u sv. Tomáše, bylo to pro mne něco, co na mne hluboce zapůsobilo. Byla jsem zvyklá na velkou odtažitost či nadřazenost*

⁴³² Většina respondentů psala velice osobní dopisy, jejichž zveřejněním by nebylo prohloubeno poznání potřebné pro cíl diplomové práce, ale vedlo by k možné identifikaci pisatelů.

kněze od věřících, a tady jsem viděla živou účast, sdílení, radost.“ (paní D, 79 r.) Vyjádřila tak své pocity téměř osmdesátiletá žena. Muž středních let uvedl: *„Pro mne osobně je tady nástroj, jak budovat s lidmi duchovní i hmotné společenství, dát životu určitou strukturu v modlitbě a sdílení života, být s někým, kdo to cítí podobně ve společenství, které je zakotvené uvnitř církve.*“ (pan B) O společném prožívání hovoří i mladý muž, který je ve fraternitě teprve krátkou dobu: *„... znamená to pro mne možnost prožívat, praktikovat víru v určité skupině, kde se známe (kostel mi přijde trochu velký a tím i anonymní).*“ (pan F, přibližně 35 r.) Druhá respondentka použila i svůj vlastní termín *„společenskovostnost“*, kterým označuje důležitý rys fraternity, a pokračuje: *„vlídné, laskavé a láskyplné přijímání nově příchozího“*. (paní C)

Společenství různých věkových skupin, lidí různého vzdělání, povah i postojů jistě není jednoduché vytvářet, a i o tom členové hovoří, například manželé, kteří vstoupili do fraternity mezi prvními. Na otázky odpověděla paní: *„Uvědomili jsme si, jak těžké je vytvářet společenství, které má sice stejný cíl, ale cesty k němu jsou velice rozdílné.*“ (paní E, 63 r.) Další dlouholetý člen přímo uvádí: *„Někdy není vše na jedničku, ale to je asi normální všem lidským aktivitám. Jdeme však dál, protože víme, že na to nejsme sami.*“ (pan B)

Ve vyjádřeních se také objevovala osobnost sv. Augustina a jeho učení: *„... také díky četbě Vyznání – byť ve starém překladu, jsem usilovala o vstup do fraternity.*“ (paní D) Nebo: *„Augustin je pro mne člověk, který žil v podobné době plné změn, jako žijeme nyní... ... je to fascinující osobnost, která mne inspiruje, ale také některé věci jsou pro mne těžko pochopitelné.*“ (paní A) Jedna ze zakládajících členek přiznává: *„... rozhodně za tím nebyly nějaké akademické úvahy nad sv. Augustinem.*“ (paní C) Jiný člen uvádí: *... mé důvody, nadšení pro víru, sv. Augustina a jeho řeholi, snaha něco víc se dovědět o sv. Augustinovi, řeholi a řádu, historii, katechismu i teologii.*“ (pan F) Neopomenutelná jsou i vyjádření, která reflektují kontinuitu s předcházejícím obdobím v životě řádu:

„Cítím se provázaná s těmi, kteří tu byli před náma, s těmi, co se tu modlili a možná také vedli různé osobní vnitřní zápasy.“ (paní A) Nebo: „... vnímám se jako součást, jako pokračování třetího řádu (návaznost na P. Marečka ad.), z toho pro mne vyplývá odpovědnost, nebo lépe řečeno spoluzodpovědnost ve vztahu k ostatním členům fraternity i členům řádu.“ (pan F)

3.3.8 Situace augustiniánských laiků v Brně

Pro získání informací o augustiniánských laicích byla dotazována i komunita v Brně. Dle informací z jara 2020 od řeholníka P. Angela se přibližně dva a půl roku setkávala komunita 11 laiků, kteří tehdy ještě nebyli oficiálně ustanoveni fraternitou. V době prvního kontaktu čekali na schválení statutů, které byly odeslány generálnímu představenému do Říma.

K oficiálnímu ustanovení fraternity sv. Augustina a sv. Rity došlo 22. 7. 2020 v bazilice Nanebevzetí P. Marie na Starém Brně, kdy složilo slib 9 laiků, převážně manželských párů zralého věku.⁴³³ Jedna ze členek této komunity⁴³⁴ popsala její vznik takto: „Teprve po roce 2014 se změnou v augustiniánském řeholním společenství v ČR a v Brně nastal prostor pro obnovu farního života zde. Hledali jsme možnost a oporu v řádu.⁴³⁵ Nápad na založení laického společenství vyplynul z poutních aktivit s Otcem Angelem, zejména z pouti do Casie, kdy jsme na vlastní oči zažili touhu hledat v učení a zkušenosti sv. Augustina, jistého vůdce pro život ve víře v našich domovech a ve farnosti.“

Komunita pak začala poznávat biskupa Augustina, který, jak uvedla respondentka: „... nám ukazuje otevřenou cestu k osvobození se od vlastního egoismu k radostnému křesťanskému životu.“ Podle získaných vyjádření

⁴³³ Klapová, Helena. První setkání fraternit sekulárních augustiniánů v České republice. *Www.augustiniani.cz* 2020, <https://www.augustiniani.cz/sites/default/files/pub-downloads/tolle264.pdf>, (staženo 5-2-2021).

⁴³⁴ Paní byla kontaktována s pomocí P. Angela a komunikace se uskutečnila pomocí e-mailu.

⁴³⁵ Paní ještě předem uvedla, že po roce 1989 propukl v Brně plodný farní život, který během let „zamrzl“ a farní život zmrtněl.

komunita neví o žádném laickém augustiniánském společenství, které by v minulosti v Brně působilo. Sama členka komunity se k tomu vyjádřila: „Začínáme, tápeme, snažíme se, hledáme...“

Dynamika obnovy

Z výše uvedeného je patrné, že česká společnost prošla v druhé polovině 20. století odlišným dějinným vývojem než Itálie. Spiritualita je zde méně vázána na konkrétní instituce a postavení katolické církve je jiné než v Itálii, ale tato fakta nebrání tomu, že lidé vyjadřují potřebu prožívat svoji spiritualitu ve společenství a hledají inspiraci oporu v augustiniánské tradici. Pro porozumění dynamiky obnovy v Čechách bylo rozhodující zjištění, že zásadní události obnovy laických komunit přibližně korespondují se změnami, které probíhaly v Itálii. Komunity, které vznikly v Čechách po roce 2000, splňují všechny nároky řádu, aby mohly být označeny za augustiniánské, a i ve svých názvech využívají doporučení řádu a přijaly označení fraternita. Bohužel o společenství, které vzniklo v 80. letech pod názvem třetí řád, nebyly nalezeny žádné písemné prameny a v práci bylo možné využít pouze ústní svědectví. Tento fakt ale nebrání tomu, aby toto společenství bylo vzhledem k jeho vzniku a činností pokládáno za augustiniánské společenství laiků. Osobností, která pomohla v Čechách toto společenství obnovit, byl P. Vít Mareček, jak uvedli nejen členové společenství.⁴³⁶

⁴³⁶ Čížinský, Pavel. *Tolle Lege: In memoriam*. (4/2021), 1: <https://augustiniani.cz/download/tolle-lege-04-2021/?wpdmdl=2592&refresh=6071686c34ea51618045036> (staženo 10-4-2021).

Závěr

Cílem diplomové práce bylo porozumět dynamice obnovy laického augustiniánského společenství v Čechách. Pro toto porozumění jsem využila poznatků a metod, které nabízí hermeneutika. Na počátku v první části práce jsem pracovala s předporozuměním, které umožnil náhled na vznik, dějiny, řeholi, spiritualitu a komunity laiků v rámci řádu svatého Augustina. V druhé části jsem se zaměřila na obnovu komunit v Itálii, kde bylo možné sledovat nepřerušenu tradici řádu a tím porozumět obnově, která probíhá jako proces předávání tradice a zkušeností z generace na generaci. V poslední třetí části práce jsem sledovala situaci v Čechách, kde byl řeholní život v 50. letech 20. století násilně přerušena komunistickým režimem. Jak jsem již uvedla v úvodu práce, měla jsem představu, že proces obnovy na českém území probíhal zcela odlišně než v Itálii. Studium různých pramenů jsem chtěla získat náhled na tento proces a porozumět jeho dynamice.

V první části práce jsme se seznámili s řádem svatého Augustina, jeho vznikem, dějinami, řeholí, spiritualitou a laickými komunitami. Pro pochopení dynamiky obnovy jsou důležitá zjištění, že vznik řádu je fakticky dílem papežského stolce a augustiniáni jsou horlivými obhájci papežství. Dějiny řádu zaznamenávají období rozkvětu, ale i krizí, můžeme sledovat snahy o obnovu, která reflektuje nejen aktuální dějinnou situaci, ale i obnovu, která nově interpretuje kořeny a tradici řádu, jehož členové působí na čtyřech kontinentech. Následující kapitoly jsou věnované augustiniánským laikům, tomu, jak jsou v rámci řádu pojmání včetně jejich identity, spirituality a organizačních prvků. Tato část práce seznamujeme s tím, která laická společenství mohou být uznána za augustiniánská, i se základním ideálem pro jejich společný život, kterým jsou Skutky apoštolů, konkrétně hodnoty lásky a společenství. V praxi se jedná

o společné hledání Boha, při kterém se jednotlivci mohou podporovat a hledat inspiraci v učení sv. Augustina.

Druhá část práce sleduje italskou obnovu, která probíhala kontinuálně bez vnějších zásahů politické moci. Přestože politická moc přímo o církevních záležitostech nerozhodovala, je z výše uvedeného zřetelné, že politická situace a katolická církev se vzájemně ovlivňovaly. Z tohoto důvodu jsou v druhé kapitole nastíněny události, které formovaly italskou společnost i vývoj v katolické církvi. Sledování těchto událostí vede k pochopení svolání II. vatikánského koncilu i období po něm. Koncil nově interpretoval postavení laiků v církvi, zdůraznil, že všichni křesťané jsou rovnocennými a plnoprávními členy církve a laik získává podíl na životě církve skrze svá křestní zasvěcení.

To vede k porozumění, proč představení řádu přistoupili k revizi pravidel augustiniánských laiků. Nejednalo se o rušení pravidel dřívějších komunit a o vznik pravidel pro zcela nové komunity, ale o jasné vyjádření, kdo jsou augustiniánští laici a jaké komunity mohou užívat označení augustiniánské. Současně je v těchto snahách vidět i situace celé italské společnosti, která v 60. letech 20. století, podobně jako většina evropských zemí, procházela obdobím politického i kulturního uvolnění. V této době se rozpadlo mnoho laických augustiniánských uskupení a tato situace pokračovala i dalších dekádách. Snahou řádu bylo vytvořit pro laiky jednotící stanovy, které budou reagovat na současný dějinný vývoj i potřeby místních komunit a věřících. Tyto snahy vyústily v přepracování stanov třetího augustiniánského řádu a v roce 1980 byla zveřejněna nová pravidla pod názvem *Životní pravidlo a všeobecné statuty sekulárních augustiniánů*.⁴³⁷

Součástí revize byla i změna názvu těchto společenství, která přijala označení augustiniánská fraternita. Řád nadále ponechal v činnosti všechna

⁴³⁷ *Regola di Vita e Statuti Generali: Agostiniani Secolari.*

původní společenství, která v té době v jeho rámci působila. Změněným názvem také řád deklaroval setření rozdílů mezi členy prvního, druhého a třetího řádu. Nešlo jen o praktické uskutečňování koncilních závěrů, ale také o přiblížení se věřícím, kteří ztráceli důvěru v stávající komunity. Statuty byl stanoven jasný princip augustiniánské cesty, ale současně byla jednotlivým komunitám ponechána i svoboda, aby ve svém vzniku a životem mohly co nejlépe odpovídat na potřeby místních společenství a jednotlivců. Řád tím naplnil myšlenku II. vatikánského koncilu, že katolická církev žije v každém místním společenství a skládá se z nich.⁴³⁸

S příchodem milénia docházelo při hodnocení uplynulého pokoncilního období k velké inkulturaci křesťanství v rozvojových zemích a představení řádu rozpoznali novou potřebu revize pravidel pro život augustiniánských laiků. Šlo o zohlednění působení řádu v nových misiích s pomocí využití nově vyhlášených církevních dokumentů i dokumentů řádu svatého Augustina.⁴³⁹ V roce 2001 byl zveřejněn upravený původní dokument, který zohledňoval nové nároky na postavení a činnost augustiniánských laiků, s názvem „Na cestě se svatým Augustinem: Sekulární augustiniánské fraternity, spiritualita a organizace“.⁴⁴⁰ Na rozdíl od dokumentu z roku 1980 nová pravidla výslovně uvádějí základní strukturu komunit, ale v typu skupiny nadále ponechávají svobodu. Jsou zde znovuobjeveny staré rituály a tradice, které byly v 60. letech potlačeny.

Při sledování obnovy laických augustiniánských komunit v Itálii vidíme, že jejich obnova je úzce spojena s církevními událostmi a také odpovídá na situaci

⁴³⁸ Konstituce o církvi čl. 23.

⁴³⁹ Jednalo se především o apoštolskou exhortaci *Christifideles Laici* (1988), Kodex kanonického práva (1983) a závěry Mezinárodního kongresu augustiniánských laiků (Řím 1999), který revizi navrhl.

⁴⁴⁰ *Augustinian Secular Fraternities, spirituality and organization: On the Way with St. Augustine.*

v sekulární společnosti. Řád při obnově zohledňuje tradici i zvyklosti společenství a nabízí jednotlivcům cestu hledání Boha podle učení sv. Augustina. Obnova nespočívá pouze v přijetí nových pravidel, ale probíhá stále, jedná se o nekončící proces, který je ovlivněn novým porozuměním, interpretací a potřebami. V hledání dynamiky obnovy augustiniánských laických komunit v Čechách mi zpracování druhé kapitoly poskytlo porozumění, jak obnova v rámci řádu probíhala v zemi s nepřerušenu tradicí, co pro ni bylo zásadní a jaká pravidla jsou stanovena pro současné laické komunity.

Poslední, třetí část práce se věnuje situaci na území České republiky, sleduje obnovu v zemi s přerušenu tradicí. Pro pochopení dynamiky obnovy jsou zřetelné dva body, které jsou podstatné pro pochopení procesu. Prvním je vznik skupiny příznivců svatého Augustina v 80. letech 20. století a následné složení slibů terciářů v roce 1991. Druhým bodem je vznik augustiniánské fraternity⁴⁴¹ v roce 2006, kdy slib složilo prvních šest laiků. Výše uvedené roky můžeme s mírnou časovou tolerancí zařadit do období, kdy augustiniánský řád nově interpretoval postavení laiků a následně toto nové uchopení tradice uváděl do životní praxe komunit. Za prvé se jedná o rok 1980, kdy řád upravoval pravidla tak, aby zahrnula učení II. vatikánského koncilu, a za druhé o období, kdy došlo k hodnocení uplynulého období a zohlednění nových skutečností.

Z výše uvedeného se lze domnívat, že P. Vít Mareček, který realizoval setkávání přátel sv. Augustina a poté i vznik třetího augustiniánského řádu, byl ovlivněn děním v řádu a novými přijatými dokumenty pokoncilního období.⁴⁴² Svou činností realizoval zapojení laiků do života řádu, tak jak je řád nově pojímal s ohledem na novou interpretaci povolání laiků v rámci katolické církve. Otázkou zůstává zvolení označení třetí řád. Nejedná se však o zásadní otázku,

⁴⁴¹ Vzniku fraternity předcházelo setkávání augustiniánské skupiny od roku 2001.

⁴⁴² Z výpovědi respondentky v kapitole 3.3.2. vyplývá, že se do Čech dařilo dostávat církevní materiály ze zahraničí.

kteřá by byla překážkou v pochopení obnovy augustiniánských laiků. Bohužel k tomuto období a činnosti P. Marečka se v současnosti nepodařilo dohledat žádné písemné prameny. Všechny poznatky sloužící k poznání procesu obnovy a jeho následného porovnání se situací v Itálii pocházejí pouze z ústního svědectví přímých účastníků, konkrétní časové zařazení pak jen z jedné výpovědi.

Vzhledem k tomu, že v dějinách řádu nebylo nalezeno žádné dohledatelné laické společenství⁴⁴³ před jeho zrušením komunistickým režimem a počátky setkávání komunity v totalitním státě odpovídají časově změnám přijatým řádem, nepotvrzuje se předpoklad odlišného procesu obnovy společenství, než jak probíhal v Itálii. Po roce 1989, kdy se mohl řeholní život uskutečňovat bez omezení, s příchodem nových řeholníků do Čech a jejich působením v rámci místních komunit vznikla opět potřeba a zájem jednotlivců o přidružení k řádu (r. 2001). Na tento zájem augustiniáni reagovali, nejprve neformálním setkáváním v rámci Augustiniánské skupiny pod vedením P. Antonia Rivase a následně ustanovením augustiniánské fraternity v roce 2006,⁴⁴⁴ jejíž stanovy odpovídají nárokům stanoveným v dokumentu *Na cestě se svatým Augustinem* z roku 2001. Proces obnovy i v této době probíhal podobně jako obnova společenství laiků na italském území.

Cílem práce „Obnova augustiniánského laického společenství v Čechách po roce 1989“ bylo porozumět dynamice jeho obnovy. Pro toto porozumění je důležité zjištění, že se obnova v zemi s přerušenu tradicí řeholního života neuskutečňovala zcela odlišně než v zemi, kde řád působí kontinuálně. V obnově laických komunit je vidět, že jejich obnova byla více ovlivněna událostmi v církvi a řádu než konkrétní represivní politickou mocí. Také je

⁴⁴³ V 80. letech 18. století Josef II. zrušil všechna laická augustiniánská bratřtva. In Buben, *Encyklopedie řádů*, s. 60.

⁴⁴⁴ Pod duchovním vedením P. Antonia Rivase.

zřetelné, že augustiniánský řád postojem k laikům zohledňuje aktuální dějinnou situaci a snaží se při zachování právního rámce komunit ponechat svobodu v jejich dalších ustanoveních a činnostech. Tímto postojem je umožněno, aby komunity vznikaly z potřeby místních společenství kdekoli na světě, kde řád působí. Tuto skutečnost můžeme také považovat za praktické uskutečňování katolicity.

Jednotlivá svědectví současných členů fraternity ukázala, že se v nich odráží nejen spiritualita augustiniánského řádu, ale že je pro ně velice důležité společenství. V odpovědích se ukazuje spojení ve společenství nejen místním, ale i ve společenství, které tu působilo v minulosti. Dalším zjištěným údajem bylo, že jak pražská fraternita, tak brněnská vznikly z touhy a potřeby rozpoznané při společném sdílení tradice se členy řádu. Dynamika obnovy augustiniánského laického společenství v Čechách, tak jak jsem jí při psaní této práce porozuměla, je neustálý proces interpretace, vztahování se k ideálu a hledání jeho uskutečňování v rámci konkrétního společenství v konkrétním místě a době. Laici navazují na staletou tradici, kterou jim řád zpřístupňuje. Představení řádu si uvědomují rozmanitost a složitost dnešního světa a tuto skutečnost zahrnují do svých rozhodnutí o směřování augustiniánské rodiny. Současní křesťané jsou i dnes oslovováni myšlenkami sv. Augustina, hledají naplnění svého křesťanského povolání, a i přes některé těžkosti, rozdílnost povah, povolání a směřování touží po sdílení ve společenství. Společně se sv. Augustinem můžeme říci, že i dnes mají lidé neklidné srdce, dokud nespočine v Bohu.

Jsem si vědoma limitů, se kterými jsem se při zpracování daného tématu musela vyrovnat. Spatřuji je ve faktu, že většina pramenů poskytujících informace k českým laikům před rokem 1989 a těsně po něm nebyla dohledatelná v písemné podobě. V budoucnu se může vyhledávání písemných pramenů pro tuto část dějin řádu stát předmětem studia historiků, ale nyní to

nebylo předmětem diplomové práce. Omezením byla také pandemická situace v souvislosti s nemocí covid-19 od března 2020, která trvala ještě v době dokončení práce. Z tohoto důvodu nebyla uskutečněna zamýšlená cesta do Itálie a informace vztahující se k osobním názorům a prožitkům současných členů fraternity byly získávány bez přímého osobního kontaktu.

Přínos práce „Obnova augustiniánského laického společenství v Čechách po roce 1989“ vidím ve skutečnosti, že se jedná o první práci, která se augustiniánskými laiky v novodobé historii České republiky zabývá. Cílem práce bylo porozumět dynamice obnovy augustiniánských laických komunit v Čechách. Tuto dynamiku po studiu dostupných pramenů chápu jako proces, který nepopírá dřívější, ale novou interpretací navazuje na tradici, která je pro obnovu zdrojem a spoluvytváří tak současnou dějinnou přítomnost.

Seznam literatury

Bibliografie

- AUGUSTIN, svatý. *Řehole pro komunitu / Augustin z Hippo ; úvod a komentář Tarsicius Jan van Bavel ; [z německého originálu přeložil Vít Václav Mareček a kolektiv]*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004.
- AUGUSTIN. *O boží obci knih XXII*. Překlad Julie Nováková. Praha: Karolinum, 2007. 2 sv. (447, 443 s.).
- AUGUSTIN. *Vyznání*. Překlad Mikuláš Levý. V Kalichu 6. vyd. Praha: Kalich, 2012. 565 s.
- BALÍK, Stanislav a HANUŠ, Jiří. *Katolická církev v Československu 1945–1989*. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013. 399 s.
- BEINERT, Wolfgang. *Malé dějiny křesťanského myšlení*. 1. české vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012. 346 s. Studium; sv. 7.
- BELLINI, Pietro. *Il progetto Agostiniano di vita: La Famiglia Agostiniana tra utopia e realta*. Řím: CGA, 1995.
- Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad*. 11. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2005, ©1985. 1007, 283 s., [8] s. obr. příl.
- BÍLEK, František et al. *Korespondence Katolické moderny: dopisy Františka Bílka a Karla Dostála-Lutinova z let 1896–1923*. 1. vyd. Rosice: Gloria, 2007. 255 s.
- BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. III. díl, II. svazek, Žebravé řády*. 1. vyd. Praha: Libri, 2007. 423 s.
- BUREŠOVÁ, Jana et al. *Válečný prožitek české společnosti v konfrontaci s nacistickou okupací (1939–1945): sborník příspěvků ze sympozia k 70. výročí vypuknutí druhé světové války*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009. 128 s.
- Codex iuris canonici = Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vydání s věcným rejstříkem*. Překlad Miroslav Zedníček. 1. vyd. Praha: Zvon, 1994. XXIII, 812 s.

- Curia Generale Agostiniana. *Augustinian Secular Fraternities, spirituality and organization: On the Way with St. Augustine*. Roma: Pubblicazioni Agostiniane, 2001.
- Curia Generalizia Agostiniana. *Regola di Vita e Statuti Generali: Agostiniani Secolari*. Roma: Pubblicazioni Agostiniane, 1980.
- EMMERT, František. *Průvodce českými dějinami 20. století*. Vyd. 1. Brno: Clio, 2012. 320 s.
- FAIX, William Stanislav a ŠVANDRLÍK, Josef. *Poutní místo Svatá Dobrotivá*. Praha: Onyx, 1999. 38 s.
- FAIX, William Stanislav. *Kostel a klášter sv. Tomáše: augustiniáni na Malé Straně v Praze / William Faix, Karel Mareš*. 2003.
- FIALA, Petr, ed. a HANUŠ, Jiří, ed. *Katolická církev a totalitarismus v českých zemích*. 1. vyd. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. 217 s. *Historia ecclesiastica*; sv. 11.
- FILIPI, Pavel. *Křesťanstvo: historie, statistika, charakteristika křesťanských církví*. 4., dopl. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012. 201 s.
- FUTERA, František. Augustin Schubert (1902–1942). *Augustin Schubert (1902–1942) / František Futera; vedoucí práce Tomáš Petráček; oponent práce Jan Stříbrný*. 2008, (staženo 3-1-2020)
- GELMI, Josef. *Papežové: od svatého Petra po Jana Pavla II*. Překlad Marie Goldmannová. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1994. 326 s., 40 s. fotogr.
- HALAS, František X. *Fenomén Vatikán: idea, dějiny a současnost papežství: diplomacie Svatého stolce: České země a Vatikán*. 2., rozš. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2013. 783 s., viii s. obr. příl.
- HAMPLOVÁ, Dana. *Náboženství v české společnosti na prahu 3. tisíciletí*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2013. 151 s.
- HRUDNÍKOVÁ, Mirjam, ed. *Řeholní život v českých zemích: řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. 319 s. Encyklopedie.

- ISUZA, Santiago, Helena KLAPOVÁ a David VOPŘADA. *Sv. Augustin a vzdělávání, Augustiniánská pedagogika: XVI. Augustiniánský týden 2014*. Praha: Onyx a Česká provincie sv. Augustina, 2015.
- KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin. [Sv.] 2*. Praha: Zvon, 1991. 281 s.
- KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945–1948. 1. část*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 153 s. Odborná literatura pro učitele.
- KAPLAN, Karel. *Stát a církev v Československu v letech 1948–1953*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1993. 440 s. Studie – materiály – dokumenty; sv. 3.
- KETTNER, Jiří. *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1993. 251 s.
- KNOPP, Guido. *Vatikán: moc papežů*. Překlad Zlata Kufnerová. Vyd. 1. Praha: Ikar, 2003. 391 s.
- KONÍČEK, Jiří. *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa: církevně-politický vývoj v letech 1918–1993*. 2., upr. vyd. Olomouc: Společnost pro dialog církve a státu, 2005. 308 s., [6] s. obr. příl.
- MACHOVEC, Milan. *Svatý Augustin*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1967. 212, [2] s. Portréty; Sv. 28.
- MARROU, Henri-Irénée. *Svatý Augustin: Augustin a augustiniáni v českých zemích*. Řím: Křesťanská akademie, 1979. 192 s., [16] s. obr. příl. Sůl země; sv. 11.
- MAUROIS, André a MOHRT, Michel. *Dějiny Anglie: doplněné o novější období Michelem Mohrtem*. Překlad Jiří Novotný. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1993. 491 s.
- MCLEOD, Hugh. *Náboženství a lidé západní Evropy (1789–1989)*. 1. vyd. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2007. 215 s. Dějiny a kultura; sv. č. 15.
- MORIN, Dominique. *Učení II. vatikánského koncilu*. Překlad Jana Švancarová. 1. vyd. Praha: Paulínky, 1999. 63 s. Víra a život.

- ORCASITAS, Miguel Angel. *The Augustinian Family and the Challenge of the Third Millennium. The Augustinian Family Prepares for the Third Millennium*. Roma: Pubblicazioni Agostiniane, 1999, 9–39.
- PESCH, Otto Hermann. *Druhý vatikánský koncil: 1962–1965: příprava, průběh, odkaz*. Překlad Karel Floss. Vyd. 2. Praha: Vyšehrad, 2014. 435 s.
- PETRÁČEK, Tomáš. *Církev, tradice, reforma: odkaz Druhého vatikánského koncilu*. Vydání první. V Praze: Vyšehrad, 2016. 246 stran. Teologie.
- PETRÁČEK, Tomáš. *Západ a jeho víra: 9,5 teze k dopadům Lutherovy reformace*. Vydání druhé. V Praze: Vyšehrad, 2019. 143 stran. Teologie.
- PETRÁČKOVÁ, Věra a kol. *Akademický slovník cizích slov*. 1. vyd. Praha: Academia, 1997. 834
- PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie*. Vyd. 1., dotisk 3. [i.e. Vyd. 3.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. 495 s. Dějiny států.
- PROVECHO, Juan. *Řehole sv. Augustina: Zrcadlo k lidské dokonalosti*. Praha, 2008.
- RAHNER, Karl a VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*. Vyd. 2., rev., Ve Vyšehradu 1. Praha: Vyšehrad, 2009. 491 s. Teologie.
- RYAN, Raymond R. *Espiritualidad de la Orden de san Agustín. Elementos de una formación agustiniana: Pubblicazioni Agostiniane*. Roma: Curia Generalizia Agostiniana, 2001, 145–154.
- SPIAZZI, Raimondo. *Sociální kodex Církve*. Překlad Ivo Císař. 1. vyd. Tišnov: Sursum, 1993. 207 s.
- ŠMÍD, Marek. *Vatikán a italský fašismus 1922–1945*. Vydání 1. V Praze: Stanislav Juhaňák – Triton, 2018. 206 stran.
- TRETERA, Rajmund Jiří a HORÁK, Záboj. *Konfesní právo*. Vydání první. Praha: Leges, 2015. 414 stran. Teoretik.
- VAŠKO, Václav. *Dům na skále. 2, Církev bojující: 1950 – květen 1960*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. 466 s.
- VAŠKO, Václav. *Neumlčená: kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce*. 1. vydání. Praha: Zvon, 1990. 2 svazky (267; 266 stran).

VLČEK, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004. 597 s., [46] s. obr. příl.

ZLÁMAL, Bohumil. *Příručka českých církevních dějin. VII., Doba československého katolicismu (1918–1949)*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2010. 479 s.

Použité články

BELLINI, Pietro. *I laici agostiniani Italiani verso un coordinamento nazionale per una identità e un cammino in comunione*. Riano, 2005.

ČIŽÍNSKÝ, Pavel. *Tolle Lege: In memoriam*. 27. 3. 2021, (4/2021), 1: <https://augustiniani.cz/download/tolle-lege-04-2021/?wpdmdl=2592&refresh=6071686c34ea51618045036> (staženo 10-4-2021)

DANIELE, Vignoli a Salvini SILVANA. Religion and union formation in Italy: Catholic precepts, social pressure, and tradition. *Demographic Research* [online]. 2014, **31**, 1079 (staženo 27-5-2020).

FAIX, William. The Augustinian Province of Bohemia: Trials and Resurrection. *Analecta Augustiniana: volumen LXXX*. 1. Italia, Roma: INSTITUTUM HISTORICUM ORD. S. AUGUSTINI. ROMAE, 2017, s. 209–228.

HALÍK, Tomáš. Katolická církev v České republice po roce 1989 (2000). *WWW.halik.cz* [online]. Praha: Společnost v přerodu, 2001, 2000, <http://halik.cz/cs/tvorba/clanky-eseje/clanek/49/>, (staženo 2-2-2021).

JONKERS, Peter a Staf HELLEMANS. *Introduction: Reforming the Catholic Church Beyond Vatican II*. 2018, pag.1–, https://www.academia.edu/36235499/Introduction_Reforming_the_Catholic_Church_Beyond_Vatican_II?email_work_card=title (staženo 2-10-2020).

KLAPOVÁ, Helena. První setkání fraternit sekulárních augustiniánů v České republice. *Www.augustiniani.cz*. 2020, <https://www.augustiniani.cz/sites/default/files/public-downloads/tolle264.pdf>, (staženo 5-2-2021).

- LUŽNÝ, Dušan. Náboženská situace v České republice po roce 1989. *Religio: Revue pro religionistiku*. Brno: Česká společnost pro studium náboženství Brno, 1998, roč. 6, č. 2, s. 213–225.
- NOBLE, Ivana. CONTEMPORARY RELIGIOSITY AND THE ABSENCE OF SOLIDARITY WITH THOSE IN NEED. *Www.academia.edu* [online]. 2019, https://www.academia.edu/40662551/Contemporary_Religiosity_and_the_Absence_of_Solidarity_with_Those_in_Need, (staženo 2-2-2021).
- NOBLE, Ivana. Duchovní situace v ČR – výzvy, trendy a nová duchovní orientace v ČR. *Křetanská revue* [online]. 2003, (6), 151–158, <https://old.iespraha.cz/node/46>, (staženo 2-2-2021).
- SKALICKÝ, Karel. Druhý vatikánský koncil půl století po svém zahájení v perspektivě revolucí druhého tisíciletí. *Teologické texty: Časopis pro teoretické a praktické otázky teologie*. 2013(1), <https://www.teologicketexty.cz/casopis/2013-1/Druhy-vatikansky-koncil-pul-stoleti-po-svem-zahajeni-v-perspektive-revoluci-druheho-tisicileti.html>, (staženo 3-10-2020).
- TUZA, Tomáš. "Akce K" aneb likvidace klášterů na území Československa v roce 1950. *Revue církevního práva*. 2019, 25 (76), 25–40. <http://spcp.prf.cuni.cz/rcp/76/rcp76-akce-K-aneb-likvidace-klasteru-na-uzemi-Ceskoslovenska-v-roce-1950.pdf>, (staženo 22-1-2021).
- VÁCLAVÍK, David, Dana HAMPLOVÁ a Zdeněk R. NEŠPOR. *WHITE PAPER RELIGIOUS SITUATION IN CONTEMPORARY CZECH SOCIETY*. 2017, 1–29 http://www.budoucnostnabozenstvi.cz/wp-content/uploads/2017/04/WHITE-PAPER_CZ_FINAL.pdf, (staženo 2-2-2021).

Internetové zdroje

- Apostolicam actuositatem. *Www.vatican.va*, http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decree_19651118_apostolicam-actuositatem_cs.html, (staženo 10-1-2021).
- Augustiniáni*, <http://www.augustiniani.cz/>, (staženo 27-12-2019).

Humanae vitae. *W*www.vatican.va, http://www.vatican.va/content/paul-vi/en/encyclicals/documents/hf_p-vi_enc_25071968_humanae-vitae.html, (staženo 16-1-2021).

Christifideles laici. *W*www.vatican.va, http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_30121988_christifideles-laici.html, (staženo 16-1-2021).

Lumen Gentium. *W*www.vatican.va, http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19641121_lumen-gentium_cs.html, (staženo 10-1-2021).

Modus vivendi, <http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/modus.htm>, (staženo 24-1-2021).

Opatství Brno, <https://www.opatstvibrno.cz/>, (staženo 28-12-2019).

Ordine di Sant'Agostino: Provincia d'Italia, <http://www.agostiniani.it/comunita-agostiniane-provincia/convento-ss-ma-trinita/>, (staženo 2-5-2020).

Quadragesimo Anno. *W*www.vatican.va, http://www.vatican.va/content/pius-xi/en/encyclicals/documents/hf_p-xi_enc_19310515_quadragesimo-anno.html, (staženo 20-2-2021).

Strahovský klášter: Třetí řád svatého Norberta, <https://www.strahovskyclaster.cz/treti-rad-svateho-norberta>, (staženo 19-4-2020).

Škola sv. Augustina, <http://www.skolasvatehoaugustina.cz/>, (staženo 5-1-2020).

www.cirkev.cz, <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/180710statistika-svetove-katolicke-cirkve-za-rok-2016>, (staženo 26-12-2020).